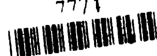
MIZO THAWNTHU

Tribal Research Institute
Directorate of Art & Culture
Mizoram

MIZO THAWNTHU

Tribal Research Institute,
Directorate of Art & Culture
Mizoram.

First Printed in 1992
Second Printed in 1997

Copies—500

Printed
at
R.K. Printing Press,
Mission Vengthlang,
Aizawl, Mizoram.
Phone No. 25980

A CHHUNGA THU AWMTE :

THUHMA

Thawnthu ngaihnawm tak thawnthu sawi thiam takin an han sawi hi chuan mi a tihahdam thin ngawt mai.

Mizote pawh hian thawnthu tam tak an nei a, thawnthu sawi pawh thiam tak an ni.

Tawngkama inhrilh chhawng zel an nih avang erawh hi chuan hriat dan pawh a inang lo hret hret zel a. Chuvang chuan chung thawnthute chu ziak ngeia dah that hi a lo tul ta a ni.

Tribal Research Institute-in Mizo thawnthu sawmhnih paruk zet hei a han la khawm ta hi thil lawmawm tak a ni a. Kan thawnthu sawite pawh a kai rual thei zawk tawh ang chu.

Mi tinin an hlimpuia an khawhar hnemtu a nih ngei ka beisei a ni.

Darchhawna
Director of Art & Culture,
Mizoram : Aizawl.

THUHMAHRUAI

Hnam tin hian thawnthu inhrilh hi an lo ching theuh mai. Hnam fing zawk Sapte phei chuan 'Thawnthu sawi thiam' (Story teller) an tih tling phate phei chu an ngaisang em em thin reng a ni.

Chutiangin Mizote pawh hi thawnthu ngah tak, thawnthu inhrilhte pawh peih tak an ni a. An thawnthu atang hian an hmanlai nun dante pawh thui tak a hriat theih a, an tangkai hle a ni. Amaherawhchu ziaka dah theihna an neih loh avangin hriatreng dan a inang lova, thawnthu thuhmun pawh a dang hret hret thin a ni.

Tichuan chung thute chu ziaka neiha a bua dahthat hi a tha a hriatna a lo awm ta a, ti hian kan buatsaih ta a ni.

He lehkhabu siam nana a kul-a-taia tang Pu B.Sangkhuma, Research Investigator thawhrimna leh thahnemngaihna a ngaihsan awm em em a, a hnenah lawmthu sawi lo thei kan ni lo.

Hei bakah 'Man lova thiamna midangte hnena pek chhuah' thupuia neitu he lehkhabu a milem mawi leh hmuhnawm tak tak a bu pawh tihlu zual sawttu man phut miah lova min rawn ziak saktu Pu Rosiamliana Ralte chungah hian lawmthu kan theih ang tawkin kan sawi bawk a ni.

He 'Mizo Thawnthu' hi hmanlai Mizo khawsak dan min mitthla let tirtu leh kan awm khawhar changa min kawm hlimtu a nih ngei kan beisei a ni.

R.S. ROSANGLUAIA
Senior Research Officer,
Tribal Research Institute,
Mizoram : Aizawl.

THIL BUL - PI PUTE T[illegible] TI

THIL BUL - PI PUTE TI TI

1. THIMZING : Hman lai, hriat phak rual loha hlaah pathian pakhat, Khuazingnu an tih chuan lei hi a siam a. A khuh hnawng tur leh boruak vawng dai turin hnim hring chi tinreng a siam a, van tukverh hawngin lei ro leh hnimte tihnawng turin a tawk tein tui a leih baw thin a. Chung hnim leh thei rahte ei tur chuan mihring leh rannung chi tinreng a han siam leh a, chung lai chuan leiah sual a la awm lo va. Thil nung tinreng leh mihringte an tawng theiin an inbe thei vek a. Hetih hun lai hi Hindute pawhin an sawi ve a. Satejuk tiin he hun hi an vuah a.

Hun a lo rei a, mihring leh thil nungte an lo pung zel a, an hlimin an inkawm tlang dial dial a. Tumah intiina lovin an leng dial dial a, ei leh barah pawh engmah tlakchham an nei lo. Chutia an lo pun zel chuan mize hrang pui pui pawh an lo chhuak ta a, kaihruaitu leh hotu bik deuh, belh tur leh awptu an mamawh ta a. An zinga mi pakhat hotu anga an en deuh chu lalah an thlang a. Hauhulh lal tiin an ko va. Hauhulh hi Pawi hnam pakhat a ni. A lo thlangtla thui ber a ni a; Siatuikah khua pawh an siam nghe nghe.

Zan khat chu chawei khamin chu lal chu a han mu chawl a, a lo muhil ta a. Thla arkai den zan tak a ni a, a eng em em mai a. Pa-ho chu luhkaah te, naupang leh nula leh tlangvalte chu khawlaiah te pawnto-in an hlim em em mai a. Chutia an hlim em em lai chuan thla eng chu a lo dul ruih ruih mai a, an en reng lai chuan a lang thei ta lo va. An mangang ta hle mai a, ri thei tinreng an tiri a, reilote hnuah chuan thla chu a lo lang leh ta a, a pumin a lo lang leh ta a, an lawm em em mai a. An hlim thawmmah chuan lal muhil chu alo harh a, "Engnge in tih a, a khaw pum a in rik mur

mur mai le?" a ti .a. Upaho chuan, "Thla eng lawmin kan pawnto lui lui mai a, in chhunga inkhung peih pawh kan awm lo va. Chutia kan hlim em em lai chuan thla khi a dul ruih ruih a, a thim ta vek mai a. Ri thei tinreng kan tiri a, reilote hnuah tlem tlemin a lo lang tan leh ta a, a pumin a lo eng leh ta a; kan hlim lutuk chu kan sa le lu ta mai a, i muttui lai pawh kan tiharh ta che a nih hi," an ti a. Lal chuan, "E, a nih tak chu, ngawiteh u, ka muhil sek emaw ka ti a, mumang ka lo nei a. Thla khi ka lo lem a, thil ri bung bung ka hria a, ka hlau ta em em mai a, tichuan harsa ti tak chungin ka lo chhak chhuak leh ta a. Ka kamsir te hi a na em em mai a ni," a ti a. Lal chu an han en nak chuan a kamsir te chu a lo thi sung mai a. Thla khi a lem tak tak niin an ring ta a ni.

Chumi hnu lawkah chuan lal chu a thi ta mai a, vanah a kai a, Awk-ah a chang ta a. A khat tawkin ni leh thla chu a lem ta fo mai a. Tumkhat chu nidanga a lem aiin a lem rei bik a. Zing nichhuah san deuha a lem tan chu nilengin a lem a, zan thimin a han nang zui leh nghal a, tumah an in hmu thei lova, a tawlh sawn hlek apiang chu an inbitum sawk sawk mai a. Hnathawh zai rel thei an awm ta lova, an buai ta mum mum mai a. Vawi lehkhatah inlehna a lo thleng a, an inlet sup sup mai a. Thenkhat chu Zawng-ah an chang a, thenkhat chu Hauhuk-ah an chang a. Nula leh tlangval lawmrual hlim em em te chu Koro rual-ah te, Vazar rualahte an chang a. Ramkal haw meichher chhi laklawh te chu Dumde-ah te, Taumeicherchhi-ah te an changa a. Chawngthu hnam chu Zawng-ah, tlangval inbuan laite chu Savawm-ah, Vangchhe hnam chu Saiah, Paite leh Vuite chu Chepa leh Thehlei-ah, Ralte hnam chu Chepchep-ah, Lal leh Upa rorel lai chu Vakul rual-ah, Thangchhuah pa, puan tial leh Diar tial khimte chu Sakei-ah an chang a. Mihring ranvulhte pawh ram-

sa-ah leh sava-ahte an changta sup sup mai a. Hei ber hi a ni THIMZING chu.

An siamtu Khuazingnu kha a mangang ta a. A thilsiamte thil thalo zawka an inlet chu pawi a ti em em mai a. An inleh zawh hmain mihring hnam hrang hrang leh rannung chitinreng chu nupa zelin khur thuk takah a khung a, lung lian takin a chhin a, hei hi CHHINLUNG chu a ni. Hemi Thimzing chanchina innghat hian a lawm Diriallova leh Awithangpa pawh hlaa an intuk vak mai ni. Diriallova chuan—

"Thim pawh zing se Awithangpa chu
Zawng mei bul a chang awm e,
Diriallova erawh kulva thlehhniarah,
Ropui rel reng renga ni len tur,"

a han ti a. Awithangpa'n a han chhang ve a—

1. Kulva thlehhniarah i chang rua lo,
I sakhmelin kawr ngau hmelchhia a iang e,
Nû chhuan ting bel ang a dum zel zul.

2. Hringmi tih dawn leh i dum lua e,
Thingzar zawh la, haudanga nunchan iangin,
Hualreu tuar tuarin i mawi mang e.

2. THLANRAWKPA KHUANGCHAWI : Chhuan li, chhuan nga lai hun a lo ral hnu chuan an pathian Khuazingnu khan mihringte kha an inthlah pung tawh ang tiin Chhinlung chu a han hawng dek dek a, an thawm chu a thumin a thum chur chur mai a. A han hawn chuan le, mihring chu, mihring chu Phingphihlip chhuah ang maiin a herh hian an rawn inherh chho tual tual mai a. Tam ngial an chhuah hnuah chuan Ralte hnam an lo chhuak ta zawih zawih mai a, an ri ta nuai nuai mai a, "Ralte ka hi, chawng chi ka hi, lam chi ka hi, kumah ai zawl zo awm e," tiin an uang-

pau ta nuai nuai mai a. An pathian chuan, "Khar leh tawh ila a tha ang, an tam lutuk dawn e," a ti a; a chhin hnan leh ta a.

Nikhua alo rei tham leh ta hle a, mihring lah an pung chak, rannung lah an pung chak bawk. Mihring leh ramhuaite pawh an lo inpawlin fanu, fapa hmeltha pui pui, lian pui pui an hring a. Heng mihring leh ramhuai kara lo piang zingah hian hmeltha si, lian si, fing bawk si, hausa bawk si mi pakhat a awm a; Thlanrawkpa an ti mai a, Paite chuan Dahpa an ti a. Mihring zinga sial vulh hmasa ber a ni a, sial chu a ren reng reng lo. Mihring te chuan an lalah an thlang ta a.

Chutia lal a han nih takah chuan a nupui atan pathian Sabereka fanu an rim ta a. Sabereka chuan a lo remti em em mai a. A man tur chu laipui leh thlanvawng thlengpui chauh alo ngen a. Lawm takin an pe tla nghal a. Tun thleng pawh hian tek a tlak rik vak vak chuan Pu Vana silai ri an ti a, khawpui a rik dur dur chuan Pu Vana thleng pui hnuh rik an la ti fo thin.

Engkim mai hi a thu hnuaiah a dah thei vek a; an hlauvin an ngaina em em bawk a. A neihin a tlin bawk a, nitin ruai a theh thei a. Nupui a neih tawh bawk avang chuan khuangchawi zai a rel ta a. Thilnung tinreng, a mihring, a rannungin a chah khawm ta vek a. A nupui-pa Sabereka chu alo hrilh hmaih hlauh mai a. Sabereka chu a vui bawk a, a thinrim bawk a. An se talh dawn zanah chuan zan khuain ruahpui vanawn a surtir ta mai a. An khawlai lei zawng zawng chu a tleuh bo ta vek mai a, pialtlep hlir a lo ni ta mai a. Seluphan phunna tur khur pawh an cho thei ta lova. An khua atanga hla takah chuan tuihnanghriam lui a awm a, chu mi ral chu ram tha, lei thain a tuam a la awm a. Mahse, tuihnanghriam chuan a dai tawh phawt chu a at hlum zel mai a, dai ngam chi a ni si lova. An han inhawrkhawm a, Phivawk leh Sahram te chu an

fakin an fuihpawrh a. "Nangni chi hnih hi in tuang a chhah deuh a, tuihnanghriam rala lei saw in va thiar thei ang emaw; hei kan lal seluphan phunna tur a kua pawh kan cho thei si lova," an ti a. Phivawk tleirawl leh sahram tleirawl hian, "Kan lal khuangchawi theihna tur na na na chu kan bei tur a lawm, khawnge, kan han hleuh chhin ang e," an ti a. An han hleuh kai a, an lo kai let leh vat a. "Khati kha a ni mai a lawm, min at pem reng reng lo, kan thiar ngah rei rui mai ang," an ti a. Changpatho chuan, "Chutia lei thiar thei an awm phawt chuan keinin kan lo ei ang a, kan e chhuak pung zel mai ang," an lo ti a. "Chutia lei buaipui tur an awm phawt chuan a vuak rual chu ka tum ang e," Chhura'n a lo ti bawk a.

A ram chhunga cheng zawng zawng zingah chuan hnatlan tur an puang ta a. Sahram leh Phivawk chi chuan lei thiar an bei a. A dang zawngin insak hna an thawk a. Hemi hmaa an in te chu lei chhuat vek a ni a. He hnatlang hian in zawng zawng chu a chhuat kang vekin, tun lai Mizo in sak ang hian an sa ta a. Hei hi chhuat kang kan neih tanna bul a ni. An hnatlang hian thla khat a awh a. In thar leh khawlai lei thar an luah thei ta a. Ruahpui Vanawn sur pawhin an mutna te tuiin a chim ta ngai lo a ni.

Khuangchawi an tum ta a, Sahram leh Phivawkin an thiar, changpatin a ek pun, Chhura'n a vuak zawl leiah chuan seluphan chu an phun ta luah mai a. Hranden Zu, bel lian pui pui a tlar khup mai a. An mi sawm zinga Sadai (changpat) leh Chhimbukte chuan, "Keini zawng nisa hnuaia lam thei kan ni ve lo a nia, min em hlum mai ang," an ti a. An lam chhunga ni lo tidul turin Khuazingnu chu an hrilh a. Ni dul ruih mai ruahsur si lovah chuan hlim em emin an lam ta luih luih mai a. Vawk ek te tak ngial pawhin ar chang an rawn tawn a, Zuhreiin chhawkhlei par a beh a, mawi an ti em em a. Buipuiin a lukhama pangpar chu a han beh

ve a. "Khawia pangpar nge?" an ti a. "Ka lukham a ni" a ti a. Zuhrei ang chuan a mawipui hauh lo mai a. "A mawi lo bel bul em mai, Buipui ni rawh se," an ti a. "Buipuiin pangpar beh e, mawi nan hmang love," tiin an phuah a, an sak khum leh nghal a. A thin rim ta em em mai a; khuangpu a ni si a, a khuang chu a kuaah a luhpui ta daih a. An dil chhuak zo tlat lova, an mangangin tui'n an birh a, a lo chhuak pawn deuh a. A khuang dil tur chuan arpui an tir leh ta a. A kaw kotlanga a va ding ei awi chu, "Haw u, in khuang chhete," tiin a han paih chhuak a. Arpui khupa thlep hnawpin a han ṿawm a. Ar khup hma lama kawi thin chu hnung lamah a poh hlen ta a. Tun thlengin a la poh hi. Kil khatah hian laiking leh utawk hi an lo in rim ve a. "Tawki laibu chu deh a nuam thiap thuap ngei mai a, a vawt nem duai mai," Laiking chuan a han ti a. Utawk chuan, 'Khawiteh, Laiking, lulawk, bankawi, chawnmawi, kekual, i ti mak e,' tiin a ban chu a vai par sak leh dawrh thin a. Sihsente pawhin a ho hran te tein sa channaa sa them te te hi an zawn a, an haw haw ve dar dar. Thil nung zawng zawng chu an hlim em em vek mai.

"Vantlang kan hlim rual ngai e," tiin an lam tlaivar zak mai a. Utawk chuan zu a han khawn ve dawn a, a thiam lova, dawnah chuan a intar leh ringawt thin a. "Ningzu dawn theih changhlah" a ti a, an zu dawn chu a ulh kual a, a chhohkhawn ta a. Tun thlengin dawn kawn an hman phah ta a ni.

A tukah chuan an chawngchen chu an chhunzawm leh ta a. "Lal mualah sawn i lam su dup dup teh ang," an ti a. Chai turin an in kaihkuah kual a, a laiah khuangpuin khuang a han beng dap dap mai a. Ralte pa hi a lo ding a. "Ngawi rawh u, kan chai hmain pathian ka han sawm ang e," a ti a.

'Savang lal' leh Thuilal aw
Zing hawng zin va,

Chutia lenlai an chan dawn uh,
Ningzu khum awm dawn mala
Nanga di leh keia di
Tuah bel beh aw' — tiin a chham a.

Savanglala leh Thinlala an lo tel ve ta a ni ang, an lam su ta dup dup mai a. An hla neih chhun chu :

Savanglal leh Thinlal aw,
Thlanrawkpa sawngin sal awh,
Malsawm heh,
Vawk ekin archang tawn e,
Buipuiin pangpar beh e,
Vawk ek lam e, su dum a.

Hetia an lam hlim vel hi Ni khian a hmu ve chak a, a zu en zawk a, Changpatte chuan sa an ti a, an tal tawp tawp mai a, Chhimbuk lahin ni lo eng zawk chu a tuar thei bawk lo. A chaub phah a, a ngui lup lup mai a, Zuhreiin zu a khawn ngar ngar a. A bulah chuan Chhimbuk chuan khawn ve tumin a nghak ngar ngar a. Zuhrei chuan a zu chhak pahin "Buki sa kham lurh lurh chu," a ti a. Chhimbuk chuan a haw ta em em mai a, man tumin a um ta chiam a. Tun thlengin zuhrei leh chhimbuk chu an in-mu-leh-ar ta reng a ni. Heta tang hian "Chhimbuk Sakham" tih tawngkam hi an hmang tan a ni. Sahuai hian chhimbuk leh changpat hi a vuipui a, ni a dova, a en duh ta reng reng lo a ni. Chai an tiak dawn chuan Ralte pa chuan, "Tumah la tin suh u, Pathian ka han tin leh rih ang e," a ti a.

'Savanglalin khua zawng hah,
Thuilalin khua zawng heh,
Chambang rel lovin' — tiin a han chham leh a, an tin ta a. Hei hi chai lo awm tanna a ni. Mi leh sa zawng zawng chu tlaiin an puar em em theuh a. Paite pa a lo kal a. "Kei chu bang mahna lo, mai tui ne

mai mai," a ti a, a'tau nghat nghat mai a. Kawtchhuaha theipui kung tlawhchhanin a va mu a. A thawh pahin kawlkar tuai hi a han pawt chhuak dawn a. Theipui bul tlawhchhanin a tang vak a, kawlkar chu a zung lang tuarin a pawt a, theipui kung chu a tlawh awn du mai a, tun thlengin theipui kung chu an awn du zel a, kawlkar lah a zung lei chung lamah a lang tuar ta reng a ni.

Chawhnu lamah chuan an han kal khawm leh a. Intihhlimna chi hrang siam an rawt leh ta thung a. Sport lam pang an bei ta thung a, an tih hmasak ber chu hruizen inzawhsiak a ni a. Hruizen hlam sawmhnih vela sei an han zam a, a zawh thei chu lawmman pathumna thlenga pek tur an ti a. Ui an han ko a, "Bauh, bauh, ka zawh ngam lo ve," a ti a. Kel an han ko leh a, "Be, be, ka zawh rua lo ve," a ti a, a be liam ta mai a. Vawk an han ko leh a, har ti chung chungin a han dak a, a han en/hmuh chuan engmah pawh sawi tam ngam lovin, "Nguk, nguk" tiin kawm karah a lut ta daih a. Zawhte an han ko a, "Ngiau, ngiau, zawh zei zei khang," a ti a, a zawh ta zei zei a. Thlanrawkpa a lo kal a, "Iau, iau a va zawh te em," a hmingah Zawhte ni rawhse," a ti a. Midang an la awm em? an han ti a. Thehlei hi a lo tlan lawn a, intithei fahran hian chak takin a han zawh a; tuma phut lohin a han zawh let leh a. "Hei chuan a thei hlei hlei, Thehlei ni rawh se," a ti a, Nikhua a lo rei a, Thehlei an ti hlen ta a. He khuangchawi hi thil chitinin hnam hming nghet an neih tanna a ni.

Lawmman pakhatna tunge dawng ang tih an han rel a, lungrual takin lawmman pakhatna dawng turin Thehlei an thlang a, a lawmman dawn chu kum khuaa thei rah leh a mu chaw a rin a, chhekkhawm theihna dan 'right' an pe a. Zawhte chauh a awm tak avangin lawmman pahnihna chu a chang a, a lawmman tur chu dam chhunga sazu lam chi chawa rin theihna leh dammawh hritlana

lungthu bula mut leh thatho loh changa vuta ek phum theihna dan 'right' an pe ve a. Lawmman pathumna tur chu a bei chhin ngam tumah an awm tak loh avangin dawngtu an awm ta lo a ni.

Intihsiakna 'item' hnihna chu an han tan leh ta a, High Jump a ni thung a. Rulpui tui lian tak mai zuan kahlen tur a ni a. Hei hi chu lawmman pawh awm lo, intihhlimna hrim hrimin an kal tir a. He rulpui tui hi satelin in hlawhfain a veng thin a, a ven hlawh chu rulpui feh hawin bakhik leh tubal rahte a rawn hawn sak thin a. Satel daikal hlanin an lo rawt a ni a. Satel daikal haw chu, "Saw pui saruh a lo kal; a sa a tel, a chhungah sa a inzep, Satel ni rawh se," an ti a. A nau awm an lo zuankahlen vel chu a lawm lo hle mai a, 'Tela, han zuankahlen ve teh,' an ti a. "Ka zuang kang thei mawlh lo, ka thei lovang," a ti a. Sakhi chuan, "Hengte chu nuam sing khaw a ni mai a lawm," a ti a; a ke hnung lamin a ding er er a, a bu liam zak mai a, "Tela ti hian ti ve mai rawh," a ti a. 'Anih, mi kim nan, sa kim nan' a ti a, a ke hnung lamin a ding ur ur a, a bu liam nghet tur chuan a bawh keh ta a. Rulpui feh hawna a thinrim tur hlau chuan a tlanchhe ta a. Chutia a tlan lawp lawp chu sakei hian a lo hmu a. "Tela, engnge i hlauh le?" a lo ti a. Satel chuan-

Rulpui nau awm sakin khang
A chungah tela zuang bek bekin khang
Tela zuang zuang raw rawh
Nauva lu lem serhin tlangtin in khang
Tela'n ngai lovin khang
Zuang tumin khang
Tlaktir tak takin khang
Rulpui feh hawngin chuk tumin khang,
Kei hlauvin khang
Tlanchhiain khang,-a ti a.

Chutih lai chuan a hnung lamah a lo ri ta hum hum mai a. Sakei chuan, "Chu, engnge ni?" a ti a. Satel chuan,

"Chu chu ka'ral a silawm
Kei chu hlauvin khang,
Tlanchhiain khang," ati a.

Sakei chuan " Ka hum ngam lo che" a ti a. Satel chu hmanhmawh deuh mai chuan a tlan leh ta lawp lawp a. Mura bu chhehna pangpui bul a va thleng a, Mura chu a lo thlawk chhuak a, an han inbe vel a. A thla leh-lam hnuaiah zepin pangpui lera a bu zawlah chuan a thlawh kai pui ta a. Rulpui chuan satel hnu chu pang-pui bulah a chhui tawp chiah a. Mura chu a han kova, "Satel i hum em ni? I bulah a hnu a tawp chiah mai si" a ti a; Mura chuan "Teuh lo mai" a ti a. A nih leh i thla han pharh teh" a ti a. A thla leh lam chu a han pharh duai duai a, "Lehlam pharh leh rawh" a ti a. A na a, ka pharh thei lo" a ti a. Rulpui thinrim chuan hnuaileng zawng zawng a ko khawm a, Indo an puang ta nghal a.

3. CHUNGLENG LEH HNUAILENG INDO

Rulpui chuan hnuaileng zawng zawng a khawm kim vek a. "Mura nen kan inbei dawn a, min lo thlir reng ula, a thei apiangin mahni tum tawk chu sual theuh mai tur," a ti a. Chepa leh thehlei te chuan tha tho em emin pangpuipangah te chuan an han lawn zat zat thin a. Rulpui chu a ding ur ur a. Pang zar khat chu a han vaw tliak hmawk mai a. A zara chungleng fu khat thup chu an thlawk darh ta uai uai mai a. Hnuaileng chu an haw haw ta dur dur a. Chungleng erawh an tap chuah chuah a, Bak chu hnuaileng an chak avangin a in ti hnuaileng a, vak thei lo chung chungin leiah a han vak ve theuh theuh a. Lei pawh rap ngai hlei lo, thing-hnah leh pukah te in ham tanga uai mai mai thin a ni a. Zu tih dawna thla nei dir der, Va tih dawn a ha nei thi the an tih thin hi a ni a. Sakhi hlim zuang vel chuan, "He bak thi the hi, a thla pawh ka rah thler sak dawn," a ti a.

Rulpui chu a han insang mar leh a. A ding leh ur ur a, pangpui zar, chungleng khat thupa an fukna chu a han vaw leh a. A che fuh ta lova, a kakah a invawzep ta tlat mai a, a han tal chuan a buk chu a pum nghin luai luai mai a. Hnuaileng chu an tap ta chuah chuah a. Chungleng erawh chuan hlimin thla an zap ri dur dur a. An thla khawng ri chuan khawvel pawh hi a nghawr nghing dur dur thei hial a. Bak pawh kha in ti chungleng fahranin mi aia thlawk rangin a kawi vei zawr zawr a, mahse chungleng leh hnuaileng te hian an ngaisang lo em emin an zahpuiin an haw ve ve deuh tlat a. Khamtlang lem hnah ang mai, lehlam lehlama thle tawn mai mai an ti a. Amah pawh hi khawi lamah mah a tlangnel lo kumkhua a ni. Hei vang hian chungleng hlauvin chhunah chaw zawngin a thlawk chhuak ngam lova. Zanah hnuaileng hlauvin chaw a zawng ngam hek lo. Chungleng tin hnu, hnuaileng chhuah hma si chuhin thim hlim hi a chaw zawn hun a ni tlat. Chungleng chan a that tak avangin muvanlaite pawhin, "Mahni tumtawk van zemah" an ti a. Rulte hi an khai vawn vawn a, chhimbukte pawhin chaichim te an man ve nghauh nghauh a. Safia te erawh chuan chutiang chu ti duh chuang lovin muvanlai thlawk lai hlim leia lang diai diai hi an nupain an umin an bawh chat chat zel a, a lo thlawk hniam tial tial a, thingbula a fuk veleh an dawi a, awlsam taka manin an ei ve a. Hei hi tun thleng pawha an phuba lakna ala ni reng e an tia lawm. He indona atang hian a in ngam apiang an in ei tawn ta reng a ni.

Chungleng sipai hotu Mura in tan a han la ve leh a. Naupang khawlai lengte hi a la a la ta mai a. Puitling mahnia hlo thlo te pawh a la ta zel a. Hnuaileng chu an mangang chhe ta mai a, tan lak ve ngaihna pawh an hre ta si lo. Nakin deuhah chuan Chera leh Thauva a han la leh ta a, Chera hming tak chu Mualbeuva a ni a. Mura chuan, "A thau zawk nge ka ei

hmasak ang a chet zawk," a ti nuah nuah a, chutia a phun ru nuah nuah chu Mualbeuva chuan a hre ru kar a, "Cher mi ngei chu a na khawp a, a ei chu a ngeiin a thi thelh zel mai asin, chuvangin kei ka lo thau ve hman ang a, i hlawkpui zawk ang," a ti a, Thauva chu a ei a, nithum lai a rin hnu chuan a thauvin a ngei a, a muthlu lup lup thin a. Mualbeuva chuan puanhnuaiah a chemte chu tahreuhah a tat ri ret ret thin a, "Mualbeu, engnge i tih ret ret ?" a ti a. "Ka lungngaiin ka tin ka sik ri vel mai mai a ni," a ti a. "A that chu" a ti a. Ni a lo tlangsan chuan Thauva thauvin a ngei ta a, a muthlu lup lup mai, chuveleh Mualbeuva chuan a hrawkah a zai vak a, a zai hlum ta a. Leiah a nam thla ta tual mai a. Hnuailengho chu lawmin kut an beng ta dur dur a, an haw haw ruih ruih a. Satel te tak ngial pawhin kut ben an tum a, an kut a in tawk pha mawlh si lova, Lawm entir nan a tlu zangthal tawp tawp mai a. Hnuaileng chu an in chah khawm vek a. Mualbeuva leh Satel lak thlak dan tur an rel vel a, tih dan tur an hmu chhuak zo mawlh si lova. "Hming han lam teh u, kan la kim lote a ni ang e," an ti a. An han inchhiar chuan Vahmim chi an la tel ve hauh lo mai a lo ni a. "Koh ve tur" an ti a. A thenin Vahmim ho teh lulin kori an tu lovang," an ti a. A thenin, "Mi kim nan sa kim nan ko rawh u," an ti a. An han koh chuan a hlawpin au lo kal a, rual deuh maiin an rawn her siau siau va, "Mualbeuvan Mura kap e" an rawn ti siau siau mai a, an lo thlen chuan, "Pangpui lera Mualbeuva leh Satel hruai thlak dan kan ngaihtuah chhuak zo lova, rem han ruat ve teh u khai, in rem hriat kan lo nghak reng a nia, nangni lo chu tumah dang rawn tur an awm tawh si lo," an ti a. An hruaitu a lo ding a, a hote chu a tih ang zela rual taka ti turin a hrilh te te a :

"Hm, Hm, Mura kap thiam Mualbeu aw
Saruh beu te rawn khang la

Rawn taw raw hiau hiau, hm, hm,
Kawlzalin Tela paipawn, hm, hm," an ti a. An sa ta dial dial a, Inkhawmpuite lawm chu kut bengin an au ta dur dur a. Mualbeuva chuan saruh chu a zum a zum a, rahbi atan pangpangah chuan a kheng bur thla zel a. Satel iptea ak chuan lei a chhuk thleng ta a. An lawmzia chu sawi thiam theih pawh a ni lo. Chepa te, laikingte pawh an lawm lutukin khua an hmu lo a ni ber mai, an tlan vel a, an kuk raih raih mai a. Pitar putar te chhip thleng thlengin an lawn vel a, an bawh thlu lek lek a. Thlanrawkpa chuan, "Tunah chuan Mura a thi tawh a, hnara hlit phawi ang huai a ni ta a lawm, chungleng an tlawm chiang ta a, hlim takin lam leh mup mup tawh rawh u. Buipui bawk khan khuang beng leh sela, vawkek rualin ar chang tawn bawk sela, lam huai huai mai rawh u. Ruai ropui takin kan theh leh ang chu," a ti a.

Mualbeuvan Mura kap e,
Buipuiin pangpar beh e,
Vawkek lam e su dum e,
Sahuaipa nau ang nuar e,
Turni do reng mai,
Chungleng tlawm e dai duk a,
Vawkek in archang tawn e,
Hnuaileng lam su dum dum e.

He hla sa hian an lam nileng zak a. Zanah chuan an chhunzawm leh a. Vahmimho, Mualbeuva la thlatute an chawimawi ve ta thung a. Thu an sawi zu an sem zawh apiangin :

Hm hm, Mura kap thiam Mualbeu aw
Saruh beu te rawn khang la
Rawn haw raw hiau hiau hm hm,
Kawlzalin Tela paipawn hm hm, an ti a,

an lam dual dual zel zu nia.

An tin darh hmain ro an rel a. Tun hnu thil tur rorel a, Sabereka nemngheh tir tur a ni an ti a. An rorel puangtu atan Utawk leh Laiking an ruat a. An rorel te chu :

1. Rul thi hnu thi hlen chiah
Mihring thi hnu in lip leh thei

Laiking chuan lehlama awrdum, leh lama awrsen an tih chu a haw em em a. An rorel chu a letlingin a tlangau pui ta a.

"Rul thi hnu in lip leh thei,
Mihring thi hnu thi hlen chiah" tiin thingbul sangah a au ta zawk a.

2. Buh za thar theihna tur Utawkin a puang ve a.
"Vawithum ka sawh thauh thauhna bialah
Buh za thar zel rawh se" a han ti a.

Laikingpa verther bawk chuan thingbul sanga lawnin, "Ka han puang nawn leh ang e," "Thingbul atanga ka hmuh phak bialah hian buh za thar rawh se," a han ti a, an haw ta em em mai a. Mahse Sabereka chuan a lo nemnghet tel si a, tun thlengin chu dan ang chuan kan awm ta zel a ni. "Laiking kha tuibur theh rawh u," an ti a, a han hmuam chuan a thih phah thelh a, a zal der mai a, tun thlenga 'Laiking tuibur fah ang' an tih hi a ni.

4. TUI SANG LIAN (TUILET) : Hnehna ropui lawma ruai ropui theh kha Thlanrawkpa khan a tum sa kha a ni a, a khuangchawina selu lawk a hmu ta bawk a. Khuangchawi tlipna leh selu lawkna, leh hnehna ropui lawmna chu an hmang kawp ta vek a. Hemi tum hi chuan a puzawn, Sabereka pawh a sawm ta ngei a, Sabereka chuan pathian zawng zawng, huai zawng zawng a rawn kalpui ta vek thung a. Mi leh sa leh pathian leh huai pawh an kim ngei awm e, hlim takin mi tam tak an lam in ruai an theh a.

1. Mualbeuvan Mura kap e,
Buipuiin pangpar beh e,
Vawkek lam e su dim e,

2. Chungleng tlawm e dai duk e,
Vawkekin ar chang tawn e,
Hnuaileng lam su dim dim e, tih hi an lam hla pui ber a ni.

Hetia hnuaileng chu hnehtu an nih a, hnehna lawmna ruaipui meuh an han theh dawn a, fatu hovin sa an han thur vel lai chuan sakhi hian a nghak hlel bik a, "Hak, hak hak," tiin mual zawl tin leh kawtthler tina an sa thur vel chu a fang vel a. A chep lai laiah a lo tlan buai vei a, a tawpah chuan sakhi chu a chesual a, sa chhumna har a thuk duk a dai a, a na ti chu a tum a tum vel a, taham hnah a rap a, a tinsa avangin hnahah chuan a hniak chu a lang kiau mai a, tun thlengin taham hnahah sakhi hniak a lan kiau hi. Mitin, sa tin, nung tinrengin hlim em emin ruai an theh ta mur mur a, Sakhi erawh chuan ke na a then teuhvin ruai a theh ta zuk nia. Hei hi a lawm tun thlenga Sakhi thuk duk dai i ang a, i tum i tum a, i zuang i zuang mai an lo tih chu ni.

Hnehtu an nihna chhuangin mihring ran vulhte pawh an induh riau ta mai a. An ran talh tum apiangin, "In duh duha in talh tur kan ni bik lo, kan tan rual avanga hnehtu chan chang kan ni, Vahmimte lam pawh hnehna ti chiangtu an nih kha," an ti a, Ar pawh an talh thei ta lova. Thlanrawkpa nupui mangang chuan a pa Sabereka a pun a, "Rem min ruat sak rawh," a ti a. Sabereka chuan, "Tun chin chu hnim hring leh rannung leh mihring inbe thei tawh lovang, mahni chite chauh in inbe thei tawh ang," tiin an tawng a tih hran sak ta vek a. Genesis 11:1—9 nen tehkhin la, Babel in sangsatute tawng tih hran sak nen a in ang thei awm e.

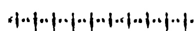
Mihringte, ramhuaite, pathian te, huai hrim hrim te pawh an inpawlin fate an hring thin kan tih tawh kha. An fa hrinte chu a hmei a pain mihring fa pang-ngai aiin an lian a, an fing zawk bawk a, an hmel a tha zawk bawk a. Hengho zingah hian nula lian tawk tak, hmeltha em em mai hi a awm a, a nu chu mihring a ni a, a pa chu khuavang a ni a; a hmu apiangin en nin theih loh khawpa hmeltha an ngaihzawn em em thin a ni a, mi tinin an ngaihzawn avangin Ngaiteii an vuah a, a hming tak chu Tluangliani a ni a. Ruai ropui chhima lo kal ve Tuihuai tlangval pakhat hian a duh em em avangin.nupui atan thlem dan tinrengin a thlem a, Ngaiteii lah chuan a hnar tlat a, a duh ve thei reng reng si lo.

Ruaitheh leh lampui a tiak chuan Tuihuai tlangval chuan man luih a, hruai hawn a rilruk ta a. Ngaiteii chu a um ta chiam mai a, an in umna apiang chu tui-lianin a chim put put zel ta mai a. Mi zawng zawng chuan tlang sang lam an pan dual dual a, tuilian luang ri lah chuan, Ngai-Ngai-Ngai a ti zel a. 'Ngaiteii puan kha tuiah khan paih teh u' an ti a. An han paih luh chuan tui chu a kam duai duai thin a, a lo sang leh tual tual thin si a. 'A tuibur kha paih lut rawh u' an ti a, an paih chuan a kam leh duak duak a, a rawn chim san leh chuan a bak a rawn sawn sang ta em em mai a. Thih zawh vek ai chuan, 'Ngaiteii kha namthla rawh u' an ti a, Tap tuar tuarin an namthla lui ta a, tui luang ri Ngai—Ngai ti thin pawh chu a reh ta duk a. Luipui lam panin tui chu a kam ta duak duak a, tui thuk lamah Ngaiteii chu a luh bo pui ta a, mitin mai chuan an sun a, a hmei a pain mittui tla lo pawh an awm lo.

Ngaiteii nu chuan engmah pawh a lem thei hek lo, a tap nileng—zankhua hi a ni ringawt a. Chaw ei lovin a vak a vak a, a thih thloh atana a lem ber chu Zufang

fian khat chauh ni khat atan a lem thei tawk a, Ngaite-hi! Chhim thlipui maw i tuar a, Khuangruah sur maw i tuar a, Ngaite-hi! ti a tap chung zelin chhak lam, thlang lamah a vak a vak a.

A tan chuan in lum pawh a lum thei lova, thenrual pawh hnemtu an tling mawlh si lo. Nikhua a lo rei deuh hnu chuan, a ruhro tal ka chhar hlauh takin tiin a vak a vak leh ta a. Ruam lai tha deuh a chheh-pawlte hi tiangin a thai a thai a, a hmu thei bawk si lo, a tap lah chu a khuiin a khui mawlh si lo, Ngaite hi, chhim thlipui maw i tuar a, khuangruah sur maw i tuar a, Ngaite-hi! ti hlirin a tap a tap tawp thei hek lo; hei hi tun thlenga hmeichhe naupang pawnto in a lem an la chan thin hi zu nia. Chutia a vak a vak chuan Dampui ram khu a vak thleng a, a tap mittui leh hnap-tui chu reh thei hek lo—Ngaiteii ruhro lah hmuh tur awm bawk si lo. Ani lah beidawng thei bawk si lo, a vak a vak a, Dap chi an tih khur chu a thleng a, a chheh pawl hai vel hah chu a han thu chawl a, a hnap a lo tui a, a hnit thawt thawt a, a hnap chu chi tuiah a chang ta a, Dap chi an tih khu Ngaiteii nu tap hnap a ni an ti alawm. Tichuan a vak a vak chu a thihna hmun pawh hriat lohvin a vak bo hlen ta daih mai a, tumahin an chhui chhuakin an hmu chhuak zo ta lo.

UNAU FANGHMA TO ZAWNG

UNAU FANGHMA TO ZAWNG

(Pa lo to dan)

Hmanlai hian ni khat chu unau hmeichhe pahnih hian lo-ah fanghma to an zawng a, a naupang zawk chuan a chhar thuai a; a u zawk erawh chuan chhar tur a hmu ve thei hauh la mai a. A u chuan a nau hnenah chuan a fanghma chu phel ve turin a dil a dil mai a; nimahsela, a nau chuan nu leh pate nena ei ho atan hawn a duh avangin a pe phal ta lova. Chutia a pek phal tak tlat loh avang chuan a u chu a thin a rim ta a; a bula sawntlung chu amah rawn zial pil daih turin heti hian a ko ta a—

‘Sawntlung aw mi zial, mi zial,
Ka nauvin fanghma min phel phal lo ve,
Sawntlung aw mi zial, mi zial’ tiin.

Tichuan le, sawntlung chuan a u chu a zial tan ta a; zawi zawiin a pil ta riai riai mai a, a tawpah chuan a chhip chauh hmuh theihin a pil ta a.

A nau zawkin thlam a thlen hnu rei lo te-ah chuan a nu leh pate pawh chu an lo thleng ve a. “Khawiah nge i u a awm?” tiin an zawt a, ani chuan, “Fanghma min dil a, ka pe phal lova, ṣawntlung a in zialtir ta a ni,” tiin dik takin a chhang a. A nu leh paten chu chu an han hriat chuan an mangang ta em em mai a. An fanu chu a rang thei ang bera a u ko kir leh turin an tir ta nghal a. Tichuan, a va kal a, heti hian a ko ta a—

Ka u, ka u lo kir rawh,
Ka nuin thi a lei ang che;
Ka pain dar a lei ang che,
Ka u, ka u, lo kir rawh,” tiin.

Tichuan, a ù chu a lo chhuak tan ta a. A taksa chu a rawn lang sang tial tial a, a khup chin hnuai lam chauh a la chhuak kim lova. Chutih laitak chuan ral an lo kal ta thut mai a. Hlauhlawp leh hmanhmawh takin a u chu a phih ta vak mai a. A khup a chin hnuai lam chu a bung a, lciah chuan a tang ta a, chu chu pa-ah a lo to ta a ni.

·|·|·|·|·|·|·|·|·|·|·

SAMDALA

SAMDALA

Samdala hi a thatchhe em em a, vawikhat chu ram-ah a kal a, theipui hmin thut hi a hmu a, a ei duh si a, mahse a lo pieh lova, a hnuaiah a mu zangthal a, a ang ta mai a. Nakinah chuan a ka chhungah pum khat a lo tla ta a, a thial peih lo h!e a, a tawpah chuan a han thial a, a han lem hram a. Chumi lai tak chuan sakei tar pui a lo kal a, "Keia khi laia tlangah khian min paw chho la, min ei ang che," a ti a.

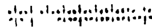
Sakei chuan a paw ta a, "Ka ei tawh ang che," a ti a. Samdala chuan, "He laiah hian ka han kal lawk a nge," a ti a, a va kal a, a hnungah hian thei rah sen tak hi a dah a, "Khei le, min ei rawh," a ti a. Sakei chuan a han ei dawn a, theirah sen tak chu a hmu a, "Hei engnge ni?" a ti a. Kha kha mihringte, sate ei zotu a nih kha," a ti a. Sakei chuan a hlau va, a tlan ta a, Samdala chuan lungin a vawm a, "Kha englo sen takin a um a che," a ti a.

Chumi hnu chuan Samdala chuan sawi a hnai a, a pumin a inhnawih a, hnathawk peih lovin nilengin hnah-thel zingah a tal a tal a. Chumi lai chuan sakhi hi a lo kal a, hnahthel zinga tal tal chu a hmu a, mak ti takin a en a, a nui a nui a. Chutianga a lo en reng lai chuan, sazuk hi ava kal leh a, a hmuh ve leh a nui ve ta a.

Nakinah chuan sanghal hi a lo kal ve a, "Engngeni in en reng le? in va hlim ve," a ti a, "Hei hnahthel zinga mi hian nuih a ti za em mai," an ti a, sanghal chuan a nuih ve ta chiam a. Chutiang zel chuan ram-sate chu an lo kal a, an vai chuan an en ta a.

A hnuhnung berah chuan satel hi a lo kal ve boh boh va, sa dangte chuan, "Tela, nang hian he mi hi i

hria ang e? an ti a. Satel chuan, "Ka sawi ngam lo, min tihlum mai ang e," a ti a. Ṡa dangte chuan, "I hlauh chuan sazuk ki karah hian kan zep tlat ang chia, a chak si a, a tlanpui vak dawn che nia," an ti a, satel chuan, "Chutianga min ven theih dawn chuan ka hrilh ang che u, Samdal thatchhe zawrkawia a nih kha," a han ti a. Chu veleh Samdala chuan a um ta vak mai a, ramsa zawng zawng chu a um bo zo ta vek a.

CHEMTATRAWTA

CHEMTATRAWTA

Chemtatrawta hian tui tichip chiapah chem a tat rawt rawt a, Kaikuangin a mawngtamah a chep ta hlawk mai a. Tichuan, Chemtatrawta thin a ur a, a kianga Khaum zamna rawpui a sat fik zawk a, Khaum thin a ur a, a hnuaia Ramar tla chu a ngumah a deng khawl mai a.

Tichuan Ramar thin a ur a, Taivang bu a thai darh a; Taivang thin a ur a, Sanghal kapah a seh a; Sanghal pawh a thin a ur a, Bak awmna Changel a nghovin a tai thlu a; Bak thin a ur a, Sai hnarah a lut a, Sai a thinur a, Pitar te in a chil chhia a; Pitar thin a ur a, an khaw Tuikhur chu a tinu zo ta vek mai a.

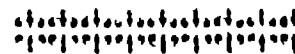
An khua chuan an buai ta mur mur mai a. Pitar hnenah chuan, "Engatinge Tuikhur tlan lai i tih bawlhhlawh vek?" an ti a. Pitar te chuan, "Engatinge Saiin ka awmna in a chil chhiat?" a ti a, "Eng a ti nge Saia i chilchhiat? an ti a, "Enga tana ka hnarah Bak a luh ci," a ti a.

"Enga ti nge Baka Sai hnara i luh?" an ti a, "Enga tana Sanghalin ka awmna Changel a tai thluk ei," a ti a; Enga ti nge Nghala i tai thluk?" an ti a; "Enga tana Taivangin min seh ei," a ti a, "Enga ti nge Taivang i seh?" an ti a, "Enga tana Ramarin ka bu a thai chhiat," a ti a.

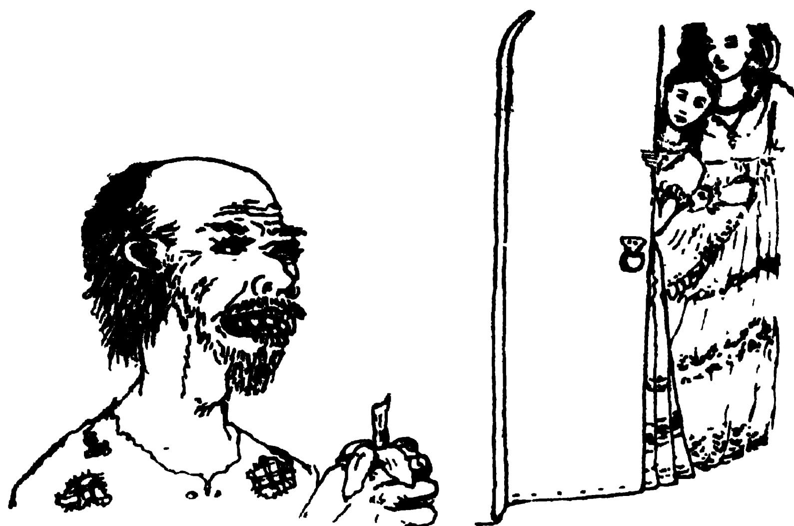
"Enga ti nge Ramar i thaichhiat?" an ti a, "Enga tana ka nguma Khaumin a den," a ti a, "Enga ti nge Khaum i den?" an ti a, "Engah nge Chemtatrawtan ka zamna rawpui a sah thluk" a ti a. "Engahnge Chemtatrawt i sah thluk?" an ti a, "Enga tana Kaikuangin ka mawngtama mi cheh ei," a ti a, "Engah nge Kaikuang i cheh?" an ti ve leh a.

Kaikuang chuan chhuanlam tur a hre ta hauh lo mai a. A zahzel chuan, "I, i, i meiah min rawh ula, naupang lawmah ka sen vit vet ang, tuia mi thlak leh ka dang bim bem ang," a ti a. Tichuan meiah an rawh a, a sen ta vit vet mai a, tuiah an thlak leh a, a dang ta bim bem mai a.

Pukah a lut a, "Nu leh pa khua chu nuam sing khaw," a ti a, tuiah chuan a hleuh ta zek zek mai a. Hnahthial kungin an hawlh ta zek a, a hmuite chu an hawlh pawr sung mai a, chuvangin tun thleng hian Kaikuang hmui hi a la pawr sung a ni, an ti zuk nia.

28

CHEPAHAKHATA

CHEPAHAKHATA

Chepahakhata hi tlangval hmelchhe tak a ni a, nupui pawh a hmuh zawh loh avangin rei tak nei lovin a awm a, a tawpah chuan nupui a hmu ta tawk a. A nupui chu dawithiam alo ni hlauh va, changel hmun nasa tak hi khaw ropui deuhvah a han dawi ta mai a, anmahni chu lal an lo ni reng a, Chepahakhata chuan nuam a ti em em a, fanu an han nei a, a lawm hle a. Chepahakhata chu a va leng a, mite chuan an lo ti tha em em a, zu te an zuk a, rante an talh bawk a, a leng chuan hawn leh nachang a hre ta lova, rei tak a leng ta a. A fanu kha thing phur thei a lo ni a, a nu chuan a hnenah, "Chemte i pa leng a lo haw har em mai va ko rawh," a ti a; a fanu chuan a va ko va, "Ka pa, lo haw rawh, ka nuin a ti e," ava ti a. Chepahakhata chuan, "Aw le," a ti a; nimahsela rei tak hnuah pawh a la haw duh chuang lova. A nupui chu a thin ur hle a, "Chemte, i pa va ko leh rawh," a ti a, "Ka pa lo haw tawh rawh, ka nu thin a ur hle a ni," a ti a, a pa chuan, "Aw le, ka lo hawng ang," a ti a. Nimahsela a hawng duh leh ta chuang lova, rei tak a la awm ta a, a nupui chu a thin ur em em a, "Chemte i pa va ko leh la, a lo haw duh loh chuan kan kal bo daih dawn nia," a ti a. A pa hnenah chuan, "ka pa, lo hawng tak tak rawh, i lo haw loh chuan, kan kal bo daih dawn e," a ti a; Chepahakhata chuan, "Aw le, ka lo hawng tak tak ang," a ti a, nimahsela hawn reng reng a tum leh ta lova. A nupui chu a thinur a, an khuate zawng zawng kha changel hmunah a chantir leh ta vek a, an nufa chuan Pu Vana hnenah an chho ta daih a.

Chepahakhata muhil chu a han harh a, a awmna chu ramhnuai changel hmun hlir a lo ni ta a, "Ka mumang lam emaw ni chu le!" a ti a ti ta a. Nimahsela a mumang chu a lo ni si lova, ei tur nei lo chuan a vak

a vak ta mai a. Chutia a vak a vak chu van atangin a fanu khan a zuk hmu a, "Ka nu, ka pa chu riltamin khu a vak a vak mai," a ti a. A nu chuan, "I khaw-ngaih em chuan belte phai thei lo kha thlak ta che," a ti a, a zuk thlak ta a. Chepahakhata chuan a riltam apiangin ci tur a nei thei ta fo va.

Vai lalpa khuaah hian a va kal a, a hmel a chhiat em avangin chu lal chuan a lo haw viau mai a. "Che-pahakhat, chaw khawrhah inel ang, kei aia i khawrh tam zawk loh chuan ka tihlum ang che," a ti a. Vai lal chuan a khuate chu chaw a chhum tir teuh va, an han khawrh ta a, tam tak an khawrh a, Vai lal chuan a khawrh zo thuai a, Chepahakhata erawh chuan a khawrh zo thei ta lova. Vai lal chuan, "A bel kha vuak keh sak daih rawh u," a ti a, an vuak keh sak a, amah chu hmawng lerah an zep ta daih a. Chutih lai chuan a awmna thing ah chuan vaiva ho leh vakul ho-vin ro an rel ta a. Vaiva chuan Vai an tan a, Vakul chuan Zo an tan a. An thurel tur chu, "Mizo nge fing ang Vai?" tih hi a ni a, Vaiva chuan, "Vai chu an fing zawk ang. Nufa ni si inang reng an lo kal ang a, Mizo chuan a nu leh a fa zawk a hre lovang," a ti a. Vakul chuan, "Chungte mai mai chu an pahnihin han vaw vak ila, a nu chuan 'Awi chemte' a ti ang a, a fa chuan, 'Awi ka nu' a ti ang chu," a ti a. "Bawng an rawn kai leh anga, a lu lam leh mawng lam hriat loh a ni anga, Mizo chuan an hre lovang," Vaiva chuan a ti leh a. Vakul chuan, "Bawng chu an hnawt ang a, a lu lamah chuan an tlan mai ang chu," a ti a. Vaiva chuan a dang a sawi leh a, "Thul a ke lam leh a chhip hriat hauh loh an rawn zawn ang a, Mizo chuan an hre hauh lo vang," a ti a, Vakul chuan, "An hria ang, thul chu a letling anga, a chhin chu a tla anga, an hre mai ang," a ti a. Chung zawng chu Chepahakhata chuan a lo hre vek a, Savate chu an thlawk darh leh ta a.

An darh hnu chuan Vaiho leh Mizo ho chu fin inel turin an lo kal chiam a. Vaiho chuan, "Nufa inang reng an rawn hruai a, Mizo chuan a nu leh a fa chu an hre thei lo va. Chepahakhata pawh khian ring ve rawh se, an ti a, Chepahakhata chuan tiang a la a, a han vua a, a nu chuan, "Awi chemte," a ti a, a fa chuan, Awi ka nu," a ti a, an hre ta a. Tin, Bawng a lu leh mawng lam hriat loh chu an rawn la leh a. Chepahakhata chuan a han hnawt a, a lu lamah chuan a tlan ta a. Thul pawh chu an rawn zawn leh a, Chepahakhata chuan a han letling a, a chhin lam chu a tla ta mai a. Chepahakhata avang chuan an hre ta vek a, an lawm em em a. Chepahakhata chu thing kak ah an zep leh ta lova.

·|·|·|·|·|·|·|·|·|·|·|·

KAWRDUMBELA

KAWRDUMBELA

Kawrdumbela hi a hmel a chhe em em mai a. Vawi khat chu a vau-ah thang a kam a, nitin hian a en thin a, nimahsela a awk chu a chang ngai hauh lova, Kawrdumbela chuan a chang ta a. Nakinah chuan Vazuntei hi a lo kal a, thang awk chu a la ta vek a, chutia a lak lai tak chuan Kawrdumbela chuan a man ta a; Vazuntei chuan, "Min thlah la, i thatna tur ka hrilh ang che," a ti a. Kawrdumbela chuan, "Ka thatna tur chu sawi rawh," a ti a, Vazuntei chuan, "Nakin zanah lal kawmchhakah kal la, 'Lalpa, lalpa, i fanu Kawrdumbela i neihtir loh chuan ralin an that ang che, i khuate pawh an that vek ang, ti la, chutianga zan thum i tih chuan a tha ang," a ti a. Kawrdumbela chuan a thlah ta a, inah a haw ta vang vang a.

Zanah chuan Vazuntei sawi ang khan lal in kawmchhakah a kal a, "Lalpa i fanu Kawrdumbela i neihtir loh chuan ralin an that ang che, i khuate pawh an that vek ang," a ti a. Lal chuan a hriat hmasak ber zan chuan tak tak niin a ring lova. Nimahsela zan thum lai a hriat tak avangin a hlau ta hle mai a, nimahsela a fanu chu a hmel that em avangin Kawrdumbela, tlangval zinga chhe ber han neihtir chu a ui hle si a. "Chemte, i pa leh khua te zawng zawng chan vek nge i duh, Kawrdumbela neiha i pa leh i khuate chan loh?" a ti a. Lal fanu chuan thlan ngaihna a hre mang lova, Kawrdumbela chu a duh lo em em si a; a neih loh chuan a khua te leh a pate chu a chan dawn si a, hreh tak chungin a nei ta a.

Kawrdumbela chu a lawm em em a, nimahsela lal fanu chuan a haw em em thin a, a kianga awm te hi a ning em em thin a.

Tuk khat chu Kawrdumbela chuan, "I pa len va hawh la, luiah sangha ka zu man ang e," a ti a. Lal

fanu chu len hawh tur chuan a kal ta a, Kawrdumbela a hmuh hreh avangin rei tak a awm a. A pa chuan, "Va haw thuai thuai rawh," a ti a, hreh tak chuan len chu Kawrdumbela chu ava pe a.

Kawrdumbela chu luiah a kal ta a, Len chu a han deng a, nghangiai hi a man a. Nghangiai chuan, "Min thlah rawh, i thatna tur ka hrilh ang che," a ti a. Kawrdumbela chuan, "Min hrilh ta che," a ti a. Nghangiai chuan, "Zuk inbual la, lung mam takin innawt innawt la a tha e," a ti a, a zu inbual a, nghangiai sawi ang chuan lung mamin a innawt a, a inbual zawh chuan a han inen vel a, a lo ngovin a lo tha ta em em mai a.

Inah chuan a han hawng a, a nupui chuan a pasal kha a ni tih a hre hauh lova. A nupui chuan, "Mi fate tha tak tak hi kan hmu kan hmu a, kan hmelchhepa kha a lo hawng leh awm si a, a hmel hmuh ka ning em mai," a ti a. A pasal chuan, "Keimah hi Kawrdumbela kha ka ni alawm," a ti a, a nupui chuan mak a ti em em a, a pasal chu a hmangaih ta em em a. A pate len a hawh kha ava pe leh a, nidanga a thang rei thin nen, kawngka atangin, "Kha u in len," a ti a, a paih lut thuai a, a hawng leh thuai a. A pa chuan, "Engtizia nge ni dangah kan inah a lo kalin rei tak tak a awm thin si a, a va hmanhmawh em!" a ti a. An inah a va kal a, a pasal Kawrdumbela chu a va hmu a, chutia a lo that tak dan zawng zawngte chu a zawt a. Ani chuan Nghangiai a man thu te, a inbual thu te kha a hrilh vek a.

Lal chuan hmelthat ve a duh a, luiah a zuk kal ve a. Nghahrah hi a zuk man ve a, "Min thlah rawh, i thatna tur ka hrilh ang che. Zu inbual la lung chikin innawt ang che," a ti a. Lal chu lawm takin a zu inbual a, lung chikin a innawt a. A inbual zawh chuan a han inen a, a taksa zawng zawng chu a chik chhe ta vek a, hlauhawm khawpin a chik chhe ta a. Inah a hawng ta a, In a thlen chuan a hmel hmu apiang chu,

an tlanchhe ta zel a, an hlau em em a, Lal chu a mang-ang ta hle mai a. Mite chuan, "Lalpa eng i ti ta nge ni, i hmel a va chhe ta em?" an ti a. Lal chuan Kawr-dumbela a mawhchhiat a, "Kawrdumbela sawi angin luiah ka zuk kal a, Nghahrah ka man a, 'Inbual la, lung chikin innawt rawh,' a ti a. A sawi angin ka ti a, nimahsela that ahnekin ka lo chhe ta em em a nih hi," a ti a.

THINLANGA

THINLANGA

Thinlanga hi hmanlaia thlarau sual leh tihbaiawm tak mai a ni a, mihring angin a insiam a, a thin zawn hi a kaw huau mai a, a kawchhung te pawh a lang thei vek a, chu chu hnah hringin a hnawh thin a. Phenglawng tum thiam tak a ni a, Kanghmun khaw daiah thingbuk pakhatah ah a cheng thin an ti.

Nikhat chu nula pathum hi Thinlanga awmna lamah chuan thing phur turin an kal a. Mahni phur intan thei lo apiang chu inhawsanah, midang tumah pun loh vah an ti a. Tichuan thing chu an fawm ta a, an fawm zawh chuan haw turin an insiam ta a, an zinga pakhat chu amahin a phur a intan thei ta lova, a thiante chuan an haw san ta a. A thianten an haw san hnu chuan Phenglawng tum ri a hre ta a, a thianten an kalsan thui lutuk anga a umpha lovang tih hlauvin chu phenglawng tumtu chu tanpuitu atan a sawm ta chawt mai a. "Hei, nang phenglawng tumtu kha, khawngaihin lo kal la, ka phur hi min va chawi teh," a ti a.

Thinlanga chuan, "Ka lo kal chuan min hlau ang," a ti a. Nula chuan a hlau lovang tih a hrilh a, Thinlanga chuan "A nih leh ka lo chhuk ang a, ka tanpui ang che, amaherawhchu, min en hlek suh ang che," a ti a, tichuan, a lo chhuk ta a. Nula chu a insum zo ta lova, a ruk tein a va bihru a, Thinlanga awm dan hlauhawm deuh mai, a thin lo inhawng huau mai, hnah hringa hnawh tut mai a han hmuh chuan a hlau ta em em mai a.

Thinlanga chuan a phur chu a han chawi sak a, heti hian a hrilh a. "Khai le hei hi hre reng rawh, I thil hmuh leh hriatte hi sawi reng reng suh ang che, i sawi vaih chuan ka lo kal ang a, ka that ang che. Hei hi hre rawh, kaw te tak teah pawh ka lut thei zel ania," a ti a. Nula chu a haw ta a.

Chumi zan chuan tlangval tam takin chu nula chu an rim a. Nula chuan a thil hmuh leh hriatte chu a zep zo ta loya, a thing phurhnaah thil hlauhawm tak a hmu tih a sawi ta a. Tlangvalho chuan hriat an chak ta hle mai a, sawi thuai thuai turin an tur chhen ta mai a. Nula chuan bang awng zawng zawng hnawh ping hmasa turin a hrilh hlawm a. Chutia bang awng an hnawh phui zawh hnu chuan nula chuan a thing phurhnaa a thil hlauhawm hmuh chanchin chu a hrilh ta hlawm a. A sawi zo hman chiah tihah chuan pawn lam atanga lo ngaithla ru rengtu Thinlanga chu bang awng pakhat an hnawh hmaih atang chuan a la lut thut mai a. Nula chu a man chawt mai a, na takin pawnah a paih chhuak a, a lu lam chu leiah a bur chawt a, a letlinga awmin a pawnfente chu leiah a tla hnuang mai a. Mi awm zawng zawng hmuhah chuan zahthlak thei ang berin a siam ta a ni. Thinlanga chu a bo leh thuai a, a chenna thingbuk lam chu a pan leh ta a ni.

LASIRI LEH LASARI
THANGSIRA LEH THANGZAIA

Lasiri Leh Lasari Leh Thangsira Leh Thangzaia

Lasiri leh Lasari hi unau an ni a, Lasiri hi a u zawk a ni a, vanah an awm a. Tin, Thangsira leh Thangzaia pawh hi unau bawk an ni a, Thangsira hi a u zawk a ni a, leia awm an ni a. He mite pali hi an awmna hrang mahse an in kawm ngeih em em mai a. Thangsira te unau chu vana Lasiri te inah chuan an han leng fo thin a; an len dawn apiang hian Thangsira leh Thangzaia chuan hla a sa a:-

Lasiri leh Lasari,
Tukba lei la, rawn thlak la;
Thangsira uai chhoh nan e,
Thangzaia uai chnoh nan e.

Chutiang hla an han sak veleh chuan van atang hian hruizen sei tak hi an rawn thlak thla a, chutah chuan an unauvin an uai a, Lasiri te unau chuan an khai chho thin a. Vanah chuan hlim takin an in kawm thin a; tin, an hawng leh thin a ni.

Bakvawmtepu hian Thangsira te unau leng fo thin chu a awt ve em em mai a, nikhat chu Thangsira te unau sak hma chuan Bakvawmtepu chuan an hlasak thin ang khan a va sak khalh ta a. Lasiri te chuan Thangsira te emaw tiin an hrui chu an zuk thlak a, chu veleh Bakvawmtepu chu a lo uai thuai a. Lasiri te chuan, "Zanina Thangsira te unau chu an va rit teh lul em!" an ti a. Nakinah chuan Bakvawmtepu chu an khai chhuak ta nawlh mai a; pawi an ti em em a. Nimahsela an hnar duh em si lova, an zingah chuan a awm ve ta a. Mut a lo hun chuan Lasiri te chuan van mawng pawp kiangah hian an muttir a, Lasiri chuan hla a han sa a:-

"Tawlh rawh, tawlh rawh, Bakvawmtepu,
Van tawl dep rawh, vantawl dep rawh,
Ka nauvi zalna bo ve,"

a han ti a. Bakvawmtepu chu a tawlh hrut a, Lasiri chuan a hla sak chu a sa zel a, ani chu a tawlh zel a. A tawpah chuan van mawng pawpah chuan a tawlh thla ta daih mai a, a zan lehah chuan Thangsira te unau chuan hla an han sa leh a. Nimahsela Lasiri te chuan Bakvawmtepu a ni leh ang tih an hlau va, an thlak duh ta hauh lova, hetiangin an ti a:-

"Kan thlak nuam lo,
Kan thlak nuam lo,
Bakvawmtepu uai nan chuan," an ti a.

Thangsira te chuan, "Kan ni love, keimahni kan ni," an tih pawhin an awi duh lova, an thlak duh ta hauh lova. Nakinah chuan Thangsira te chuan, "A nih loh leh, kha kan lo kal in phal lo vei maw? Keimahni kan nih leh nih loh in la hria ang, kan tlan daih dawn a nia. Amaherawhchu kan kal hmain Bakvawmtepu nen mei kan han in khuk siak anga, kan mei khu chuan van a rawn chhun ngiah ngiah anga, Bakvawmtepu meikhu erawh chu lui dungah a zam darh chum chum ang," an ti a.

An sawi ang chuan mei an han inkhuk siak a, Bakvawmtepu mei khu chu lui dungah chuan a zam darh ta chum chum mai a. Thangsira te meikhu erawh chuan van a chhun ngat ngat a; tin, chu mi hnu chuan an tlanbo ta daih mai a. An tlanbo ta chu Lasiri te unau chuan an hriat veleh um an tum a, an tlan ta a. Nakinah chuan lawm rual tam tak an va hmu a, Lasiri te chuan:-

"Khata lawmrualate u
Thangsira hmu che maw?
Thangzaia hmu che maw?" an ti a.

Tin, lawm ṭualte chuan an lo chhang a:-

"A hmuh chu kan hmu na a,
Mual aw khum khum,
Mualpui aw khum khum,
A tawn ârchang phe ngauh ngauh," an ti a.

Chutichuan Lasiri te unau chuan mual an liam daih tawh tih an hriat chuan an um leh ta ngat ngat a. Nakinah chuan an va um pha lek lek ta a, Thangsira te unau chuan, "Lasiri ten min um phak dawn e, dar benvawnah i lo chang ang," an ti a, dar benvawn tha takah an lo chang a. An rawn um phak chuan dar benvawn tha tak chu an han hmu a, a nau zawk chuan lak a duh ta em em a, a u hnenah chuan:-

"Ai, ka u-i, ka u-i,
A he dar benvawn a tha;
La ta mai mai tang ka ti," a ti a.

A u chuan Thangsira leh Thangzaia kha an chang niin a ring a, a nau hnenah chuan:-

"Dar benvawn tak maw i chan,
Thangsira leh Thangzaia chan raw bei e," a ti a.

A u chuan lak a duh ta hauh lo mai a, a nau hnenah chuan, "Kal rawh, Lasir, i kal zel ang" a ti a, an kal ta zel a. An kal tak veleh chuan Thangsira leh Thangzaia chu mihringah an chang leh a, Lasiri te chu an tlan khalh leh a, mual let liamah chuan pakhat chu khawdur nasa takah a chang a, pakhat chu thlam thar tha takah a lo chang a. Ruah lah chu a sur dawn tep si a, a nau Lasiri chuan a hlau hle mai a, chu thlam thar chu awm nan a it em em mai a, a u hnenah chuan:-

"Ai, ka u-i, ka u-i,
A he thlam thar hi a tha;
Awm ta mai mai tang ka ti," a han ti a.

A u chuan Thangsira leh Thangzaia niin a ring leh a, a duh lova.

"Thlam thar nuam tak maw i chan,
Thangsira leh Thangzaia chan raw bei e," a ti a.

A nau hnenah chuan, "Kal rawh, i kal zel ang," a ti a, chutichuan an kal zel a.

Chumi hnu chuan Thangzaia te unau chu mihringah an chang leh a, Lasiri te chu an tlan khalh leh ta a. Nakinah chuan Thangsira chu tuipui lianah a chang a, Thangzaia kha dar leilawn tha takah a changa, luiah chuan a indawhkai zur mai a, chumi hmun chu Lasiri te khan an va thleng a. Lasiri chuan chu dar leilawn chu zawh atan a 'it ta em em mai a, a u hnenah chuan:

"Ai, ka u-i, ka u-i,
A he dar leilawn a tha,
Zawh ta mai mai tang ka ti," a han ti leh a.

A u chuan Thangsira te niin a rin avangin,

"Dar leilawn tak maw i chan,
Thangsira leh Thangzaia chan raw bei e," a ti a.

Nimahsela, chu lui chu a helna an han zawng chiam thin a, an hmu zo ta hlawl lova, zawh loh theih a ni ta lova. A nau kha chuan dar benvawnahte a lo chan kha chuan lak zel a duh avangin ani chuan dar leilawn chu a han zawh chhuak zai zai a. Chumi 'hnu chuan a u chuan a han zawh ve a, nimahsela a lai a thlen dawn veleh leilawn chu a auh thawt thawt thin a, a zawh chhuak ngam ta hlawl lova. Nakinah chuan a nau chuan, "Ka u, ka paw mai ang che" a ti a, a u chu a han pua a, dar leilawn chu a han zawh ta a; a lai a thlen chuan a auh tuar tuar a, leilawn chu a laiah chuan a tliak a, tuiah chuan an tla dun ta a, a nau chuan tui chu a hleuh kai a, vaukamah chuan a thu a; a u erawh kha chuan a hleuh kai ve thei ta lova, a nau chuan :-

"Ka u, hleuh rawh,
Ka u, hleuh rawh," a lo ti thin a.

Nakinah chuan a nau chu Uleuhah a lo chang a, a u kha chu tuiah chuan a tla hlum ta a. Tun thleng-in uleuh chu a la hram fo thin. Tin, chumi hnu chuan Thangsira leh Thangzaia kha mihringah an lo chang leh a. "Tunah chuan Lasiri te pawh an awm tawh si lova, mihring nih pawh a nuam tawh lo ve, thil dangah i chang mai zawk ang," an ti a, a u chuan :—

"Nang hi e, nang hi e, arpaah i chang ang a,
Kei hi e, kei hi e, arnuah ka chang ang e.
Kumtin, kumtin, i khuang dun rial rial ang aw"
a ti a.

A nau chuan, "Aih i," a ti a, ran engkim chu a han ti zel thin a, a nau chuan a engmah chu a duh ta lo zel a. A tawpah chuan :—

"Nang hi e, nang hi e, fartuahah i chang ang a,
Kei hi e, kei hi e, vaube ah ka chang ang a,
Kumtin kumtin i vul dun chik chek ang aw?" a ti a.

A nau chuan, "Aw le," a ti a, chutichuan fartuah leh vaube ah chuan an chang ta a.

Tun thleng hian kumtinin fartuah leh vaube chu an par hun a la inang ta fo a ni.

KEIMINGI LEH KHUALTUNGAMTAWNA

KEIMINGI LEH KHUALTUNGAMTAWNA

Khaw pakhatah hian lal a awm a, an lal chuan fanu hmel tha tak leh fapa pahnih a nei a, an fanu hming chu Keimingi a ni a, anmahni chu keimi an ni a. Chung lai chuan an khaw piahah tlangval hmel tha tak, huaisen tak, themthiam tak a awm a, a hming chu Khualtungamtawna a ni.

Vawikhat chu Keimingi te khuaah chuan a han zin a. Keimingi chuan an tualah hian thing a lo ek a, Khualtungamtawna chuan a han hmu a, hmel tha a ti em em a, Khualtungamtawna chuan a kiang a mite hnenah chuan, "Khi lai nula thingek khi tunge maw ni le?" a ti a. Mite chuan, "Kan lal fanu Keimingi a nih khi," an ti a. Khualtungamtawna chu a thlenin turah chuan a innghat sawk sawk a, Keimingi te inah chuan a han leng ta a, Keimingi chu a hmangaih ta em em a, a nu leh a pa hnenah chuan neih atan a dil ta a; a nu leh a pa pawh chuangan lo remti a, Keimingi nen chuan an haw dun ta a. Tin, Khualtungamtawna chuan nu dang lakah fanu pakhat a nei a, chumi chu a nula fe tawh a. Khualtungamtawna chuan sa a kap thei em em mai a, an sa kah lu chu an banglaiah hian an tar teuh va, sakei lute pawh tam tak an tar a.

Vawikhat chu vawk an talh dawn a, Khualtungamtawna chuan Keimingi chhungte chu a chah ta a. Tichuan Keimingi nuta te pahnih kha an kal ta a, Khualtungamtawna in chhung chu an va lut a, a banglaiah chuan sakei lute chu a lo intar thut mai a, an han hmuh chuan an rilruin an lainat hle mai a, zan chu alo thleng a, an han mu a, an mut hnu chuan Khualtungamtawna leh Keimingi chu an nuhil bawrh bawrh mai a, an fanu erawh kha chu a mu thil ve lova. Chhuatah chuan Kei-

mingi nuta te kha an mu a, midangte chu an muhil vek-tawhin an ring a, banglai a sakei lu intar chu an tah ta a.

"Ka u aw nger ngur,
I dam laia ramsa i hawl a;
I thih hnua laibang i mawi,
Ka u aw nger ngur;
Thingthu aw tlum zuk,
Khualtungamtawna seh nan,"

an ti an ti mai a. Chutia an ti chu Khualtungamtawna fanu khan a lo hre reng mai a, a hlau ta em em mai a, a zun a ti chhuak der a, "Ka pa, tho rawh, ka zun a chhuak e," a ti a. A pa chuan, "Va zung mai rawh, engmah hlauh tur a awm love," a ti mai a.

Nimahsela, a fanu chuan, "Ka ngam lo, min hruai rawh," a ti talh a. A pa chuan a va hruai ta a, pawn an thlen chuan a fanu chuan, "Ka pa, kan mikhualte kha an tap a, ka hlau em mai!" a ti a, an tah hla chu a hrilh a, Khualtungamtawna chuan, "Zuk ni tak a le, hlau suh, kal rawh, i lut ang," a ti a, an lut leh ta a. Mei an tuah eng a, an ditipah sazu awm hlei lo chu, 'Khi pawh, khi pawh, an ti a, an perh an perh ta mai a. An mikhualte chuan an seh thei ta lova, "Nangni pafa chu engti zia nge maw ni, zan laia sazu in perh in perh le?" an ti a. Anni chuan, "Keini zawng kan dan ve reng a ni," an tihsan mai thin a.

A tuk chu khua a lo var a, Khualtungamtawna chuan, "Khai le, ka vawkpa chu i talh ang u hmiang, nangni tlangval ngal chakah va luh chhuak ta che u," a ti a. Anni chuan, "Aw le," an ti a, an va luh chhuak a, hukin an um ta zawr zawr a, chutih lai tak chuan Khualtungamtawna chuan an zakdawh tak maiah chuan a thalin a kap chat chat mai a, an thi ta a.

Chutia a nutate a thah tak avang chuan Keimingi chu a thinur ta em em a, Khualtungamtawna thih

theihna tur ngawt chu a ngaihtuah ta a. Khualtungamtawna pawh chuan Keimingin a thihna tur ngawt a ngaihtuah tih a hre reng a, amah Khualtungamtawna chuan dawi a thiam em em a, Keimingi hnenah chuan, "Keiming nang engnge i duh ber, ka la ang e," a ti a. Keimingi chuan a thihna tur ngei nia a rin chu a han sawi a. "Hmara Nghalphusen ngho ka duh ber," a ti ta tlat a, Khualtungamtawna chuan, "Ka la ang," a ti a, a ui a hruai a, a kal ta vang vang a. Hmara thing zawng zawng chu hmun khatah a dawi khawm vek a, phuanberh hi a lo dawi tel hmaih ta a. A dawi hnu chuan thingah a han lawn a, chang a han tum raih a, nghalphusen chu an lo chhuak dum dum mai a, Khualtungamtawna chuan a thalin alo kap zat zat mai a, thing hrang hrangah chuan a tlankai zel a, a tawpah chuan pakhat chauh hi tihhlum loh a nei a, a thing dawi hmaih phuanberhah khan a tlankai hlauh va, a tliak a, a tla ta a. A ui hnenah chuan, "Va zualko ta lang mi tam tak an lo hawng anga, min han zawn dawn ang nga, thing lianpui pui tein min zawn rawh se. Tin, kawngkaah min luh pui dawn anga, an thei lovanga, i kawngkaah min luh pui sela a tha ang. Tin, min zalh anga, hmunphiah kha thut bet tlat la, Keimingin hmun a han phiat dawn anga, 'Ui a han ti ang che nga, a kaihza tha chhat ang che," a ti a.

Ui chu zualko tur chuan a .kal ta vang vang a, mite chu a ko va, an lo kal teuh va, an han zawn dawn a, an zawn nan thing an han hmang dawn a, nimahsela, an zawnna thing chu a tliak hmawk thin a, a ui chuan a chungah chuan di a dah thin a. Mite chuan, "He ui hian engnge maw a hriat teh fo chu le di i dah teh ang, a chhan riau hi a lo awm ange," an ti a, an dah ta a. An dah hnu chuan a tliak ta lova, in chu an han thleng a, kawngkaah chuan an han zawn lut dawn a, nimahsela a leng thei ta lova, a ui chuan kawngka hnuai lam mawlh

chu a pan a, a vir a'vir mai a. Mite chuan, "Ngawi teh u, he ui hian kawngka hnuai lamah luhpui a ti a ni awm asin maw !" an ti a, kawngka hnuaiah chuan an han rawlh a, an zawn lut thei ta zan a, a ruang chu an zalh ta ar mai a. Keimingi chuan pawi ti awm tak maiin a tah a tah mai a, nimahsela, a rilru chuan a nui a, a lawm hle a. Nakinah chuan Keimingi chuan hmun a han phiat dawn a, ui chuan a lo thut a, "Ui, i hnawk e," a han ti a, ui chu a beleuh thawt a, a thawh zawng chuan Keimingi kaihza tha chu a han chhat thawt a, a tlanbo ta a. Khualtungamtawna ruang chu an phum ta a, Khualtungamtawna ui chu chinghnia hi a ni a, sate a seh apiangin a pu thlana hnahkiah bulah chuan a thin leh a lung a dah ziah thin a.

Tun thleng pawh hian chinghniate hian seh an neih phawt chuan hnahkiah bulah a thin leh a lung an dah ziah thin an ti.

CHAWNGMAWII LEH HRANGCHHUANA

CHAWNGMAWII LEH HRANGCHHUANA

Hmanlai hian khaw inep chiahah nula leh tlangval hmeltha tak, an hmelthat vanga hmingthang em em mai an awm a. Khaw pakhat zawka nula chu Chawngmawii a ni a, a ep chiah khuaa tlangval chu Hrangchhuana a ni. He mite pahnih hi a ruk tein an in hria a, an inhmangaih em em a. Khaw khata awm tlang ni si lova hetianga khaw hranga mi ve ve inhmangaih hi thil awlai lo tak mai a ni a. A chhan chu khua leh khua indo mai thei dinhmuna ding an nih reng avangin an intlawh ngai zen zen lo a ni. Nimahsela, Hrangchhuana hian a rukin Chawngmawii te khua hi a tlawh fo thin a. A tlawh zing tulh tulh a, a ngampa tial tial a. A haw pahin mipa naupang emaw hmeichhe naupang emaw a ru haw thin a. Chumi thu chu khuaa miten an hriat chuan an ngaipawimawh ta hle mai a. Tichuan, an khua chu kulhin an hung chhuak ta vek a. Kulh bang bulah chuan khuaa lut leh chhuakte ke hniak hmuh theih ngeina turin vut an phul chhuak vek a. Kulh veng tuten an khuaah rukru an luh leh luh loh awlsam taka an hriat theihna tura an tih a ni a.

Hrangchhuana chu mi fing tak, remhre tak mai a ni a. Chawngmawii te khuaa a luh dawn chuan kulh chu hnung chhawn zawnga panin a lut thin a, chutiang bawk chuan a chhuak leh thin a. Kulh vengtute chuan rukru chu a chhuak lam a nih hi an ti thin a. Hnung tawlh zawnga a chhuak lam hnu an hmuh chuan khuaah rukru a lut a ni an ti a, an zawng chiam thin a. Mahse, Hrangchhuana chu a lo kal chhuak daih tawh a ni thin si a, chutiang chuan an man chhuak thei thin lo va.

Hrangchhuana chu a fimkhur lo tial tial a, zan khat chu vanduaina a tawk ta hlauh mai a, Kulh vengtute

chuan an han a, an phuar hlawm a, khawlaiah chuan che thei hlek lovin an dah ta a.

An khaw lal chuan an khuaah chuan nula tu emaw Hrangchhuana hmangaihtu, a ruka lo ngaitu an awm a nih chuan chu phatsantu chu hmuh chhuah ngei tur a ni tih thupek a siam ta a. A tih dan tur chu 'hetiang hi a ni, Hrangchhuana chu a zangthala muttirin nula zawng zawngin karkalakin an zawh chhuak vek tur a ni; chu chu tlangval tan chuan a zahthlak hle dawn a ni. Tichuan nulate chuan a mal te tein, an pawnfen hlimin, hmusit takin Hrangchhuana karkalakin an zawh ta a; a thente phei chuan an zun khum nghe nghe a. Chawngmawii zawh hun a lo thleng ve a, hma lam chu a han pan ve bawk a, mahse, Hrangchhuana bul a va thlen chuan karkalaka zawh a hnekin a chungah chuan a bawk ta thlawp mai a, ama puan chuan a khuh a, duat takin a pawm a, "Aw, ka duh ber, Chhuana," tiin a tap ta hliam hliam mai a.

Hrangchhuana chu tihhlum turin a chungthu an rel ta a. Nasa takin an sawisa a, an that ta a, a lu chu kulh kawngka bula thingler sang takah mi zawng zawng hmuh theih turin an tar a, chirhdiakin a hmaiahte an theh a, Chawngmawii chuan a khawngaih em em a. Tui kengin thingah chuan a lawn a, a hmangaih Hrangchhuana hmai chu a phih fai sak thin a.

Tunhma pawhin Hrangchhuana chuan an la man ang a, an la that mai ang tih a hlauthawng thin reng a. Chawngmawii hnenah pawh, "Man ka lo nih a, min that ta a nih chuan ka lu hi ka nu leh pate hnenah lo thlen ang che. Ka nu leh paten lawmman pek i duh chuan kan pe ang che an tih chuan, ka thul chhungah lahlum ka dah a, chu chu i dil dawn nia," tiin a lo hrilhlawk diam tawh a.

Hun remchang a hmuh veleh Chawngmawii chuan Hrangchhuana lu chu a la thla a, a ruk tein Hrang-

chhuana nu leh pate in lamah chuan a kalpui ta a. In a va thlen chuan kawngka bul atangin, "Chhuana nu leh pa te u, kawng min hawn rawh u, in kawngka bul a hi hmangaih Hrangchhuana lu ka rawn thlen e," tiin a va hrilh a. Hrangchhuana nu leh pate chu an lungngai hle nachungin Chawngmawii thil tih dan chu an ngaisang hle mai a, chutia an fapa lu a rawn hawn chu an lawm hle a, inchhungah an ko lut a, lawmnanah engnge pek a duh ber sawi turin an ti a. Chawngmawii chuan thil te tham tak, Hrangchhuana thula lahlum a duh ber a ni tih a hrilh a. Hrangchhuana nu leh pate chuan chutiang thil te tak te a han dil tlat mai chu mak an ti hle mai a. Hrangchhuana thil neih hlu ber, thihlum a ni tih an hre si lova, phal takin an pe ta a. Chawngmawii chuan chu thi chu a hmangaih Hrangchhuana hriatreng nan a kawl ve ta a ni.

Nimahsela, Chawngmawii hlim ni chu a rei lo hle mai. An khuaa mite chuan Hrangchhuana lu a la a, an nu leh pate hnenah a pe tih an hriat chuan Chawngmawii chungah an thin a rim ta hle mai a, an that ve ta nghal a.

He mite pahnih inngaizawng hi an nun a tawi hle a, ninahsela, an in hmangaihna rinawm tak thlarau chu vawiin ni thleng hian a la nung reng a. Zan thiang takah vanah arsi eng tak tak pahnih i hmu thin ang a, a lian zawk leh eng zawk khi Chawngmawii (Venus) a ni a; a te zawk leh eng lo deuh zawk khi Hrangchhuana (Jupiter) a ni a. Tun thleng hian arsi inngaizawng te an ni, inhnaih tial tiala an awm i hmu thin ang a, insi riala an awm chuan an 'Indi' an ti. Hmanlai chuan tlangvalten Chawngmawii leh Hrangchhuana indi zanah chuan an ngaihzawngte chunga hlawhtlin an tumna chu a thlawn lo a ni, an ti thin.

****

RUNGINU

RUNGINU LEH THIALTEA

Vawi khat chu Thialtea hian Runginu hnenah, "Runginu, vawiin chu ka thei hual i lo dun ang," a ti a. Runginu chuan, "Kei zawng ka lawn thei ve si lova, a hmin tha min thlak duh ve awm lo em mai," a ti a. Thialtea chuan, "Thlak duh e, a hmin tha tha ka thlak dawn che nia," a ti a, Runginu chuan, "Min thlak ve dawn chuan ka duh e," a ti a, an kal ta a, an thei lawh tur chu an va hmu a, a hmin tam hle mai a, Thialtea chuan, "Runginu, a bulah khan lo awm rawh le, ka han lo ang e," a ti a, Runginu chuan, "Awle" a ti a, Thialtea chuan a han lo va, a hmin tha tha chu a ei thuai thuai a, a eina pilhawng chauh chu a thlak ta a. Runginu chuan, "Thialte, a hmin tha kha min han thlak ve rawh, i eina pil chauh min thlak a, ei tur a awm love," a ti a. Nimahsela, Thialtea chuan a thlak duh chuang lova, Runginu chu a lung a chhe hle a, a tap a tap ta a. A tah lai chuan Sazuk hi a lo kal a, "Runginu engahnge i tah koh koh le?" a ti a, Runginu chuan, "Thialtean thei lawhpuiah min sawm a, "A hmin tha tha ka thlak ang che," a ti a, min thlak leh duh si lova, ka lung a chhia a ka tap a ni," a ti a. Sazuk chuan, "Hau ta che," a ti a, Runginu chuan, "Ka hau ngam lo min vel ang," a ti a, Sazuk chuan, "A velh dawn che chuan ka chhan ang che," a ti a. Runginu chuan a hau ta a :-

"Thiala, Thiala, Thialtea,
I vunte kha rai hir hiar,
Sahdalah tla ri pem tla ri pem,
Zawnga kal theu theu,"

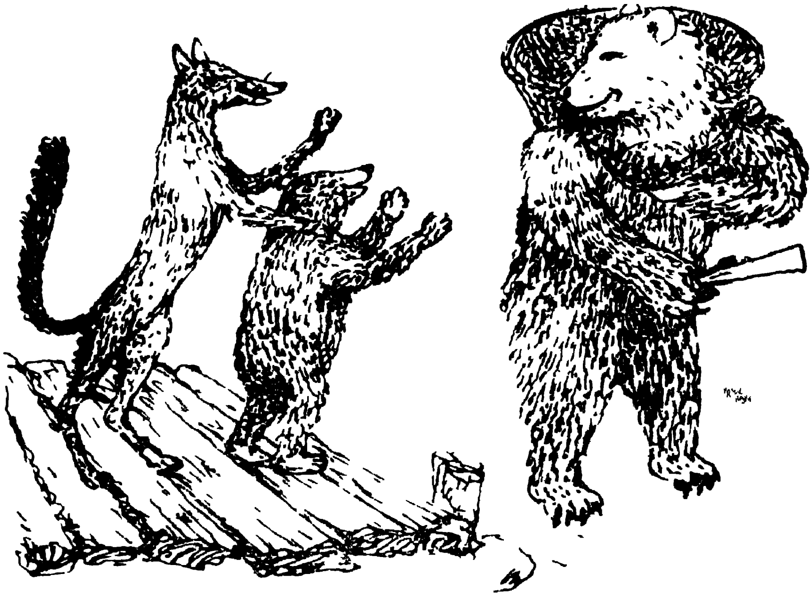
a han ti a. Thialtea chuan a haw ta em em a, a chhuk thuai thuai a, Runginu chu a vel ta nek a. Sazuk lah khan a lo chhan ngam si lova, a tlansan ta daih a, Thialtea chu a lawn leh ta daih a, thei chu a ei leh ta

mial mial a. Runginu chu a tap zel a, Savawm hi a lo kal leh a, "Runginu, engahnge i tah?" a ti a, Runginu chuan a sawi dan pangngai khan a sawi leh a. Savawm chuan, "Hau rawh ka chhan ang che," a ti a, a hau leh a, nimahsela a lo chhan ngam leh ta bik lova. Thialtea chu a zuk chhuk a, a vel leh ta nek mai a, ramsa dang dang an lo kal a, an hau tir zel a, mahse an chhan ngam lo leh thin.

Nakinah chuan Sakei hi a lo kal ve a, "Runginu engatinge i tah?" a ti a, Runginu chuan a sawi dan pangngaiin, "Thialtean thei lawhpuiah min sawm a, a hmin tha min thlak ve duh lova ka tap a ni," a ti leh a, Sakei chuan, "Hau rawh ka chhan ang che, a ti a. Runginu chuan, "I lo kal hma pawh hian ramsa dangte pawh an lo kal a, hau rawh ka chhan ang che min ti a, ka hau hauvin min chhan leh ngam si lova, min vaw leh nek mai thin a, ka hau ngam tawh love," a ti a. Sakei chuan, "Kei chuan ka chhan ngam ngei ngei ang che, hau leh rawh," a ti a. Runginu chuan a hau dan pangngaiin :-

"Thiala, Thiala, Thialtea,
I vun te kha rai hir hiar,
Sahdalah tla ri pem, tla ri pem,
Zawnga kal theu theu,"

a han ti leh a. Thialtea chuàn a zuk vel leh dawn a, Sakei chuan a seh ta daih a, Runginu chu a hawng leh ta a.

SAZALTEPA LEH BAKVAWMTEPU

SAZALTEPA LEH BAKVAWMTEPU

Hmanlai hian ramsa zawng zawng hi an inrawn khawm a, "Kawngpui i siam ang u," an ti a. Sakhi te, Sazuk te, Sanghal te, sa zawng zawngte chu an kal ta a. Chumi zingah chuan Sazaltepa hi a tel ve a, mi vir tak a ni a. Kawng chu an han sial fai ta hun mai a, "Kan kawng rihfai hi tuman tihbawlhhlawh lovah, a tibawlhhlawh apiang chu eiah," an ti a. An kawng rih fai hnu chuan Sazaltepa chu ava kal a, Tlumpui hi kawngah chuan a lo bawk a, a lo mawm hmiar mai a, ei atan a it ta em em mai a; a tih dan tur remchang a ngaihtuah ta a, kalkawng chu ava tibawlhhlawh a, Tlumpui chu a ei ta daih mai a. Chumi hnu chuan sa dang te chu an kawngah chuan an va kal leh a, ek an hmu ta a, "Sazaltepa, engah nge kalkawng i tihbawlhhlawh ni? Kawng tibawlhhlawh apiang chu ei zelah kan tih kha, kan ei ngei ang che maw le," an ti a. Sazaltepa chuan, "Ka tibawlhhlawh awzawng hlei nem, Tlumpui a nih kha, keiman ka va hmu a, ka ei daih tawh nghe nghe a sin," a lo ti a.

Nimahsela, an awih duh lova, ei an tum ta a, an um ta vak mai a. Sazaltepa chu a tlan a tlan mai a, Bakvawmtepu hi a va hmu a, "Ka pu, min hum rawh," a ti a. Ani chuan, "Ka nau awmah i awm duh lawm ni? a ti a, "Duh e," a ti a; Bakvawmtepu hnenah chuan a awm ta a a, nau chu a awm sak thin a, Bakvawmtepu chu nitin lo-ah a feh thin a. Ni khat chu Sazaltepa chuan Ar hi ei atan a it ta hle mai a, a ei ta mai a; tlaiah chuan Bakvawmtepu feh chu a lo hawng a, "Ka pu, vawiinah ka nau a tlei lova, ar a ngen a, ka talh ta mai," a ti a. A tuk lehah chuan Bakvawmtepu chu a zuk feh leh a, Sazaltepa chuan vawk a lo ei leh a, tlaiah chuan a pi a lo hawng leh a, "Ka pu, vawiinah ka nau a tlei lo va, vawk ka talh ta mai," a ti a, Bakvawm-

tepu chuan, "A pawi lo ve, i nauvin a ngen zawngin," a ti leh a. A tukah chuan a zu feh leh ta a, chumi ni chuan a nau chu a ei ta daih mai a, a ei zawh chuan a tlanbo ta daih a.

Tlaiah chuan Bakvawmtepu chu a lo hawng a, Sazaltepa chu a lo awm ta hauh lo mai a, Bakvawmtepu chu a thinur em em mai a, phuba lak mawlh a tum ta a. Tin, Sazaltepa pawh khan a chungah Bakvawmtepu chu a thinur dawn tih pawh a hria a, a theihtawpin a inveng reng thin a. Lo hi a nei a, a feh thin a, chu chu Bakvawmtepu khan a lo hria a, a thlamah chuan a lo chang ta a, Sazaltepa chu a zuk feh leh a, ral atangin, "Ka thlam khu ka kohva a ei chuan mi an awm lo a ni ang," a ti a. "Ka thlam," a han ti vak a; Bakvawmtepu khan a thusawi kha a lo hre pha si a, "Ei" a ti ta vak a, Sazaltepa chuan mi an awm tih a hria a, a hawng ta daih a. A tukah chuan a zuk feh leh a, "Ka thlam khu ka kohva a ei loh chuan mi an awm a ni ang," a ti leh ta thung a, "Ka thlam," a han ti leh a, Bakvawmtepu chu a ei duh ta lova. Sazaltepa chuan mi an awm tih a hria a, a hawng leh ta daih a.

Bakvawmtepu chuan engtinmah a ti thei lo tih a hriatin a thlam bulah chuan sazu ah a chang a, kua a hreuh ta a. Sazaltepa chu a feh leh a, a thlam bul chu a zuk thleng a, mi vir tak ngang kha a nih avangin sazu kua chu a hmu a, a lawm hle mai a, a lai ta sauh sauh va. A han zen a, Bakvawmtepu khan a lo seh vak mai a. A seh hlum ta der mai a ni an ti.

****

THAILUNGI

THAILUNGI

Ni khat chu Thailungi nu hian puan a tah a, a puantah hnuaiah chuan a fanu Thailungi chu a awm hreuh hreuh a. Thawm pawh a nei lo kher mai a, a nu chuan chumi hmuna a awm chu a hre hauh lova.

Chutih lai tak chuan khawchhak khual hlawhhlam zuar an lo kal a, kawtthlerah chuan, "Thirhlum ka zuar e, lei rawh u," tiin an au an au va. Thailungi nu chuan, "Duh chu kan duh ngang mai a, mahse leina ka nei si lo. Fanu tuium hnih khirh rual lek ka nei a, chu chu a man atan in pawm duh nghal loh chuan," tiin a puan tahna hmun atang chuan a chhang a.

Thailungi chuan mak a tih em avangin ngawih a chuh ta deuh deuh a, mikhualte chuan Thailungi nu lo dawn dan chu an bengkhawn hle a, an inremsiam ta a. Thailungi nu chuan, "Thailungi chu tui chawiah ka tir ang a, nangnin lo chang ula, in man mai ang chu," a ti a.

Thailungi chu a mangang ta em em mai a, tui chawi chu a hun ta a, tamlaka tlanbo lah chu ramsa ilo a hlauh avangin a ngam si lo, a nu tirh chu a hnial ngam si lo, a ngaihna hre lovin a inkhap thlu ta reng a, a nu lah chuan tui chawi turin a tir tlat si a. Hreh em em chung chuan tuikhur lam chu a pan ta a, an lo channa hmun tura ruat a thlen hmain an lo man ta thut mai a, an ram lamah an kal bo pui ta daih a.

Thailungi chuan nau mipa a nei a, khawlaiah thirhlum chu a chaih thin a, mahse a thiante chuan, "Mahni u te thirhluma hralh tu ni maw?" tiin an au fo va. Ani chu a ngaih a tha thei ta lova, a nu hnenah a thiante au hla chu a zawt chiang ta a, a nu chuan Thailungi chanchin chu a hrilh ta vek a.

A u chanchin rapthlak tak a hriat chuan a tap ta zawih zawih a, a nu hnenah chuan, "Ka u zawng turin ka kal ang e," tiin a ngen a, a nu chuan, "I la te lu em a, rapchung i tawng hunah," a ti a. Rapchung tawnga sang a han nih chuan, a u zawn a ngen leh a, a nu chuan a la phal rih lo a, nakinah chuan a lo puitling ve ta a, a u zawn chu a tum ta tlat a, a nu pawhin a hnial ta bik lova.

A u zawnga a kal chuan putar pakhat a hmu a, sum a lo suih tlut tlut a, "Ka pu, ka u awmna lam min hrilh thei lawm ni?" a ti a. Ani chuan, "Ka sum hi mi han suih zawhpui phawt la ka hrilh ang che," a ti a. A sum chu a suih zawhpui ta a, a kalna tur kawng a kawhhmuh a.

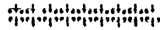
Thui fe a kal a, pa pakhat se khalh hi a hmu leh a, "Ka pu, ka u Thailungi awmna min hrilh thei lawm ni? a ti a. A ni chuan, "Ka se khalh hi mi zui la, tamlaka riah a tul leh riak ve zel la, i u awmna chu ka hrilh mai ang che," a ti a. A se khalh chu a zui a, ramhnuaiah zan eng emaw zat a riahpui hnu chuan khua an lut ta a. Se khalh pa in ngeiah chuan a thleng ta a.

Chu in chu a u awmna ngei a lo ni a, naupan teta inthen an nih avangin, hmel inhre rual an ni tawh lova, Nula pakhat hi a awm a, Thailungi tih reng a hre lova, engtin tin emaw an titi naah an inchhar chhuak ta a, an hlim em em a, rei pawh nghak lovin an khaw lam panin an tlan chhuk ru dun ta a. Lawm em em in chung unau inhloh tawh te chu an inchhar leh ta a nih chu.

Thailungi te nufa inphuahna hla pawh hetiang hian kan hmu a :

Thailungi nu : "Thailungi, Thailungi,
I tiangthirte lo nghak la,
I hlantaite lo nghak la,"

Thailungi : "Chhaktiang khi chen ka thlen chuan,
Tiangthir a tha bo ngai lo,
Hlantai a tha bo ngai lo."

RIMENHAWIHI

RIMENHAWIHI

Rimenhawihi hi a hmel a tha em em a, a pasal chu Zawlthlia a ni a, an inngaina dun em em thin a. Rimenhawihi hmel thatzia chu a thang nasa hle a, a sam sei mawlh hi a hming than phah ber chu a ni a, amah ngei pawh hian mawi a inti em em a, an in kiangah lui a awm a, inbualin a kal fova, Tuiah chuan a sam zai khat a til a, tuiin a len zel a, sangha lian tak pakhat hian a lo lem a. A sei em avangin chu sangha lian tak pawh chuan a puar phah awl a.

Tin, lui mawng lam ram hla takah lal pakhat hi a awm a, a chhiahhlawhte chu sangha man turin a tir a. Samzai lemtu sangha kher chu an man fuh a, a lianin a puar nasa si a, "Engtiziange ni?" tiin a pum chu an khei a, sam zai hlir a lo ni a, mak an ti em em a, zai khat mah ni se, pate a khah zo va, an pu hnenah an phur hawng ta hial a.

Lal chuan a lo hmuhin mak a ti ve em em a, a sam putu zawng chhuak turin a chhiahhlawhte chu lui hnar lam ramah a tir ta a. Lui chu an zawh chho zel a. lui dung tluan chuan an dap chhova, a tawpah chuan Rimenhawihi In an han thleng ta a. A In chu thir In a ni a, luh an tum a, a pasal Zawlthlia zin bo hlan a nih avangin kawng a in kalh khung tlat a, an lut thei lova, pawn atangin hlain an au va :

"In thira mi, in dara mi,
Tu maw i hming min hrilh rawh,"

an ti a. Ani chuan an aw chu a hriatin hla vek hian :

"Hming lem hming lem ka nei lo,
Tui-sik-ringi ka ni e,
An-tlak-ringi ka ni e,"

tiin a chhang a. An hla chu an chhinchhiah a, an haw leh ta vang vang a. An pu hnenah chuan an zuk hrilh

a, mahse lal chuan, "Chutiang hming va awm thei ngai suh," tiin a hming ngei zawt turin a tir leh a, an kal leh ṭa a.

Rimenhawihi te in an thlen chuan a hmaa an tih dan pangngai bawkin an han ti leh a. Ani lahin a chhan ngai bawkin a lo chhang leh a, mahse lal chu a lungawi thei lova, vawi hnih vawi thum a tir nawn a, a tawpah zawng a hming a lo hrilh ta a :

"Rimenhawihi ka ni e,
Menchanghawihi ka ni e,"

a ti a. Chutah zet chuan an lawm ta em em a, theihnghilh leh an hlau khawp a, "men, men, men," an ti mawlh mawlh a, engnge tia an han petek palh chang pawhin "men" an ti zel mai a ni.

Tichuan an lal hnen chu an thleng a, an lal hmaah chuan a hming pum sawi thei awm ta hek lo, "Men ka ni a ti," an ti thuai thuai mai a. Lal chu a lungni thei chuang lova, "Chuti ngawt hming awm ngai suh, rang takin han tlan leh rawh u, a hming pum in rawn hriat loh hrim chuan in nasa mai ang," a ti a.

Hmanhmawh deuhin an tlan leh ta a, tun hmaa an tih dan ngai bawk khan an han ti leh a, ani pawh chuan a chhan dan ngai bawkin a lo chhang leh a. Chumi tum erawh chuan a hming pumin an chhinchhiah thei ta a, a hming dik tak chu an han sawi a, lal chuan, "Chu zet chu a ni ta, khingpui nei a ni emaw, a ni lo emaw, han hruai rawh u," a ti ta tlut mai a.

Lal thupek ang chuan an han kal leh ta a. Mahse Rimenhawihi pasal chu zan riakin a lo thang bo daih a, a nupui chu miin an ru ang tih hlauvin kawng a kalhtir tlat a. Lal mi tirhte chuan in chu hawn tumin an vel vel a,an hawng thei si lova, nakinah chuan in chung lamah an lawn a, lalin theirah tinreng a kentir chu in chhungah an thlak a. Mahse Rimenhawihi chuan barah

a khawn duh lawk lova, theirah chi hrang hrang an thlak zel a, a tawpah chuan an thei neih tui ber Serthlum an thlak a.

Rimenhawihi chuan a nep zo ta lova, a han ban deu deu va. Chumi lai tak chuan pakhatin a samzai khat a zuk man hlauh mai a, a zaikhat tilh pawh a hlauh avangin a inmantir ta a.

Finrawl thawhin Rimenhawihi chuan a ui leh ar-ho hnenah, miin an man tak zia leh an kal bopui zia te, an kal kawngah lazai a zam zel turzia te a pasal lo hawn veleha lo hrilh turin a chah diam a, tichuan an kalpui ta a.

A pasal ram kal chu an liam daih hnu chuan a lo hawng a. An ui leh arte chu an lo kalkhawm huai huai a, an pi chanchin chu a zawt a, a hmasa berin ui a zawt a, "Uia, khawnge i pi?" a ti a.

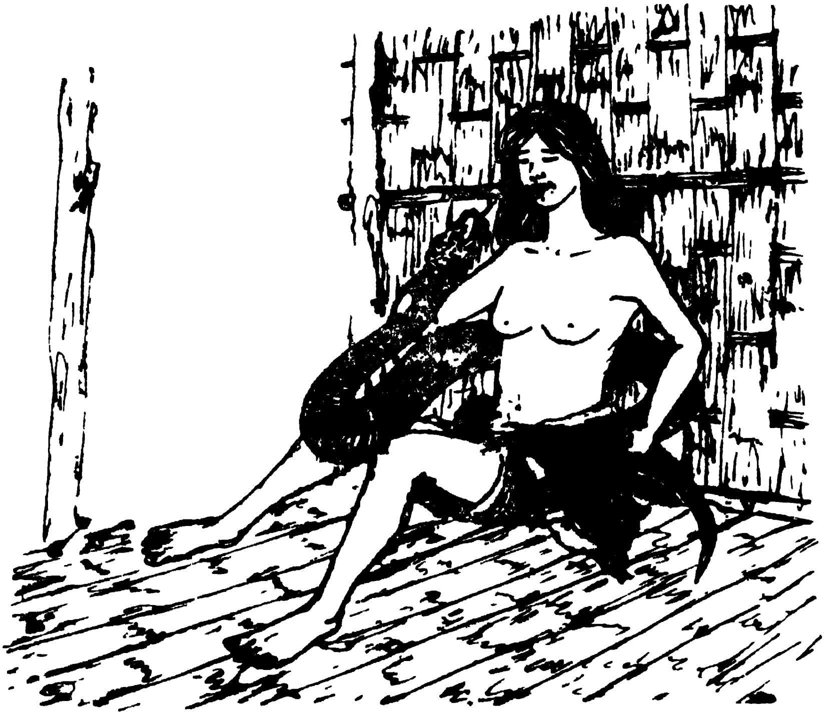
"Bauh, bauh, bauh,
Thlangtiang lenkawl khum zo ta,
Lazai zui rawh,"

a ti a. Ar a han zawt leh a.

"Ti ti ik ik,
Thlangtiang lenkawl khum zo ta,
Lazai zui rawh," a ti ve leh ta a.

A pasal Zawlthlia chuan chaw pawh ei tha hman lovin an sulhnu chhui turin a vir ta vat a. Lazai inzam zel chu a chhui ta a, thuife a chhui hnu chuan khua a thim ta a, mahse khaw lo thim chu a tan a remchang zawk a, a umpha ruai a lo ni bawk a. Zanah chuan a va nangching ta nge nge a; Rimenhawihi man tute chu a that vek a. An nupa chuan hlim takin an hawng dun leh ta a, an damchhungin turnan an tibuai ta lo.

CHAWNGCHILHI

CHAWNGCHILHI

Hmanlai hian Chawngchilhi leh a nau hmeichhia hi an pahnihin an lo-ah buh vengin an feh thin a. An buh hmin hmasa te chu savain a ei thin a, chu chu hnawt bova an buh veng him turin an feh thin a ni. An pa, anmahni thatna tura duhsak em em thintu chuan, chutia hna tha tak an thawh thin avang chuan, nitin an chhun chaw tur tui tak a fun sak thin a. Chutia chaw tui an fun thin chung chuan a nau zawk chu a cher tial tial ta mai a, chutia a lo cher tak em avang chuan, amah duat em em tu a pa chuan a lo vei ta hle mai a, ni khat chu a pa chuan eng vanga lo cher ta tial tial nge a nih tih a zawt ta phawng mai a. Nimahsela, thu dik tak a sawi ngam si lo va, zak chung chungin a pa hnenah chuan, "Ka sawi chuan ka u-in min vaw nek dawn tih ka hria a, ka sawi ngam lo a ni," a ti a. A pa chuan a ngai pawimawh ta hle mai a, thu dik tak chu enganga duhawm lo pawh nise sawi tur chuan a fanu chu a phutlui ta tlat mai a. Zak tak leh inthlahrung tak chung chuan thil awmzia chu a pa a hrilh ta a. "Ka u chu Rulpui nen an inngaizawng a, chhunah hian ka koh sak thin a, rulpui nen chuan inkawmin saruak veka awmin a inngaihtir thin a, Rulpui chu ka hlauh em avangin chhunah chaw ka ei ve ngam lo va, ka lo cher ta a ni," tiin a pa chu a hrilh ta vek a.

A pa chu a thinrimin a mangang ta hle mai a, amah ngei chu Chawngchilhi nau hruai chuan lo-ah feh a tum ta a, thiltih dan tur a ruahman lawk diam a. Lo an thlen chuan tunhmaa Chawngchilhin Rulpui nena awm dun a duh hun apianga a kohsak thin angin a pa chuan a han kohtir ta a.

"Aw, Chawngchilhi lungdi,
Ka nuin lo kal turin a ngen a che,
Ka pain lo kal turin a ngen a che,"

tiin a han ko ta a. Chawngchilhi nau aw a hriat veleh chuan rang takin a lo chhawn a; a hmangaih thu hetiang hian hlain a rawn chham a :-

"Ka lo kal thuai dawn e,
Mawi takin ka sam ka khuih mek e,
Nalh takin ka diar ka khim mek e,
I tangnemah thi ang dera bei turin."

Tichuan Rulpui chu induh takin lo atang chuan a lo tleng chhuak ta a. Chawngchilhi rawn kawm a, induh tawn taka awm dun leh tura lo kal chu, a beisei loh takin Chawngchilhi aiah a pa a lo lang ta thut mai a, Rulpui chu a laiah a chhawk ta hmawk mai a. A nau-vin a sawi chu a lo dik vek a ni tih a hriatin a thinrim leh zual a, rang takin inah a haw ta a, ama fanu ngei Chawngchilhi pawh chu a that ve ta nghal a.

Chawngchilhi chuan Rulpui fa chu a lo pai tawh in, hrin hun tep a lo ni tawh a, chutia a han thih takah chuan rul no te te tam tak an lo chhuak a, ram lam panin an tleng ta hlawm a. An pa chuan thah chimit vek tumin theihtawp a chhuah a, pakhat chauh tih loh a dang zawng chu a that ta vek a, a thah bang pakhat chu a lo thang lian a, mihring a ei fo mai a. Chu rul chuan tawmna puk bik a nei a, chu chu Rulchawm kua an ti a, tun thlengin hmuh theihin a la awm. (Tuna Keifang leh Ruallung inkarah khian a awm a, a awmna hmunah chuan khaw thar din a ni a, he rulchawm hming chawi hian 'Rulchawm khua' tih a ni nghe nghe).

NGAITEII

NGAITEII

Hmanlai hian hmeichhe tleirawl pakhat hi a awm a, a hming chu Ngaiteii a ni a. Ngaiteii chuan pa a nei tawh lo va, a pa chu tuiah a tla hlum a, a thi tawh a.

Ni khat chu Ngaiteii leh a pi chu lovah an feh a, bal an cho a, an lo mawngah chuan li thuk tak hi a awm a. Chu li chu Ngaiteii pa tlak hlumna a ni a, chuvangin Ngaiteii pa thlarau chu chu li-ah chuan awmin an ring a. Chumi ni chuan Ngaiteii chu a tui a hal chhen mai a, a pi chuan tui chu a zu chawi sak thin a. Nakin deuhah chuan Ngaiteii chu a tui a hal leh ta a, a pi chuan, "Ngaite, ka hah tawh em a, nangman tui zu chawi mai rawh, amaherawhchu, li i zu hmuhin 'E khai' zu ti thauh suh la, ngawi reng ang che," a ti a. Ngaiteii chuan, "Aw le," a ti a, a kal ta a. Lo mawnga li a zu thlen chuan a lo dum kuk mai a, a pi thusawi kha a theihnghilh a "E khai," a ti ta a. Chu veleh tuiah a tla ta a, a pi chuan, Ngaiteii a lo haw har tak em avangin tuiah a tla ta niin a ring a, amah zawng turin a kal ta a. Nakinah chuan Sakhi nupa hi a hmu a, Ngaiteii an hmu em tih a zawt a, an ni chuan heti hian an chhang a :

"A hmuh chu kan hmu a,
Tuipui ral Tiau ralah,
Ngaiteii pa'n va lak e," tiin.

Tichuan Ngateii pi chuan Ngaiteii chu a pa thlarau-vin a la ta niin a ring a. Nakin deuhah chuan Varung nupa hi a hmu leh a, Sakhi nupa a zawh ang bawk khan a zawt a, anni pawh chuan Sakhi nupa chhan ang bawk khan an chhang ve leh a. Ngaiteii pi chuan tui chhung-ah chuan Ngaiteii chu a hmu ta a.

"Ngaite, ka lo zuangthla dawn" a ti a, a zuangthla ve ta a. Ngaiteii chuan a pi a hmuh leh avangin a

lawm hle mai a, tichuan a pi chuan, "Khawiahnge i pa thlarau chu a awm?" tiin a zawt a, Ngaiteii chuan, "Tunah chuan a feh a, nakinah rulah a chang ang a, a lo haw ang," a ti a.

Tlaiah chuan Ngaiteii pa thlarau chu rulah a chang a, a lo haw ta a, a inkual ta rui mai a, rei lo te-ah chuan mihringah a chang leh ta a. Ngaiteii pi chuan, "Ngaiteii hi ka hawn leh dawn e," a ti a. A pa chuan, "Aw le, i kalpui dawn nia, amaherawhchu rei lo teah Ngaiteii chu lo kal leh rawh se," a ti a. Tichuan Ngaiteii leh a pi chu lawm takin an haw dun ta a. Mahse, Ngaiteii chuan a pa hnena kal leh chu a duh ta lo va, a pi hnenah chuan rei tak a awm ta a.

Ngaiteii pa chuan Ngaiteii a hnena a lo kal leh har tak em avang chuan, a awmna tui chu a ti lian ta chiam mai a. Ngaiteii awmna khua chu a chim dawn ta mai a, tui lian ri chuan, "Ngai, Ngai, Ngai," a ti a. Tichuan mite chuan, "Ngaiteii avangin kan khua tuiin a chim tak ngial dawn e, engtinnge kan tih ang le?" an ti a. Mi thenkhat chuan, "A puan kha tuiah thlak ula a tha ang," an ti a. Ngaiteii puan chu tuiah an thlak a, tui chu a kam ta deuh a, mahse reilo teah tui chu a lo lian leh ta pung pung mai a, mite chuan, "Naiteii samkhuih kha tuiah thlak rawh u," an ti leh a, Ngaiteii samkhuih chu an thlak a, tui chu tlemin a kam leh ta a. Ngaiteii banbun te, a thi te, a thil neih zawng zawng chu an thlak sak ta a, mahse, tui chu a lian leh zel a.

A tawpah chuan mite chuan, "Ngaiteii hi kan thlak mai loh chuan kan khua zawng zawng hi kan boral vek mai dawn si a," tiin ui tak chungin Ngaiteii chu tuiah chuan an thlak ta a. Tichuan tui chu a kam ta ruai ruai a, a kam hlen ta a; mahse, mite chuan Ngaiteii

chu an ui hle mai a, an tap an tap mai a. An tah hla chu hei hi a ni :—

"Ngaite hip,
Chhim thlipui maw i tuar a,
Khuangruah sur maw i tuar a,
Ngaite hip."

He hla hi tun thlengin naupangin infiamna hlaah an la hmang bawk thin a ni.

NUCHHIMI

NUCHHIMI

Hmanlai hian hmeichhe tleirawl hmeltha tak hi a awm a, a hming chu Nuchhimi a ni. Nungchang tha tak, rinawm leh taima tak a ni a, a nu leh pate pawhin an duatin an duhsak thei em em thin a.

Ni khat chu Nuchhimi nu leh pate chuan vawk an talh a, hnam dana an tih thin angin Nuchhimi ni, a pa farnu chu a bawp pek tur an ti a. A nu leh pate chuan, Nuchhimi leh a nauin sa chu an ni va pe se la a tha ang e, an ti a. Nimahsela, Nuchhimi chuan a ni in kawng chu an bo ang a, a ni lo lamah an peng palh hlauh ang tih a hlauh thu a nu leh pate chu a hrilh a.

Nuchhimi nu chuan an ni in panna kawng chu a faizia leh Hmuichukchuruduni, mi hlauhawm tak, Nuchhim'n a ruk tea a hlauh em em, in panna kawng chu hnawk deuh mai, thingtang leh hnah hlira khat a nih thu leh kawng hriat suala bona tur a awm lohzia a hrilh hlawm a. Vanduaithlak takin Nuchhimi nuin an ni in kalkawng a hrilh chu Hmuichukchuruduni'n a lo hre hlauh mai a, rang takin a kawng chu a lo tifai a, Nuchhimi ni in panna kawng chu a lo tihnawk nuai mai a.

Nuchhimi te unau chu an ni sa pe tur chuan an kal ta a, kawng pengah chuan Hmuichukchuruduni an va hmu a. Khawi zawk nge an ni in kalkawng tih an zawh chuan Hmuichukchuruduni chuan ni pakhat chauh an neih thu leh an ni chu amah ngei chu a ni tih hrilh in an unau chuan a hruai ta a.

Zan a lo nih chuan Hmuichukchuruduni inah chuan an riak a, Hmuichukchuruduni chu khumpuiah a riak a. Nuchhimi te unau chu khum-ai-ah an riak a. Nuchhimi nau chuan a lu ah pan a lo neih lai a ni hlauh mai a; Hmuichukchuruduni chuan an muthilh hun a nghak reng a, an han muhil tan chauh tihah

chuan Nuchhimi nau lu pan atang chuan a fawp (hip) tan ta a. Nuchhimi nau chuan na a ti khawp mai a, a harh zawk mai a; hlau leh mak ti tak maiin, "Awiah ka nu, awiah ka nu," tiin a au chhuak ta a. Hmuichukchuruduni chu firg ver vek tak mai a ni a, a mutna khumah chuan thawm dim tein a kir leh thuai a; hawihhawm leh zaidam takin, "Engmah lungkham suh, hlauh tur a awm lo ve, ka inah hian khumfa a tam lutuk a, pawi ka ti ngawt mai, tha takin mu rawh khai," a ti duam a. Reilotcah chuan Nuchhimi nau chu a han nuhil leh ta a, Hmuichukchuruduni chuan a fawp tan leh ta a. Nuchhimi nau chu a han harh a, thil awmzia a han hriat chhuah meuh chuan engmah tithei lovin a lo chau chhe der tawh mai a, Hmuichukchuruduni chuan a ei zo ta vek a.

Zing khua a lo var chuan Hmuichukchuruduni chuan Nuchhimi chu mei chhem turin a tir a. Nuchhimi chu thu awi thei tak a ni a, mei chu a han chhem a, a nau ruh chu a hmu ta a, a ruk tein a tap ta keuh keuh mai a. Hmuichukchuruduni chuan a lo hmu a, vin zet in, "Nuchhim, engnge i tih? I tap em ni?" tiin a zawt a. Nuchhimi chuan, a tap a ni tih a sawi ngam si lo va, a mei chhem khuin a ur a vangin a mittui a tla a ni tih a hrilh a.

Tukthuan an ei kham chuan Hmuichukchuruduni chuan Nuchhimi chu bawmrangah a khung a, hruiin nghet takin a chilh hnan ta tlat mai a. Tlai lama a feh haw veleha a ei turin a ti rilru a, tichuan a fehsan ta daih a.

Nimahsela, Nuchhimi chungah chuan vanneihna mak tak mai a lo thleng a; Chaichim te tak te hi a lo kal a, Nuchhimi awm dan a han hmuh chuan ama duh thuin a chhuak thei dawn lo tih a hria a. Chhanchhuah tumin bawm chilhna hrui chu a seh ta ngat ngat mai a, a seh chah sak ta a, Nuchhimi chu rang takin a chhuak a,

Chaichim chu lawmthu a hrilh a, a nu leh pate hnenah a tlan haw ta vang vang a. Thil awm dan zawng zawng chu a nu leh pate a hrilh vek a, a nu leh pate chu an thin a rim ta em em mai a; rapthlak taka phuba la tur in Hmuichukchuruduni in lam panin an chhuak ta nghal a.

Hmuichukchuruduni in chu an va thleng a, thukah artui an phum a, a pawnpui hnuaiah khuaivanrial a bu chawpin an dah a, tuiumah rul an dah a. A pumthil dona ban tlu lek lekin an rek a, a hnuaiah kelpa kawlh deuh mai an thlung a, engkim an tihfel hnu chuan an haw leh ta daih a.

Hmuichukchuruduni feh chu a lo hawng a, a sakhi raipuar man a hawn bawk a, a hlim hle mai a. Nuchhimi chu kawngka hawntir tumin a han au vak vak a, chhangtu an awm lo va, a reh thiap mai si a, Nuchhimi chu bawm chhungah a tang a ni tak e, tiin amahin kawngka hawn chu a tum ta a. A sakhi man chu a han nghat a, a tlanchhuak ta daih mai a, a beidawng thinrim chuan kawngkhar chu a han bawh liam puat mai a. Tui a han in dawn a, rulin a lo chuk a, mei a han chhem dawn a, thuka artui phum kha a lo puak thawr mai a, a hmaiah a per vak mai a, khumah a han mu dawn a, khuaiin an lo bawr huk a, an zuk ta hrep mai a, a rang a rangin pawnah a tlan chhuak a, a pumthil a lo chim ta a, a tla a, a hnuaia kelpa kawlh deuh mai chuan a lo si hrep a, a si hlum ta der mai a ni.

MAURUANGI

MAURUANGI

A NAUPAN LAI THU :- Hmanlai hian khaw pakhatah hian nupa an awm a, fanu pakhat an nei a, a hming chu Mauruangi a ni a. A nu chuan Mauruangi chu a duat thei em em thin a, ei turte hi a tui tui a ei tir thin a.

Ni khat chu Mauruangi nu leh pa chu pumphir phur turin an kal ta a, thui tak an kal hnu chuan leilawn rawp tawh zet mai hi a lo awm a, chu chu zawh ngei ngei tur a ni a. A nupui chuan, "Hei kan leilawn zawh hi a rawp tawh hle mai a, hawn lam chuan rit kan phur lehnghal tawh awm si a, a va hlauhawm dawn ve maw le!" a ti a, a pasal chuan, "Hawn lamah chuan he mi leilawn zawh ngam lo zawk zawk chu innamthlak ah," a ti a. Nakinah chuan pumphir chu an va phur a, a pasal chuan a phur tur chu a tel a, ama phur atan chuan zang takin a tel a, a nupui phur tur chu rit takin a tel sak ta a, an phurh tur ve ve chu phurin an hawng ta a. Nakinah chuan leilawn kha an va thleng a, a pasal chuan a va zawh zai zai a, a kai ta mai a, a nupui chuan a han zawh ve dawn a, a rawp em avang chuan a zawh ngam ve ta hauh lo mai a. A pasal chuan, "I dawi lutuk em mai, kal lamah a zawh ngam lo lo, innamthlakah kan tih kha," a ti a, a va kal a, a nupui chu a namthla ta daih mai a, tuiah chuan a tla ta a. Sangha lianpui Thaichhawninu-ah a chang a, a leng ta zur zur mai a, chumi hnu chuan a pasal chu a hawng ta a.

Tin, Mauruangi khan, "Ka nute chu an va lo haw har tawh em," a ti a, a lo thlir a lo thlir a. A pa lo haw a han hmu a, a nu chu a hmu si lova "Ka pa, khawiahnge ka nu?" a ti a, a pa chuan, "Luiah ka diar a su rih" a tihsan mai a. Reiloteah chuan Mauruangi chuan, "Ka pa khawiahnge maw ka nu le, a va lo thleng har ve?" a ti a, a pa chuan, "Luiah ka puan a

su," a ti leh a. Mauruangi chuan a thlir reng mai a, mahse a nu hmel reng reng chu a hmu thei ta si lo va, a pa a han zawh leh chhuanlam a siam a, a ni lo hlir a hrilh a, a tihder zel mai si a, khua a lo thim ta a. Zanriah ei chu a lo hun a, a pa hnenah chuan, "Ka pa khawnge maw ka nu le? a lo hawng har tawh em mai!" a ti a. A pa chuan, "Leilawn zawh thei lo zawk zawk chu tuia innamthlakah kan ti a, a zawh ve ngam ta lo va, tuiah ka namthla ta" a ti ta a. Chu veleh Mauruangi chuan pawi a ti em em a, lungchhe takin a tap a tap ta mai a.

A tuk khua a lo var chuan zing a han tho va, mei a han chhem dawn a, mei chu a lo thi vek mai a, a pa chuan, "Kawmchhakte mei han chhi tawh," a ti a. An kawmchhakte chu nufa hmeithai an ni a, a fanu hming chu Bingtaii a ni a, Mauruangi chuan, "Ka pi, in mei ka chhi ang e," a ti a, Bingtaii nu chuan, "I pa khu kan neih loh chuan kan phal lovang," a ti a, Mauruangi chu a zuk tlan thla leh a, a pa chu a zu hrilh a, a pa chuan, "Neih pawh kan la nei ang chu," a lo ti a. Mauruangi chu a han kal leh a, "Neih pawh kan la nei ang chu a ti" a han ti a, an mei chu a lo chhittir phal a, a chhi ta a.

Chumi hnu chuan Mauruangi pa chuan Bingtaii nu chu a nei ta a. An inneih tirh chuan Bingtaii nu chuan Mauruangi chu a duat hle mai a; mahse a lo rei telh telh a, a tirethei tawlh tawlh a, Bingtaii chauh chu a duat ta hlur mai a. Mauruangi chu chaw tha pawh hi a pe phal lo va, favai chiarte hi a pe thin a, Mauruangi chuan chutiang chu a ei thei si lo va, a ril hi a tam thei em em a. Riltam tak chung hian hna hahthlak tak tak hi a thawk thin a, Bingtaii lah chu awmhmunah a awm a, a nui huat huat a, a duh leh a mu a, a duh leh a thu a, a duh leh a leng a, a duh duhin a awm a. Nakinah chuan Mauruangi chu a lo cher ta em em a,

a nu kha a ngai em em thin a. Ni khat chu luiah a zuk kal a, chutia a zuk kal chu a nu Thaichhawninu a chang khan a lo hmu ta hlauh va, "E, Chemte, engnge i tih dawn teh mial le, ka han ngai em em thin che a sin le, kan nufaa kan thil tih zawng zawngte kha ka theihnghilh ngai lo a sin le, tunah hian i pa khan nupui dang a nei leh tawh nge ni, eng angin nge in khawsak tak le?" a lo ti a. Mauruangi chuan a nu a ni tih a hriat chuan a lawm ta em em a, nuhrawn a hrawn thu te leh, a nuhrawnin a tihhretheihzia zawng zawngte chu a hrilh fai vek a. A ei chhiatziate chu a nuin a lo hriat chuan, sangha sa leh buhchangrumin a hrai puar ta a, "Nidangah pawh i ril a tam apiangin hetah ka hnenah hian lo kal thin ang che," a ti a.

Mauruangi chu an in lamah chuan a haw leh ta a, in a han thlen chuan a nuhrawn chuan, vin zet mai hian, "Mauruang, khawiah nge i kal, hnathawh tur a tam tehlul nen, kha i chaw hi ei thuai thuai rawh," a ti a, favai chiar chu a pe a. Nimahsela Mauruangi chuan a ei duh lova; tin, nidangahte pawh a chaw atan a ruatsak kha chu a ei duh ta hauh lo mai a, a ruk te in luia a nu, sangha hnenah khan a zuk kal a; a nu chuan chaw tui tak leh chawhmeh tui takin a lo hrai puar liah thin a, chutiang chu a ei fo avangin Mauruangi chu a lo thau ta telh telh mai a.

A nuhrawn chuan mak a ti ta hle mai a, a chaw atana a ruatsak chu han thaupui theihna niin a hre si lova. "Mauruangi hian engemaw ei ruk thin a nei a ni ngei ang, favai chiar ngawt ka pek pawh hian a thau deuh deuh mai si a, enthlak ruk tur a nih hi maw le, eirukte a lo nei a nih chuan a eiruk thin chu kan tihbo sak daih tur a ni," a ti a. Bingtaii hnenah chuan, "Bingpui vawiin chu a ruktein Mauruangi hi enthla ang che, chaw eirukna a nei emaw," a ti a. Nakinah chuan tlai a lo ni a, Mauruangi chu a ril a lo tam ta em em

a, a nu hnenah chuan a zuk kal leh a, a nu chuan chaw tui tak leh chawhmeh tui tak mai chuan a lo hrai puar leh ta a. Chutih lai tak mai chu Bingtaii khan a lo enthla ru reng mai a, a nu hnenah a tlan haw thuai a, "I e, ka nu, Mauruangi thauna chhan chu ka hre ta, luia a nu, ka pain a namthlak kha Thaichhawninu-ah a chang a, Mauruangi a zuk kal thin a, a nu chuan sangha sa leh chaw tui tak takin a lo hrai thin alawm maw le! Han cherzia a ni tawp lo mai," a ti a. A nu chuan, "Bingpuii nge nge hi i va fing thin em! Mauruangi thauna chhan i han hre hlauh a ni a. Tuna chinah chuan a cher telh telh tawh ang maw le," a ti a. Tichuan Mauruangi pa hnenah chuan, "Sangha tlang vuak tur a ni, rawt rawh," a ti a.

Sangha tlang vuak tur chuan an han au va, a khua mai chuan an lo thawk chhuak ta a. Chumi thu chu Mauruangin a lo hria a, lui lamah chuan a zuk kal a, a nu hnenah chuan, "Ka nu, nakinah a khuain sangha an rawn tlang vuak dawn a, 'Ka nu, lui mawng lamah," ka tih chuan a lu lamah kal la, "Lui hnar lamah" ka tih chuan a mawng lamah kal la, tin, lui laiah ka tih chuan a sirah kal la, "A sirah" ka tih chuan a laiah kal hlauh zel ang che," a ti a.

Nakinah chuan mi chu an lo thleng tuk tuk a, an han zim ta mai a. Mauruangi chuan a nu hnena a sawi ang khan a lo ti zel a, "A mawng lamah," a tih chuan a lu lamah a tlan zel a, 'A sirah,' a tih leh a laiah a tlan a, an man thei hauh lo mai a. A tawpah chuan, "He naupang vet avang hian kan man thei lo a nih hi, a kaah pawnchhia hnawh ula' kal bopui daih rawh u," an ti a. Tichuan an kal bopui ta a, nakinah chuan sangha chu an man ta a. A sate chu an sem a, Mauruangi te pawh chu an pe ve a, a sa chu eitir an tum a, mahse Mauruangi chuan, "Kei zawng a sa ka ei duh lo, a ruh kha min pe rawh u," a ti a. Tichuan a

ruh chu an rawn pe khawm teuh mai a. Mauruangi chuan a nu ruh chu bellam chhungah a dah tha ta*a. Tin, a tuk thum tukah a han en a, thi tha tak takah a lo chang vek mai a. Mauruangi chuan a thi chu a awrh ta a, tichuan Bingtaii nu chuan a itsik hle mai a, "Mauruang, Bingtaii awrhtir ve rawh," a ti a, Mau ruangi chuan a han awrhtir a, a awrh veleh chuan meihawlah a chang ta vek mai a.

Mauruangi chuan a nu lung kha a la bawk a, sawntlung pawngah a phum a, chu chu Phunchawngah a lo tova, atawi ta luih mai a. Mauruangi chu a nuhrawn khan a tirethei leh ta em em mai a, favai hramte a eitir leh ta a, a cher leh ta telh telh mai a. Nakinah chuan phunchawng chu a lo par vul ta chuk mai a, chumi par chuan zu a ngah hle mai a, chu chu Mauruangi chuan a dawt thin a.

"Ka nu kur diam diam
Ka nu Phunchawng Darhniangi
Ka nu kur diam diam," a ti a.

Chutia a han tih chuan a awmna lam zar apiang chu a lo kur diam diam thin a, chutiang chuan a duh tawkin a zu chu a dawt thin a, a lo thau leh ta tial tial mai a, chutia a lo thau leh tak tial tial avang chuan a nuhrawn chuan, "Mauruangi hian tlan tha te a nei leh ta a ni ang, a thau leh ta telh telh mai," a ti a. Bingtaii chu a enthlak tir leh ta a, Bingtaii chuan a lo hre chhuak leh ta hlauh va, a nu hnenah chuan "Ka nu, Mauruangi thauna chhan ka hre ta. Saw laiah sawn Phunchawng tawipui a awm a, a par zu chu a fawp puar thin a, a thau a lo ni," a ti a. Mauruangi pa hnenah chuan, "Saw laia Phunchawng saw kih tur a ni, kihpui tur thenawmte va sawm rawh," a ti a, Mauruangi pa chuan a hnial ngam si lova, thiante chu a va sawm a, hreipui an tat hriam a, an kal ta a. An kal chu Mauruangi chuan a hriat ve leh an hnungah a zui ru

ve ta zel a, a hmun chu an va thleng a, an chek ta hlawih hlawih mai a. Mauruangi chuan a lo thlir reng a.

"Ka nu tang fan fan,
Ka nu Phunchawng Darhniangi;
Ka nu tang fan fan," a lo ti thin a.

Phunchawng chu a rek hle tawh pawhin chutia a han tih chuan a lo inawh phui leh mup thin a; an han chek leh sek sek thin a. Mahse Mauruangi chuan a nu chu tang fan fan turin a lo tir zel a. A tawpah chuan, "A, Mauruangi vangin a tlu thei lo a ni, a ka kha hnawh ula, kalbo pui daih rawh u," an ti a. an kalbo pui leh ta daih a. Phunchawng chu awl takin an kit thlu a, Mauruangi chu rethei takin a awm leh ta a.

A NULAT LAI THU : Mauruangi chu rethei tak chung chuan a lo thang lian ve zel a, a lo tleirawl ve ta a. Bingtaii pawh chu a lo tleirawl ve ta bawk a. Vawi khat chu a nuhrawn chuan, "Kumin chu Mauruangi leh Bingpuii an lo nula ve ta a, mahniin thlawhhmate pawh an lo la ve thei ta a, mahniin a hrang ve vein lo nei sela, a tu thlawhhma nge tha zawk ang han nei hrang teh reng se," a ti a. Tichuan, a sawi ang chuan a hrang ve vein thlawhhma an la ta a. Lo chu an han vat a, an zo va, an hal a, kangvar a lo ni a, a nu chuan thlai chi tuh tur a pe a. Mauruangi chu vaimim chi nget te, antam chi nget te, thlai chi dang pawh a nget hlir a pe a, an pahnih chuan mahni lovah chuan an feh ta a. Nakinah chuan thlam chu an zu thleng ve ve a, Mauruangi chuan a thlaichite chu taima takin a tuh a. Bingtaii ve thung erawh kha chuan a nuin vaimim chi tha tha a thlan sakte kha a nuai thla a, thlamah a awm sur sur mai a, vaimim chi tur chu a kang a, thlam chhuatah chuan a let huar huar mai a, thlaichi tuh reng reng chu a ngaihsak peih ve hauh lo mai a. Tlai a lo ni a, an haw ta a. In an han thlen chuan Bingtaii

chuan "Ka nu, i vaimim chi min pek kha ka tuh a, Mauruangi chuan a tuh peih lova, thlamah a kang a, a ei a, a mu huar huar mai nia," a ti ta zeuh va.

A nu chuan, "Mauruang, i thatchhe lutuk em mai," a ti a, a vaw leh hrep mai thin a. Mahse Mauruangi chuan engmah a sawi duh si lova, nitin mai hian a feh fo thin a, Bingtaii lo chu a thlawh ve peih loh avangin a hnim bur mai a. Mauruangi erawh chuan taima takin a thlawh thin avangin a fai hen mai a, a lo kha chhe zawk mahsela, a taimak em avangin a vaimimte chuan ci a lo tling ta a.

Vawikhat chu Vai lalpan nupui tur a duh a, a chhiahhlawhte chu a nupui tur zawng turin a zin chhuah tir hlawm a. Nikhat chu Mauruangi lo chu kalkawng lai a nih avangin lal chhiahhlawhte chuan an va thleng a, Mauruangi chu a lo feh a, amah chauh vin a lo thlo karh karh a, chhiahhlawhte chu an ril a tam hle hlawm a. Mauruangi lovah chuan vaimim te, fanghma te, a tam mai a; chhiahhlawhte chuan, "Khawngaih takin i lova fanghmate hi kan ei ang e, kan ril a tam tawh em mai," an ti a. Mauruangi chuan, "Ei e a, a tuai tha kha in duh tawkin ei rawh u, khawi lama kal tur nge in nih le?" a ti a. Chhiahhlawhte chuan an chunga a that em avang chuan an pu nupui atan an duh ta hle mai a. "Kan lal chu Vai lal tak a ni a, a nupui zawn sak turin kan zin a ni, nang hi kan pi atan kan duh zawng tak i ni a, kan pu nupuiah i awm duh lawm ni? Kan pu nupui i nih duh chuan i duh duh i eiin i in thei ang a, i duh duh i sinin i feng thei tawk ang a; tin, i duh leh i mu ang a, hna pawh i thawk lovang," an ti a. Mauruangi chuan, "Kei tehlul min duh chuan engahnge keiin ka han duh loh vang, ka nu leh ka pa thu thu a ni ang chu," a ti a. Chhiahhlawhte chuan, "A nih loh leh i nu leh i pa te chuan an phal lovin i ring em ni?" an ti a. Mauruangi chuan, "E, phal lovang, ka nu chu nuhrawn a ni a, a han remtih loh zia mai tur chu, a ma fa bik,

Bingtaii a awm a, chumi chu neih duh zawngin dil ula; tin, in hruai hnuah kan dai thlengin ka thlah ang a, keimah min hruai hlauh dawn nia," a ti a. Chhiahhlawhte chuan, "Aw le, chutiang chuan kan tum ang e," an ti a. Tlai chu a lo ni a, feh chu an hawng ta hlawm a, Mauruangi pawh chu mikhual te nen chuan an haw ta a, chumi nia a mikhual hmuhte chanchin chu engmah a sawi duh lo va.

Zanriah ei khamah chuan chhiahhlawhhote kha an lo leng ta a. Bingtaii nu chuan, "Khawi lam khual nge in nih le? Engnge in duh? a lo ti a. Chhiahhlawhte chuan, "A, eng dang duh lo ve, hei in fanu Bingi hi kan lalin nupui min zawn tir a, rem in tih chuan min neihtir rawh u," an ti a. A nu chu a lawm ta em em a, "E, nei tuk e a, in duh phawt chuan nei rawh u. Bingpuii hi zawng Mauruangi a ang ve lova, tha tak a nia, a taima si a, han nei mah ula, in inchhir tawp lovang," a ti a. Tichuan Bingtaii chu an zawn ta a, a nu chuan, "Mauruang, i nau Bingtaii pasal nei tur hi vawk chaw dawl zawn pahin va thlah rawh, nang pasal pawh hmu zo ve hlei lo che," a ti a. Mauruangi chuan em a phur a, a zui ve ta a. Vai lal chhiahhlawhte chuan Bingtaii chu taiten zingah an namthla a, Mauruangi kha an zawn haw ta daih mai a. Bingtaii kha zak takin an in lamah a hawng leh ta a. Bingtaii nu khan a lo hmu a, a thinur hle mai a. Mahsela Mauruangi lah chu tunhma ang khan a duh duhin a sawisa thei ta hauh si lova, a thinrim chu a insehruh ta teuh mai a.

A PASAL NEIH THU:- Mauruangi kha vai lal chhiahhlawhte khan an zawn hawng a, an pu hnen chu an zu thlen ta a, an pu chuan a lo hmuh veleh a lo lawm em em a. Mauruangi chu silhfen tha tha a bel a, engkim ei tur lamte chu a duh duh eia barin a awm ta a. Tin, a nuhrawn khan Mauruangi a tihhlum theihna tur a ngaihtuah ta hle mai a.

Vawikhat chu an khuaa lo zin turin Mauruangi chu a chah ta a. "Mauruangi kha lo zin rawh se, vawk ka talh ang e," a ti a. Mauruangi chu a va zin ta a, chutia a va zin lai chuan a nu chuan, "Hawh, Mauruang, kan leikapuiah ka hrik mi en ang che, ka hrik pawh i en khat tak em hi," a ti a. Mauruangi chuan, "Aw le," a ti a. A hrik chu a ensak a, a nuhrawn chuan, "Mauruang, in hnuaia khu ka sakuh ka thlauh ta hlauh mai, min zuk chhar teh," a ti a.

Mauruangi chu a zuk kal a, "Ka nu, khawi i lai ah nge maw a tlak le?" a ti a. A nu chuan a tla hauh lo hi a tih der a ni si a. "Kha laia kha maw le," a ti leh mai thin a, Mauruangi chuan a zawng a zawng a, a hmu si lova, chutia a sakuh zawng kun lai chu a nu chuan tui chhuanso a va leih a, Mauruangi chu a thi ta a. Tin, chumi a ruang chu Saza te hian a lo chhar a, a tinung a, a nau awmtu a tan a nei ta a. Tichuan a pu Saza-a nau chu nitin a awm thin a. Tin, Mauruangi zin chu a rei tak em avangin Vai lalpa chuan a chhiahhlawhte a tir leh a, "In pi zin a lo haw har ta em mai, han lam rawh u," a ti a. Chhiahhlawhte chu an kal ta a. Nakinah chuan Bingtaii te in chu an han thleng leh a, a nu hnenah chuan, "Ka pi, khawiahnge kan pi Mauruangi?" an ti a. Ani chuan "A, sawlai a saw," a ti a. Bingtaii chu a kawhhmuh ta a. Chhiahhlawhte chuan, "Hei chu kan pi a va ang ta lo ve?" an ti a. Ani chuan, "A nih kha, in va a tak em, mahni pite han hai chu, kha kha anih kha, zawn haw leh ta ula anih chu," a ti a. Chhiahhlawhte chuan awi manglo tak chung chuan an zawn ta a.

Tin, Mauruangi ke zungpui kha sava teah a chang a, Bingtaii an zawnna kiangah chuan a lo thlawk a.

"Zawn suh u, zawn suh u,
Mauruangi chu a ni lo;
Bingtaituki a ni e,
Mawng sawh dawm dawm," a rawn ti thin a.

Chhiahhlawhte chuan an han sawh leh dawm thin a. Bingtaii chuan chu sava te chu a haw khawp mai a, a hau hmuar hmuar thin a. Tin, an han zawn leh a, sava te chu a hram ngai chuan a hram a hram leh reuh thin a. Nakinah chuan in an zuk thleng ta a, an lal chuan, "Kha in pi kha a va ang ta lo ve, a hnarte chu a va tawk ta hler hlur ve? In pi tak tak a ni nge ni lo hre turin puan kan thlantir tur a ni," a ti a. Chhiahhlawhte chuan, "Kan pi, i puan tah rawh khai," an ti a. Bingtaii chuan Mauruangi puanbu dahna kha hre hek lo, "Khawiahnge maw ka puanbu dahna kha le?" a ti a. Chhiahhlawhte chuan, "Ka pi hi chu eng i ti ta nge ni, mahni puanbu dahna pawh i hriat tak thin loh le? Khumsirah i dah a nih kha," an ti a. Bingtaii chuan, "A nih awm tak kha maw le," a ti a, a va la ta a. Themtuihnawih chu a hmu leh ta lova, "Khawiahnge maw ka themtuihnawih kha le?" a ti leh a. Chhiahhlawhte chuan engkim awmna chu an hrilh zel a. A puan chu a han vawng a, a han thlang dawn a, mahse a thlang thiam ta thuai lo mai a. Chumi lai chuan Mauruangi kezungpui savatea chang kha a lo thlawk leh a, Bingtaii puan tahna bul lawkah chuan a lo thlawk a.

"Hnuaitiang kha, hnuaitiang kha,
Chungtiangah chhiah la:
Chungtiang kha, chungtiang kha,
Hnuaitiangah chhiah la;
Ka ti ir iak e" a han ti a.

Bingtaii chuan, "Chu savate chu a va bengchheng tei-vet em," a ti a, a themtleng chuan a hawl leh zoh thin a, a tawpah chuan a thlang thiam ta ngang lova, a dah ta mai a.

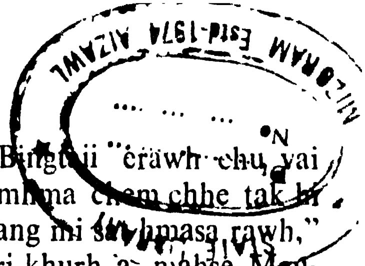
Ni khat chu Vai lalpa chhiahhlawhte chu an va ram chhuak a, chutih lai chuan puk pakhatah hian Mauruangi chuan a pu Sazaa nau a lo awi a.

Hmanlai chuan, hmanlai chuan,
Vai lal nupuiah ka awm;
Tunlai chuan, tunlai chuan,
Ka pu Sazaa nau ka awi;
Ai i e, u aw e, a lo ti diai diai a.

Chhiahhlawhte chuan an han hriat chuan, an pi Mauruangi aw niin an hria a; an va en a an en chuan a lo ni ngei a. Engtiziaa chutianga awm nge a nih te an zawt a. Mauruangi chuan a hrilh ta vek a. Chhiahhlawhte chuan, "Ka pi tunah hian kan hruai hawng leh ang che, kan pu nupuiah i awm leh dawn nia," an ti a. Ani chuan, "E, keima thu thuin ka awm lova, he ka pu Sazaa nau ka awm a, nakinah ka pu Sazaa a lo hawng anga, lo dil ang che u," a ti a. Chhiahhlawhte chuan, "Aw le, kan lo nghak ang" an ti a, an lo nghak ta a.

Tlai chu a lo ni a, Sazaa feh chu a lo haw ta a. Mahse mihringte chu a hmuhin a hlau va, a lut ngam ta lova. Chhiahhlawhte chuan an lo kova, "Lo lut teh khai, hei i hnenah hian thu khawchang sawi kan duh a, kan lo nghak reng che a nih hi," an lo ti a. Sazaa chu a va lut ta a. "Eng thu nge ni sawi tur in neih le?" a ti a. "Hei i nau awmtu hi kan pi a ni a, kan lal nupui a ni a, khawngaih takin min pe leh la, tangka tam tak kan pe dawn che nia," an ti a, Sazaa chuan, "E in pi anih chuan la leh ta che u, a man atan chuan tangka a ngai lo vang a, balhla thlar khat min pe ula a tawk mai e" a ti a. Chhiahhlawhte chuan, balhla thlar khat chu an pe ta a. Sazaa chuan lawm takin a la a, Chhiahhlawhte chuan an pi chu an hawnpui ta a.

Vai lalpa chuan Mauruangi chu a lo hmuhin a lawm em em mai a, a nupuiah a awm leh ta a. Tichuan Vai lal chuan a nupuite pahnih Mauruangi leh Bingtaii chu, "Insual rawh se, tichuan a hnehtu zawk zawk chu ka nupui atan ka nei ang," a ti a. Tichuan Mauruangi

chu puanpui tharin a tuam a, Bingtaii erawh chu, vai puan pan takin a tuam a, khawmhma chem chhe tak hi a kentir a, Mauruangi chuan, “Nang mi sawhmasa rawh,” a ti a. Bingtaii chuan a han sat ri khurh a, mahse Mauruaugi chu a satna zo lova. “Khai le, keiin ka han sat ve thung ang che, a ti a. Kawlhnam hriam tak chuan a fik ta hmawk mai a. Mauruangi chu tibuaitu awm lovin Vai lal nen chuan hlim takin an innei leh ta a.

·|·|·|·|·|·|·|·|·|·|·

SAKUH LEH SAKHI

SAKUH LEH SAKHI

Hmanlai hian ni khat chu Sakuh leh Sakhi hian lo an vat a. Sakuh chuan uluk takin a vat a, a hain thing zungte chu a seh chhum vek mai a. Sakhi chuan a ngalin thingte chu a theih ang angin a titlu ve a. An lo chu an hal ta a, Sakuh lo chu taima taka a vah avangin a kang fai tha hle mai a; Sakhi erawh chuan a thatchhiat avangin a vat uluk ve lova, a kangfai ve thei ta hauh lo mai a. Buh tuh a lo hun ta a, Sakhi chuan Sakuh lo-ah chuan buh a tuh ta a. Sakuh chuan a lo hriatin 'Engvanginnge ka lo-ah buh i tuh ringawt mai?" tiin a zawt a. Sakhi chuan, "I lo hi a chhe zawk a ni a, chuvangin buh ka tuh ta mai a ni," a ti a. Tichuan rei tak an inhnial ta a; a tawpah chuan sakhi chuan, "Hetiang a inhnial ringawt hian awmzia a nei lova, inbuan ila, a chak zawk zawkin lo chu chang ila a ni mai," tiin a rawt a. Sakuh chuan a te zawk mah ni sela ama lo ngei inchuh an nih avangin hnehtu a nih ngei ringin sakhi rawtna chu a pawm ta a. Tichuan an inbuan ta a, sakuh chu a chak zawk ta ngei a. Nimahsela, sakhi chuan a ngal ruh nat chhuanlamin inbeih nawn leh a rawt a, a ngal chu puanthemin a han tuam a, tichuan inbeih vawi hnihna chu an tan leh ta a. Sakuh chu a chak zawk a ni leh a, Sakhi chuan a nghawng nat chhuanlamin inbeih leh a rawt a, a vawi thumnaah pawh chuan Sakuh chuan a hneh leh a; mahse, Sakhi chuan an lo inchuh chu a pe phal ta chuang lova, heti hian rawtna dang a siam leh ta a, "Kan thiante zawng zawng ko khawm vek ve ve ila, kan indo dawn nia," a ti a. Sakuh chuan a remti leh a, tichuan Sakhi chuan a thiante zawng zawng chu a ko khawm ta a, Sakuh erawh chuan thian a nei ve ta hauh lo mai a. Sakhi lam tangte chu Sai te, Sele te, Sakei te, Savawm te, Nghalchang te, Zawng te leh Satel te an ni a. Sakuh chuan tanpuitu atan Khuai chauh a sawm hlawhtling thei a, Khuai zawng zawng chu zu bel-

ahte chuan a khung khawm vek a. Nakin deuhah chuan Sakhiin palaia a tirh Zawng a lo kal a, Sakuh chuan lo chu Sakhi a pe dawn nge dawn lo tih a zawt a, Sakuh chuan an lo inchuhah chuan a tlawm mai dawn lo a ni tih a hrilh a, Zawng chu khawizu no khat a lo pe a, a lawm em em mai a; sakhi nen an inkarah remthu sawi ka lo tum ang e, tiin a kir leh ta a. Zawng chuan thil awmzia zawng zawng chu sakhi hnenah chuan a hrilh vek a. Sakuh chuan lo chu pek a tum lo tak tak em ni tih zawt leh turin sakhi chuan palai dang a tir leh ta a. Hemi tum hian chuan sakuh pawhin sakhi leh a pawlte zawng zawng chu a cho let ve ta a; amaherawhchu indo tak tak hmain an vaiin zu rawn in hmasa turin a hrilh a. Tichuan sakhi leh a pawlte chu an lo kal a, an vai in a inah chuan a luhtir a, kawngkhar zawng zawng chu nghet takin a khar vek a. Zawng hnenah chuan, "Nang chu palai i ni a, zu i in hmasa ber tur a ni, zu bel lian hi han hawng la, i hawn veleh bel chhungah i lu rawlh nghal ang che, chutilochuan zu rimtuina kha a chhuak vek mai ang," a ti a. A sawi zawh veleh chuan rappui chung sangah a lawn san ta daih a, zawng chuan a hrilh ang ngei chuan a han ti ta a le, bel chhunga khuai chu an lo thlawk chhuak a, an zuk ta nek mai a, a thih phah ta a. Ramsa dangte pawh chu an zuk ta vak mai a, an buai ta nuai nuai mai a, chutia an buai tak nuai nuai avang chuan bel dang te pawh chu an tikeh ta vek a, khuai tam zawk an lo chhuak a. Sakuh chu a hma atanga a tlanchhuah rukna tur inchunga kua a lo siamah chuan a tlan chhuak ta daih a. Satel tih loh ramsa dangte pawh chu khuai chuan a zuk hlum ta vek a, nakin deuhah chuan Sakuh chu a inah chuan a lo kir leh a, ramsate chu an thi vek a, Satel chauh chu a dam chhun a ni tih a rawn hmu a. Satel hnungzang chu sahchhanah hmangin ramsa thi ho sa chu a chan ta a. Satel hnenah chuan, "Nang mi rethei pa, ka kuh pakhat hi ka pe che ang a, i in lamah i haw dawn nia," a ti a.

Tichuan Satel chuan Sakuh kuh pakhat chu a samah a tawn a, a haw ta a, a haw kawngah chuan Sakei nu leh Savawm nute buzawl a va thleng a. Satel chu thing kawrawngah lutin chu thingkawrawng chu ring deuh maiin a han tiri a, chu thawmah chuan ramsate chu an lo chhuak ta a, "Khawiah nge kan pasalte? Engatinge i ruala an lo kir ve loh," tiin Satel chu an lo zawt a. Satel chuan, "An thi vek a, kei chauh hi a dam chhun ka ni e, Sakuh chu ka va that a, a kuh pawh ka tawn vah hi," tiin a chhang a, Sakei nu leh Savawm nu chuan Satel sawi chu an ringhlel a, Sakuh chu zawt chiang turin an kal ta a. An va-thlen chuan Sakuh hnenah chuan, "Satel khan a that lo che em ni?," tiin an zawt a. Sakuh chuan "That teh nang, ka kuh pakhat a tawn kha ka pek a ni a, tin, a hnungzang kha sa sahchhanah ka hmang a, in en chian chuan ka sa channan ka sahna hnuhma in hmu teuh ang chu," tiin a lo chhang a. Sakei nu leh Savawm nu chu Satel hnenah chuan an va kir leh a, Satel hnungzang chu an han enchian chuan Sakuhin a sa chan nana a lo sahna hnu hma awm chuk chu an hmu ta a. An thin a rim ta em em a, Satel hnenah chuan, "Min bum a ni," an ti a, tichuan an man a, thing kakah an zep ta a. Satel chuan hreawm a ti hle mai a, "Min tih dan hi a na hle mai, hetia awm reng ai chuan ka tan thih a tha zawk e, ka meiah na takin min vua ula, tichuan ka lu a lo dah chhuah veleh min sehhlum mai rawh u," a ti a, tichuan Satel sawi ang chuan an ti a, an sehhlum ta a. Tun thleng hian Satel hnungzangah chuan Sakuhin sa sahchhana a hman a, a sahna hnuhma a lang reng a ni.

SATEL LEH ZAWNG

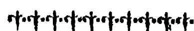
SATEL LEH ZAWNG

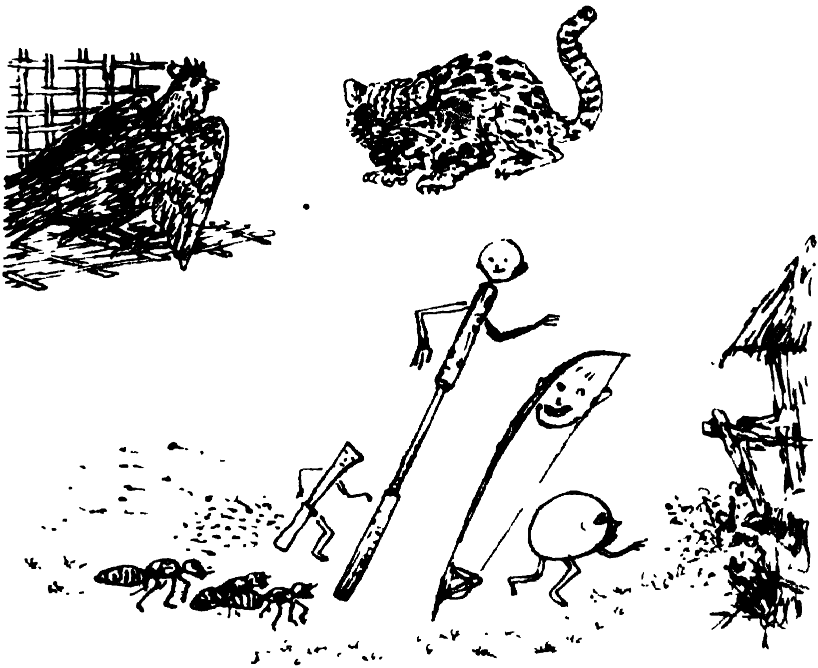
Hmanlai hian vawi khat chu Satel hi thingtlang khaw pakhatah chi lei turin a kal a. A haw lamah chuan Zawng rual hian thing kungah a rah an lo ei sup sup hi a hmu a. Satel chuan a rah thenkhatte chu rawn thlak ve turin a ngen a, Zawng chuan an rawn vawm thlaksak a. A ei zawh chuan a dang rawn vawm thla leh turin a ngen leh a; mahse, Zawng chuan an lo hnial a. "I duh leh nangmah rawn lawn la, lo ve mai rawh," an ti a. Satel chuan, "Thingah ka lawn ve thei lo," a ti a. Zawng-te chuan, "I duh phawt chuan kan zawn chho mai ang che," an ti a. Satel chuan a remti a, an zawn chho ta a, thingkakah an zep a, thei rah chu duh tawka an ei hnu chuan Zawng ho chu an kal-bo ta vek mai a. Satel chu leiah dah thla leh lovin an kalsan ta daih mai a, a chi phurh pawh chu an laksak bawk a. Satel chu a mangang ta hle mai a, a zuang thla ngam si lo va, lungchhe takin a tap a tap ta mai a. A mittui a tlak nasat em avangin a awmna thing bulah chuan lui-te ang maiin a mittui chu a luang ta a.

Chutihlai chuan Sakhi alo kal a, tui chu a han in a. "He luite tui chu a va han tui tehlul em!" a ti a. Thingkaka Satel a vm chuan, "Hei hi luite tui a ni awzawng lo ve, ka mittui a nih hi," a lo ti thuai a. Sakhi hnen ah chuan a tahna chhante chu a hrilh vek a. Sakhi chuan a khawngaih hle mai a. "Ka hnungzangah hian rawn zuang thla ta che," a ti a. Satel chuan, "I hnungzang kha zung li bawk leka zau a ni si a, ka zuang thla ngam lo ve," a ti a. Chutih lai chuan Zukchal a lo kal a, tui chu a han in ve a, tui a tihzia chu hahipin a sawi a sawi ta mai a. Satel chuan, "Lui tui a nih loh kha, ka mittui a nih kha," a lo ti leh a, a tah chhante chu Sazuk hnenah chuan a lo hrilh leh a, Sazuk chuan a hnungzanga zuang thla turin a hrilh a. Satel chuan,

"I hnungzang kha kutphah pahnih bawk leka zau a ni si a, ka zuangthla ngam lo ve," a ti leh a. Chumi hnu lawkah chuan Sai a lo kal a. Tui chu a in ve a, tui a ti hle mai a, Satel chuan, "Lui tui a nih loh kha, ka mittui a nih kha," a lo ti leh thuai a, a tahna chhante chu Sai hnenah chuan a lo hrilh leh vek a. Thil awmzia Saiin a han hriat chuan Satel chu a khawngaih ta hle mai a. "Ka hnungzang hi thlangra ang mai a hlai a ni a, ka chungah chiah kan rawn zuang thla la, a him thlak ber ang," a ti a. Satel chu a zuangthla ta a, a saisir zawngin Sai hnungzang ruhah tak chuan a deng ta zawt mai a. Sai hnungzang ruh chu a tliak a, a thi ta a.

Satel chuan Sai sa chu a theih ang tawka tam a ei a, Zawng chenna khaw bulah chuan daileng turin a kal ta a, a va e ta teuh mai a. Nakin lawkah chuan Zawngho chu feh turin an lo chhuak a, Satel ek chu sa emaw tiin an ei zo ta a, Satel chuan, "Nachin lawk kha chuan thing kakah min hnutchhiah a, tunah chuan ka ek in ei ta a nih kha," a ti a. Chu thu an hriat chuan Zawngho chu an thin a rim ta a, Satel in bulah daileng turin an kal ve ta a. An ek zawh hnu chuan bawm chhung ah an biru vek a, Satel chu a lo chhuak a, Zawngho chu a zawng ta a. Bawm chhunga an biru chu a hmu a, bawmah chuan a chilhhnan sauh sauh a, khamah a nam lum ta a. An zinga raipuar pakhat tih loh a dang zawng chu an thi fai vek a, raipuar awm chhun erawh chuan khama hruizam a man fuh hlauh mai a, a uai chho a, damin a chhuak ta a. Chu chuan no tam tak a nei a, Zawng zawng zawng hi a thlahte an ni, an tia lawm.

SANGHAR LEH ARPUI LEH ARTUI

SANGHAR LEH ARPUI LEH ARTUI

Vawi khat chu Sanghar hian Arpui hi thianah siam a tum der a; mahse, a tum tak tak chu a remchan huna seh a, ei zawh vek a ni a. Vawi khat chu Sanghar chuan Arpui hnenah chuan, "Zaninah khawiahnge i riah dawn?" tiin a zawt a, Arpui chuan "Chhiarah ka riak ang," tiin a chhang a. Zan a lo nih chuan a tuibawmah a riak ta hlauh a, Sanghar chuan ei tumin a rawn zawng ta a, Archhiar chu a han en a, Arpui chu a lo awm si lova, beidawngin a kir leh ta a. A tukah arpui nen chuan an inhmu leh a, Sanghar chuan, "Nizanah khawiah nge i riah?" a ti a, Arpui chuan, "Artuibawmah ka riak a ni," a ti a. Sanghar chuan, "Zaninah khawiahnge i riah leh ang?" tiin a zawt leh a, Arpui chuan a tui awmna bawmah a riah leh tur thu a hrilh a. Mahse, zanah chuan chhiarah a riak ta zawk a, Sanghar chu a lo kal leh a, artuibawm chu a en a, Arpui chu a lo awm si lo va, beidawngin a haw leh ta a. A tuk lehah chuan Arpui nen chuan an inkawm leh a, Sanghar chuan a riahna a lo zawt leh a, Arpui chuan chhiara a riah thu a hrilh a, Sanghar chuan a tum thumna atan Arpui chu, "Zaninah khawiahnge i riah ang?" tiin a zawt leh a, Arpui chuan, chhiara a riah tur thu a hrilh a. Zan a lo nih chuan artuibawmah a riak leh ta zawk a, Sanghar chuan a zawng leh ta a, Archhiar chu a han en a, a hmu lova, Artuibawm a en leh a, Arpui chu a hmu ta a, a seh a, a tlanpui ta daih mai a. Arpui chuan sawm lai a lo tui tawh a, Artuite chuan an nu thi ta chu phuba laksak ngei an tum a. An awmna chu chhuahsan an han tum a, a te ber tih loh a dang zawng chu an keh ta vek mai a, a te ber chuan amah chauhin a nu phuba chu lak a tum ta tho a, a kal chhuak ta a. Kalkawngah chuan thli a tawk a, khawia kal tur nge a nih a lo zawt

nghal a, Artui chuan, "Kal tumna bik pawh ka nei hran lo ve," tiin a chhang a, Thli chuan, "I nu phuba lak tumin i kal tih ka hria e, i hnenah ka kal ve ang a, ka tanpui thei mai thei che a sin," a ti a. Tichuan thli chu artui hnenah chuan a kal ve ta a, reilote an kal hnu chuan Sazuthang an tawk a, ani chuan khawia kal tur nge an nih a lo zawt a. Mahse, anni chuan an chhang lo va. Sazuthang chuan, "Artui nu phuba la turin in kal dawn tih ka hria e, in hnenah ka lo kal ve ang a, ka tanpui thei mai thei che u a ni," a ti a, tichuan, an pathum chuan an kal ta a.

•

An kalkawngah chuan a indawt ze'in Suk te, Taivang te, Favai te leh Chem te an tawk a, an vai chuan kal an tum lui theuh a, an kalho ta a. Nakin lawkah chuan Sanghar in chu an va thleng a, Sanghar chu a lo feh daih mai a. Thli chuan a va zawng ta a, a hlothlo lai chu a va hmu a, a pan hnai a, a nuai ta vak mai a, chutia thliin a han nuai takah chuan Sanghar chu vawt tiin a khur hlawk hlawk mai a.

Thli thangbo hlan chuan Sazuthang chu Sanghar in hnuaiah a lo inkam fel diam a, Suk chu kawngka lu chungah a lo inkham a, Artui chu thukah a inphum a. Taivang leh Favai te chu chhuatah an awm a, Chem chu banglaiah a inthiat a, an vaiin an lo inring vek tawh a.

Sanghar vawt ti lutuk lo atanga lo haw chu a inah chuan a han lut a. Mei chhem a han tum a, thuka Artui inphum chu a puak thawr mai a, Sanghar chu a phu zawk a; a hlau lutuk chu tlanchhiat a tum a, chhuata Favai zingah chuan a tawlhthlu a, Taivang chuan an seh ta noh noh mai a. Banglai lamah a tlan phei a, Chemin a lo sat a, pawnah a tlan chhuak a, Sukin a lo delh a, a in hnuaiah a tlan lut a, Sazuthang-

ah a awk a, thih thlengin thangah chuan a tang ta a ni. Artui chuan a nu thi phuba chu hlawhtling takin a la ta a ni.

·|··|··|··|··|··|··|··|··|··|··|·

NULA LEH ZAWNG

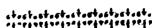
NULA LEH ZAWNG

Hmanlai hian ni khat chu nula pakhat hi luiah tui chawi turin a kal a, lui a zu thlen chuan inbual a duh a, a thawmhnawte chu hlipin lui kamah chuan a dah a, tuiah chuan a zuang lut ta a. A inbual chhung chuan Zawng-pa a lo kal a, a thawmhnawte chu a laksak a, a kalpui ta a. Nula chuan a hmuh veleh a um a, "Zawnga, ka thawmhnawte kha min pe leh vat rawh," tiin a au tuar tuar a. Zawng chuan, "Min neih duh dawn phawt chuan ka pe leh vek ang che," a ti a. Nula chu a thin a rim khawp mai a, "Teh chai che chuan, ka nei tawp lovang che," a ti a, Zawng chuan, "A tha a nih chu, min nei duh dawn lo a nih chuan i thawmhnawte chu ka pe hlek lovang che," a ti a. Nula chu a mangang ta hle mai a, a tawp a tawpah chuan inneih chu a remti ta a, an innei ta a; an mut dun hnu chuan Zawng chuan Nula chu an inah a hruai haw ta a. Kalkawnga an kal lai chuan Nula chuan, "Engtin nge min chawm i tum?" tiin Zawng chu a zawt ta phawng mai a. Zawng chuan, "I ei atan mi lo va buhte ka ru thin ang chu," tiin a chhang a. Tichuan, Zawng hnenah chuan a awm ve ta a, Zawng chuan mi lo va buh leh vaimimte a ru thin a, chutiang chuan a nupui chu a chawm a. A nupui erawh chuan engtinnge a pasal hnen atangin a tlanbo theih ang tih ngawt a ngaihtuah thin a.

Ni khat chu a pasal awm loh hlanin a pi, a pasala nu Zawng pitar chu a that a, a vun a lip a, chu chuan a inbel a, a pi thut ang chiah chuan a thu ta a. A pasal chu a lo hawng a, a nupui chu a ma nu emaw tiin, "Ka nu khawiah nge ka nupui a awm?" tiin a zawt a. A nupui, lo inchei danglam chuan, "Ka fapa, i nupui khawiahnge a awm ka hre hauh lo mai, a tlanbo tawh pawh a ni ang e," tiin a chhang a. Zawng chu a thin a rim ta hle mai a, "Ka nupui tlanbo na lam pawh i

hre lo maw, nang pawh hi tlanbo nghal law law la, a tha zawk ang," a ti ta mai a, tiangin vawi thum a vaw leh nghal a. Chutia a han tih takah chuan a nupui chu a lawm rilru khawp mai a, "A tha a nih chu, min duh lo a nih chuan min hrilh ang chuan ka kal bo mai a ni ang chu," a ti a, a kal chhuak ta nghal a. A tirah chuan zawitein a kal a, a pasalin a hmu pha ta lo maw tih veleh chuan a chak thei ang berin a nutate in lam panin a tlan ta vak mai a. A nutate hnen a va thlen chuan a chunga thil lo thleng zawng zawng chu a hrilh vek hlawm a, a nutate chu an thin a rim khawp mai a, Zawng chu kahhlum· tumin an zawng thin a, an hmu zo thin lova. Chutih lai chuan an farnu chuan Zawng fa a pai a ni tih a inhre ta a, fa a han hrin chuan a pasal Zawng ang chiah mai a lo hring leh nghal a. A nunate chuan an duh lo nasa khawp mai a; thah sak an tum a, nimahsela, a phal bik si lo va.

A fapa chu a lo puitling ve ta a, a nu chuan, "Ka fapa, ramhnuaiah i pa hnenah kalin a hnenah khawsa ve tawh la, i tan a tha zawk ang," tiin a fapa chu kalbo turin a tir a. A fapa chu ramhnuai lam pan chuan a chhuak ta a, tlang pakhatah chawlin thingkungah a lawn a, ngawi rengin a thu a. Chumi ni chuan a nu, a kalsan tak chuan inah la a her a, a nu la her ri chu a hria a, a lung a leng ta a, a nu hnen lam pan chuan a kir leh ta a, a nu pawh chuan a lo ngai hle a lo ni a. Mahse, a nutate a hlauh avangin rei deuh han awmpui chu a ngam si lova, amah ngei chuan ramhnuaiah a hruai ta a. Chumi ni chuan a nu la her ri hriat tur a awm tawh lo va, lunglen pawh hre tawh lovin a pa zawng turin a kal ve ta a ni.

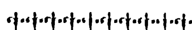
ZAWNGTE LEH SAVAWM

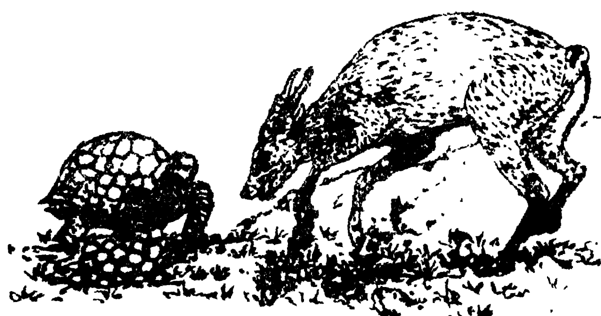
ZAWNGTE LEH SAVAWM

Hmanlai hian Zawngte hi a awm a. A hlimna ber chu pipu uai a ni a, chawnghei thak thak khawpin a uai thin a, ni khat chu a pipu-ah a uai leh a. Nuam a ti em em mai a, a mitte a chhing diar diar a, sang tak takah a inthen chho thin a. Chutih-lai chuan Savawm a lo kal a, Zawngtein a pipu a uai chu nuam a tihzia leh a hlimzia a hmuh chuan uai ve a chak ta a. Zawngte hnenah chuan, "Zawngte, khawngaih takin i pipuah khan ka lo uai ve ang,e," a ti a. Zawngte chuan hawihhawm takin, "Ka pipu hian nangni ang mi lian chu a dawl lovang tih ka hlau mang e, i uai hmain a suihnate khi a nghet tawk em tih ka han en chiang hmasa phawt ang e," tiin a chhang a. Tichuan Zawngte chu thinglerah chuan a han lawn a, a ruk tein pipu chu a han rek a, Savawm uai veleha chat turin a dah ta a. A lo chhuk leh chuan Savawm hnenah chuan tawngkam tha takin, "Khai le, tunah chuan i uai thei tawh ang," a ti a. Savawm chu uai tur chuan a han lawn ta a. Chutihlai chuan Zawngte chuan a arte chu an keu hmain a lo chhiar dim diam a. Ama ei atan chaw tui tak a buatsaih ta a. "Savawm chu a han inthen sang anga, a hrui a chat anga, a tla thum tawk anga, a thi ngei awm si a. Savawmte chu an sa a tamin a tui si a, chaw tui tak min siamsak thuai dawn a nih hi," tiin hlim takin amah leh amah chu a inhrilh mawlh mawlh mai a.

Savawm chu pipuah chuan a han uai ta a, a han inthen sang a, pipu chu a chat a, a tla thum ta tawk mai a. A tla thum dawt ri chu Zawngte chuan a lo hria a. Rang takin a pipu lamah chuan a tlan vat a. Savawm sa ei thuai thuai mawlh mai chu a nghakhlel a, a ngaihtuah ber a ni a. A hmun a va thlen chuan Savawm chu thi-a hmuh a tum naklaiin, a thinrim leh hlauhawm em em hmel chu a va hmu ta phut mai a.

Zawngte chuan inthup hram hram a tum a. Inthlahrung leh pawi tih hmel takin, "Ka pipu atanga i tla ri dawt ka lo hria a, rawn tanpui tur chein ka lo tlan a ni; chaw pawh ka rawn ken che a sin," a ti a. Savawm chuan Zawngte rilru chhiatzia leh dik lo taka bum a nih dan chu a lo hre vek mai si a. Thinrim em emin seh tumin a zuan ta thut mai a, a zuan thelh hlauh mai a. Zawngte chu thingah a lawn ta daih a. Savawm chuan Zawngtein ama ei tura chaw a lo buatsaih diam chu a ei Zawhsak ta vek a. Zawngte chuan thingler atangin a thlir reng ringawt mai a, engmah a ti thei tawh si lova. A pipu pawh chu a uai thei tawh bawk si lova, a sual man a hmu a ni.

Sakhi Leh Satel Intlansiak Leh Chungleng Leh Hnuaileng Indo

Sakhi Leh Satel Intlansiak Leh Chungleng Leh Hnuaileng Indo

Sakhi pakhat hian Rulpui tui inzuan kahlensiakah Satel a sawm a, Satel chuan, "Ka zuan kahlen zo lo vang a. Rulpui tui ka bawhkeh ang maw le," a ti a. Sakhi chuan, "Bawh keh mah la ka chhan ang che," a ti talh a, tichuan an inzuan kahlen siak ta a.

Sakhi chu a han zuang a, a zuan kahlen thauh mai a, Satel chuan a han zuan ve a, a zuan kahlen zo ta lo va, Rulpui tui chu a bawh keh ta rum mai a. Sakhi chuan a hlau ta em em mai a, "Tela tlan mai rawh, ka hum ngam bik lo a che," a ti a, a tlansan ta daih mai a.

Satel erawh chu a tlan pawh tlan hlei thei lovin, chhuk zawngin a lum hian a lum bawp bawp mai a. Savawm In hi a zuk deng dawt mai a. Savawm chuan, "Tunge ka in deng?" a ti a. "Keimah Teltea," a ti a, "Engnge i hlauha i tlan chhiat?" a ti a, "Sakhipa nen Ruipui tui kan inzuan kahlen siak a, ka bawh keh a, ka hlau va, ka tlan a ni," a ti a. Savawm chuan, "E khai, ka hum ngam awzawng lo mai che, tlan leh mai tawh," a ti a, a tlan leh ta a.

Sakei In hi a zuk deng leh dawt a, "Tunge ka in deng?" a lo ti a. Satel chuan thil awm dan zawng zawng chu a han hrilh leh a. Mahse Sakei pawh chuan a hum ngam bik loh avangin a tlan chhe leh ta zel a.

Tichuan Satel chu a tlan leh ta a. Mura In hi a zuk deng dawt mai a, "Tunge ka in deng?" a ti a. Sakhipa nen Rulpui tui kan inzuan kahlen siak a, ka bawh keh ta a, ka hlau va, ka tlan a ni," a ti a. Mura chuan, "Hawh, hlau suh, ka hum ang che," a ti ta a.

Nakinah chuan Rulpui chu a lo tleng ri hruah hruah a, Mura chuan, "Chu eng thawm nge ni ta?" a ti a,

Satel chuan, "Chu chu alawm ka hlauh, Rulpui tleng ri a nih chu," a ti a, Mura chuan, "Ka thla hnuaiah hian biru rawh le," a ti a, a biru ta khiau mai a.

Rulpui chu a lo thleng ta ngei a, Mura hnenah chuan, "Teltea i lo hmu em?" a ti a. Mura chuan, "hmu teh suh ei a!" tiin a chhang a. "I in chinah chiah a hniak a tawp si a, i thukru a ni ang, i thla kha han zar teh," a ti a. Mura chuan a thla leh lam chu a han zar duai duai a, "Lehlam kha han zar leh teh," a ti a. Mura chuan, "He lam hi zawng a na a ni," a ti ta tlat a. "Tlemte talin han kau teh," a ti talh a, a han kau a, Satel mei chu a hmu ·ta hlauh mai a, chumi a chinah chuan an indo ta a. Chu chu, "Chungleng leh Hnuaileng Indona bul" chu zuk lo ni a.

Mura in Satel a hum avang chuan Chungleng leh Hnuaileng an inhaw hlen a, an indo dawn ta a. Hnuaileng zawng zawng chu hmun khatah an inko khawm a, Chungleng zawng zawng pawh an inko khawm a, Bungpui zarah an fu khawm tuih mai a. An inbeih dan tur chu an ngaihtuah ve ve mup mup mai a, tichuan an inbei ta a.

Rulpui chu a ding ur ur a, Bung zar leh lam chu a takin a han vaw bal hlawk mai a. Chumi zara sava zawng zawng chu hlau deuh mai hian an darh ta ur ur mai a. Hnuailengho chu an hlim hle mai a, an haw haw dur dur a, an hotu Rulpui thiltih chu an lawm em em mai a.

Rulpui chu a hah a lo dam a, a ding leh ur ur a, Bung zar leh lam chu a han vaw tliak leh ta mai a. Hnuailengho chu an hlim leh zual a, Chunglenghó erawh chu an ngui deuh rawih hlawm a.

An zingah chuan Bak a tel ve a, a thlawh ve theih avangin Chungleng zingah a inchhiar a. Mahsela chutia Hnuailengho chu an che tha zawka a lan avangin Bak chu Hnuailengho hnen lamah a thlawk thla a. An

hnenah chuan, "Hei mi en ula, ka lu te, ka ha te hi, Hnuaileng ka nih hi," a ti a, tichuan Hnuaileng awmin a awm ve ta a.

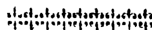
An indo chu an in bei nasa deuh deuh va, Cheng-kawlte hian Chipte ngal delh tliah ngawt an tum a; Vatete hian Changpatte man talh an tum bawk a. Ti-chuan a lian leh a lian, a te leh a te, mahni tum tawk tawk chu theihtawp chhuahin an inbei nuai nuai mai a ni.

Nakinah chuan Rulpui chu Mura chuan a ching ta nawk nawk mai a, Rulpui chu a chau ta hle mai a. Chuvang chuan Chunglengho chu an hlim ve leh ta thung a, an hotu Mura huaina leh thiltih chu an lawm a, an haw haw ve dur dur thung a.

Bak chuan chu chu a hmuhin Chungleng lama tan a chak leh ta hle a. An hnenah chuan a thlawk chho leh ta a, "Min han en mah teh u, Hnuaileng ka nih loh hi, thla pawh ka nei a nia," a ti a.

Tichuan an indo chu an inbei nasa deuh deuh a, Rulpui chu a lo ding leh ur ur a, Bungpui zar chu a vaw leh vak a, a tliak zo ta lova, a kakpuiah chuan a inbang ta hnup mai a. Chu veleh Mura khan a zang-ruh tak mai chu a hmuiin a chilh tliak ta vek a, a thi ta a. Chunglengho chuan an ngam ta zawk a ni.

An indo lai khan a dawizep avanga Bak kha thlawk tawn fo a nih avang khan, Chungleng leh Hnuaileng inrem hnuah pawh pawl tur a hre ta lo va. Chhunah pukah a tawm bo tlat a, zanah chauh an hmuh lohah a leng chhuak ve ngam ta a ni an tia lawm.

13

RAHTEA

RAHTEA

Rahtea hi fahrah a ni a, a nu chu nuhrawn a ni a. A nuhrawn chuan a tirethei em em thin a, silhfen tha pawh a nei lo va, kawr tet tak hi a ha thin a, a chaw atan favai hram chauh hi a pe thin a, a cher em em a. A nuhrawn chuan hna harsa tak takte a thawhtir a, a hah changa a chawlh pawh a phal lo va, a haw nasa em em a, Rahtea chu a khawngaihthlak em em a. Rahtea chu a nuhrawn chuan a thihna tur a ngaihtuah nasa hle a, a tawpah chuan hetiangin a lo ngaihtuah ta a, "Ka na der vak ang a, inthawi nan, 'Rahtea kan talh loh chuan ka thi ang,' ka ti ang a, a tha ang," ati a. Tichuan a pum a tina der ta vak a, an Sial te, Kel te, Ar te, Vawk te, Ui te chuan an thawi a, engmah a sawt lo va. Inthawi nan an ran zawng zawng an talh zo ta si a.

Rahtea pa chuan, "Ran zawng zawngin kan thawi tawh chia, i dam thei chuang si lo, engtinnge kan tih ang le?" a ti a. A nupui chuan, "Ran dang pawhin min thawi leh mah la, ka dam chuang lovang, Rahtea hian min thawi la ka dam ngei ngei ang," a ti a, Rahtea pa chuan a ngaihtuah nasa ta em em a. Tin, Rahtea chuan a nuhrawn thusawi kha a rukin a lo hria a, a hlau em em a, ramhnuaiah a tlanbo ta daih mai a. Tin, a tlanbo tih an lo hriat chuan pawi an ti em em mai a, "Rahtea chu engtinnge kan koh hawn leh theih ang aw! 'Khuang kan chawi dawn' ti ila, a lo haw mai ang," an ti a. Rahtea u chu ko turin a va kal a, Rahtea chu Thingsiri kungah a lawn a, a par zu a lo tlan a. A u chuan :

"Rahte, Rahte, lo hawng rawh,
I nu'n khuang a chawi dawn e,
I pa'n khuang a chawi dawn e,
Rahte, Rahte, lo hawng rawh,"

a, Rahtea chuan,

"Ka u, ka u, kir leh tawh,
Ka thin ka lung in eia ai chuan,
Thingsiri par ka tlan e,
Ka puar e, ka fan e,"

a lo ti a, a haw duh lo va. A u chu an in lamah a va haw a, a nu leh a pa hnenah, "Ka koh pawhin a lo kal duh lo," a ti a, a tih dan zawng zawng a sawi vek a. A nuhrawn chuan a pi a tir leh a, "Nangin va ko la, Rahtea chu a lo hawng duh ang e," a ti a. A pi chu a kal ve ta a, Rahtea u koh angin a han ko ve a, Rahtea chuan,

"Ka pi, ka pi, kir leh tawh,
Ka thin ka lung in eia ai chuan,
Thingsiri par ka tlan e,
Ka puar e, ka fan e,"

a lo ti leh ta mai a, a pi pawh chu a haw leh ta a.

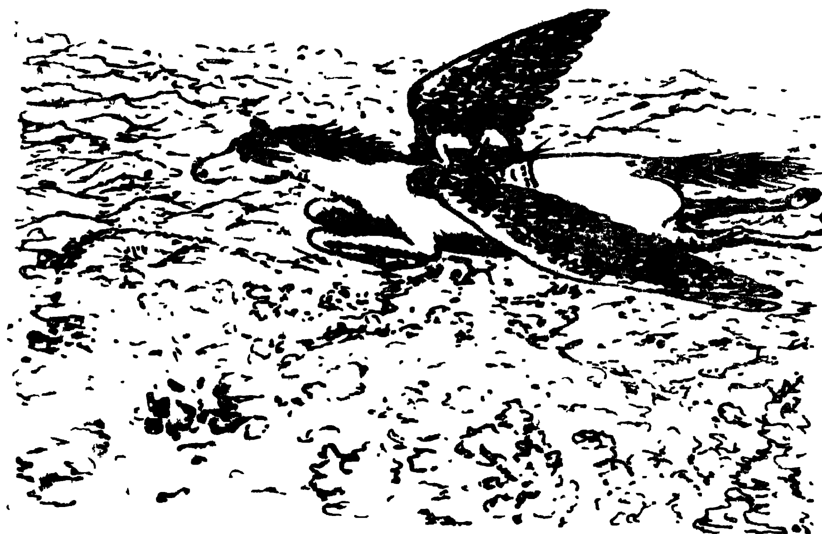
Chumi hnu chuan a pain a va ko ve a, a u leh a pi a chhan dan bawkin a lo chhang leh ta mai a. A pa pawh chu beidawng takin a haw leh ta mai a, a nuhrawn chuan, "Keiin ka ko ve ang e," a ti a, ko turin a kal ta a.

"Rahte, Rahte, lo hawng rawh,
I nu'n khuang a chawi dawn e,
I pa'n khuang a chawi dawn e,
Rahte, Rahte, lo hawng rawh,"

a ti a, Rahtea chuan,

"Ka nu mi ngai manang che,
Keiin ka ngai manang che—reng,"

a ti a. Therengah a chang a, a thlawk bo ta daih a.

RAIRAHTEA

RAIRAHTEA

Hmanlai hian fahrah pakhat hi a awm a, a hming chu Rairahtea a ni. Nuhrawn a hrawn a, a rethei em em mai a; hna hreawm tak tak hi a thawk a.

Vawi khat chu an thlang lama Kawrpawlho lawngpute lawng a tang vek mai a, a kal thei hauh lo mai a. An lawng tang tlat chu a chhuah theih nan mihringa inthawi an tum a, an zawng ta a. Ni dangah chuan an lawng a tan apiangin bahhnukte an nei a, chu chu an lawng tana tangkai ber a ni. Chumi bahhnukte chuan thil engkim duh duh an ti thei a, an bahhnukte chu Rulpuiin a lo la daih a, chuvangin an lawng tang chu tihngaihna an hre lo a ni. Chu lawng tang thawi nana mihring an han zawn chuan Rairahtea chu a nuhrawn chuan tangka khote khatin a hralh ta a, Rairahtea chu Kawrpawlho hnenah chuan a awm ta a.

Tai an ventir thin a, ni khat chu Rulpui bahhnukte dawlhtu kha Kawrpawlho chuan man tumin an rawn um hlawm a. Rulpui chuan Rairahtea hnen a lo thleng a, "Rairahte, min hum rawh, ka hlau em mai" a ti a. Rairahtea chuan, "E, khai! I lian hle si a, i tlengna hnu pawh hrai hmun hmunm a kaw henhun mai si a, kei lah chu hei ka te si a, ka hum zo lo tawp ang che, kei pawh hi Kawrpawlho lawng tang thawi nan ka nuhrawnin min hralh a nih hi, thih hma bak theuh theuh chu kan thi mai ang chu," a ti a. Rulpui chuan, "Chuti zawng ni lo ve, lian hle mah ila min hum thei ang kan intite ang e, min hum theih phawt chuan i duh duh ka pe ang che" a ti a. Rulpui chu a han intite vak a, buhtlei tiatin a han intite a, Rairahtea chuan, "I la lian em mai, ka hum zo lovang che," a ti a. Rulpui chu a han intite leh vak a, tuibur dawn tiatin a han intite leh a, Rairahtea chuan, "I la lian em mai, ka hum zo

lovang che," a ti a. Rulpui chu a han intite leh vak a, hriau tiatin a intite a, Rairahtea chuan a sam zialah a vit phum ta daih a.

A thuhruk zawh chuan Kawrpawlho chuan Rulpui chu an rawn zawng a, "Rairahte, hetah hian Rulpui lo tleng i hmu em? an ti a. Ani chuan, "Rulpui awzawng ka hmu tawp lo mai," a ti a, Kawrpawlho chuan, zep suh, i awmna chin chiahah a nih hi a hnu pawh a tawp tak ni," an ti a. Rairahtea chuan, "Ka zep awzawng lo mai, ka awmnaah a hnu pawh tawp mahsela, ka hmu hauh lo a ni," a ti tlat mai a, thenkhatte chuan, "I hum a ni ang e," an ti talh a. Rairahtea chuan, "Chutiang rulpui lian chu kei tehlul hian engtinnge ka lo hum theih ang ni? Hum thei awmin min hmu em ni? a ti a. Kawrpawlho chuan, "A ni tak e a, hawh u, i kal leh mai ang u," an ti a, an kal ta a. An kal pah chuan thenkhat chuan, "Kha mi kha bung thumah han sat chhum ula, lo kal rawh u," an ti a. Thenkhat erawh chuan an khawngaih a, "Buhfai tukkhum tawngin han pe ula, lo kal rawh u," an ti a, buhfai chu an pe a, an kir san leh ta hlawm a.

Chutia an liam vek hnu chuan rulpui kha a lo chhuak a, lian puiin a lo awm leh a, Rairahtea'n a hum avang chuan a lawm ta em em a. "Khai le, Rairahte, hei ka nunna min chhanhim ta a ni a, engnge i duh, i duh apiang ka pe ang che, a ti a. A han luak ta chiam a, thi leh dar te, tangka tam takte a han luak chhuak ta rui mai a, "Khang kha nei rawh le," a ti a. Nimahsela, Rairahtea chuan a duh ta hauh lo mai a, Rulpui chu, "Han ang vak teh," a ti a. Rulpui chu a han ang huau va, Rairahtea chuan a han bih a, a dang kilah chuan engemawte hi a lo eng phet mai a. Chu chu Kawrpawlho bahhnukte kha a ni a, Rairahtea chuan, "Khita i dang kila eng khi a ni ka duh ni," a ti ta tlat mai a. Rulpui chuan, "Hei hi a lawm keipawhin

ka duh a, ka tlanbopui 'ni, nimahsela ka nunna chhanhimtu i nih avangin i kawl rih mai a ni ang chu," a ti a, a pe ta a.

Rulpui chu hmar lamah a kal ta a. Rairahtea chu bahhnukte a neih avang chuan a lawm hle mai a. A hmasa berin lawng tang zawng zawng kha a chhuah theihna turin heti hian a han ti a, "Ka pu Rulpuia thu, thu takte, ka bahhnukte khua leh tui ka chanpui dawn meuh chuan, lawngpuho lawng tang zawng zawng khu inphelh vek rawh se," a han ti a. Chuveleh chuan lawng tang zawng zawng chu a lo inphelh ta hlawm a, lawngpute chu an lawm ta em em mai a, lawngpu pakhat chuan fapaah a nei ta a.

Rairahtea chu a lo lian deuh deuh va, a ram vak thin a, lawngpu a awmna pa khan fanu pathum a nei a. Nikhat chu Rairahtea a va ram vak leh a, a lo hawn chuan dawhthlengah a mu ta tlat mai a, a pu fanu pakhat chuan mei a han tuah dawn a, nimahsela Rairahtea chu a mu tlat mai si a. "Ka pa, hei mei ka tuah thei lo, Rairahtea a mu tlat mai," a ti a, a pa chuan, "Nupui neih a ngen a nih chu, kan neihsak dawn nia," a han ti a. Rairahtea chu a lawm hle a, a kiang ta thuai a, a zan lehah chuan Rairahtea nupui tur chu an ngaihtuah ta a. "Tunge i nupui atan nei ila i duh le?" a ti a, Rairahtea chuan, "Mahni tawkah Reng lal ngat lo chu," a ti a, a pu chuan a huphurh ta hle mai a. "Rairahte, khung ang lal em te chu keini putu hian kan nei phak dawn em ni?" a ti a, Rairahtea chuan, "Keini putuin neih phak loh kan nei dawn em maw ni?" a ti a. A pu chuan, "Chutia i tih tlat zawngin le, tum zawng kan han tum phawt a ni ang chu le," a ti a.

A tukah chuan khua a lo var a, lawngpu chu Reng lal fanu dil tur chuan a kal ta a. Reng lal in chu a zuk thlen chuan, in chu sipai thuah sarihin an veng khup mai a. Sipai thuah khat pawl chuan an lo bia a,

"Engnge i lo tih dawn?" an ti a. Lawngpu chuan, "In lal fanu hi," a ti hman chauh va, a lai takah an sat chhum a, an in thlanga tui hmar luan chu an lentir ta daih a. Tin, Rairahtea chu a pu chu a lo hawn har em avangin a kal ve ta a. Rairahtea chuan a pu chu a hmu ta awzawng lo mai a, an lo that a ni tih a hria a, chutichuan a bahhnukte kha a keng a, "Ka pu, Rulpuia thu, thutakte, ka bahhnukte khua leh tui ka chan pui dawn meuh chuan, ka pu thi hnu kha lo tho leh rawh se," a han ti a. Chuveleh a pu thi tawh hnu chu a kiangah a lo ding ta reng a, a pu chuan mak a ti hle mai a, "E, hetiang a nih chuan ka kal leh bawk ang," a ti a, a kal leh ta a. Sipai-te chuan an lo veng leh thup mai a, an thah hnu kha ang an ti deuh hle a, an han zawt leh a, lawngpu chuan, "In lal fanu hi," a ti hman chauh va, hmun thumah an bung a, tuiah an paih leh ta daih mai a.

Rairahtea chuan, a pu chu an that a nih a ring a, "Ka pu Rulpuia thu, thutakte, ka bahhnukte khua leh tui ka chanpui dawn meuh chuan ka pu thi hnu kha lo tho leh rawh se," a han ti leh a, a pu chu a kiangah a lo ding leh ta reng mai a. "Heti a nih chuan ka kal leh bawk ang" a ti a, a kal leh ta a. Sipaite chuan an lo hmu a, "Hemi hian duh thate a nei a ni ang, hawh u, i luh tir mai ang u, a lo kal zing em mai," an ti a, tichuan an kian ta a. Lawngpu chu a lut a, lal chu a va bia a. Lal chuan "Engnge i duh le?" a lo ti a. Lawngpu chuan, "I fanu hi Rairahtea tan kan duh a, a man engzatnge ni ang?" a ti a. Reng lal chuan, "Man man a awm lovang, amaherawhchu ka in hi naktuk ni chhuah hmain rangkachak vek a siam ni sela, a kiangah nunna tui luang rawh se, chu chu in tih theih phawt chuan in nei ang," a ti a. Reng lal thusawi chu a khirh em avangin lawngpu chu lungngai takin a haw ta a, in a han thlen chuan, Rairahtea chuan, "Ka pu, i nupui zuk cn chu a rem dawn awm em?" a ti a. Lawngpu

chuan lungngai deuh mài hian, "E, Rairahte khutiang zawng kan phu rual a ni love, i nei lo mai ang," a ti a. Reng lal thusawite kha a hrilh vek a. Rairahtea chuan chungte mai mai chu engahmah a ngai lova. a mu ta daih mai a.

Rairahtea pu chu zing deuhvah a tho va, Reng lal in sa turin kal a tum a, Rairahtea chu a va kai tho va, "Rairahte, tho teh, lal in sak a tul e, kan sa zo hman lovang," a ti a, a han sawi bawk bawk a, mahse Rairahtea chuan thawh reng a la puahchah lo mai a, a mu lui ngat mai a. Ni chu a lo chhuak dawn ta a, a pu chuan a va kai tho leh a, muang deuh maiin a tho ta a. Ni chu a chhuak tep tawh a, Rairahtea chu pawnah a chhuak a, "Ka pu Rulpuia thu, thutakte, ka bahhnukte khua leh tui ka chanpui dawn meuh chuan, Reng lal in khu rangkachakkah chang sela, a kiangah nunna tui luang rawh se," a ti a, a chham zo hman chauh va, ni chu a chhuak ta a. Reng lal in chu rangkachak vekah a chang a, a velah nunna tui a luang ser ser bawk a. Ni chhuak chuan in chu a chhuntle phut mai a.

Tin, Rairahtea khan a pu Rulpui hote kha a awmpui hlawm a, tichuan a monu tur Reng lal fanu chu a tha awm emaw en turin a tir hlawm a; chungte chu Buipui te, Chepa te, Choak te, Thehlei te, Zawng te, Chaichim te, Sazu te, Sahuai te, Zawhte te an ni a, an kal dam dam mai a; an zuk thleng a, an chhaih tan ta a. Sazu chu a han lawn a, rap sanga an bur dah chu a han tlawh thla thuai mai a. Lal fanu chu a tho va, a dah tha leh mai a. Tin, Zawhte chuan mau chhunga tuibur chu a han hmuam a, a pawisa hauh lo mai a. Tichuan an haw leh ta dam dam a. In an han thlen chuan an pu chuan "In pi tur chu a tha awm emaw chu," a lo ti a. Anni chuan "A nun a nem hle mai," an lo ti a. Rairahtea chuan Reng lal fanu chu a nei ta

a. A nupui chuan Rairahtea'n bahhnukte a nei tih a hria a. Tin, Reng lal fanu chuan vanah tlangval duh zawk a nei a, Rairahtea bahhnukte chu laksak a tum tlat thin a.

Ni khat chu an nupa chuan inbual turin an kal a. Rairahtea chu a inbual dawnin a bahhnukte chu lungpui chungan a dah a, chuveleh a nupui chuan a la a, vanah chuan a lawn ta daih mai a. Chutih lai chuan Reng lalpa in vulna zawng zawng kha a lo chuai ta mai a. Reng lal chu a thinrim hle a. A chhiahhlawhte chu Rairahtea that turin a tir a. Rairahtea hnenah chuan, "Tun achin ni sawm leh ni riat chhungin ka in hi a ngai veka i siam leh loh chuan ka that ang che," lalin a ti tiin an hrilh a, Rairahtea chu a mangang hle mai a, a hote chu a tir ta a. An pu bahhnukte la tur chuan an kal ta a.

Nakinah chuan lui an va thleng ta a, a lo lian nu phut mai a. Nimahsela engemaw tiin an kai thei hram a; an kai hnu chuan an hahchawl a, chaw te an fak hlawm a. Choak hi lungpui chungah hian a thu vei vun a, an hah avangin a mut a chhuak ta a, a muthlu ta lup lup a. A han bu dawrh a, a han dak leh awrh a, chutia a dah lai chuan van lama an pi chu a hmu ta hlauh mai a, a thiante hnenah chuan, "Khita vana khi kan pi a awm e," a ti a. An vai chuan an inrawn ta hlawm a. "Engtinnge kan tih tak' ang le?" an ti a. Zawngte chuan khaidiat chher a lo thiam hlauh va, a chher ta zat zat a, tam deuh mai a han chher ta rui mai a. An zinga thlawk chak ber mai chu a han thlawk ta vang vang a, khaidiat chu a han bang ta chat a. Khaidiatah chuan an lawn ta hlawm a. Chutia an lawn lai tak chu an pi chuan a lo hmu a. "E khai ! khu ka bahhnukte la turin an lo kal a nih khu, engtinnge ka tih ang aw," a ti a. A hmuam a, a muthilhpui ta a. Buipui chuan, "Thiante u, khi kan pi lah chuan a bahhnukte

a hmuam tlat mai si a, 'engtinnge maw ni ang le?" a ti a. A tih dan tur chu an ngaihtuah hlawm a, Buipui vek chuan Sazu hnenah, "A ni lo ve, nang Zu-a, han kal ta tham tham la, kan pi hnar kuaah hian i meiin han hawlh la, a hahchhiau veleh bahhnukte chu a phuh chhuak ang a, rang takin han la langin tungchawah kal pui la, awngah i put thla dawn zu nia," a ti a. Sazu chuan, "Aw le," a ti a. A han chho ta tham tham a, a mei chuan an pi hnarah chuan a han hawlh a, a hahchhiau ta that mai a, a bahhnukte hmuam chu a phuhchhuak ta a. Sazu chuan a la ta thuai a, a puh thlakpui ta daih a, an vai.chuan an chhuk ta a.

An chhuk hnu chuan an pi chuan a englo hmuam a awm tawh lo tih a hria a, pawi a ti em em mai a, "Tunah chuan ka thi zuk ni ta a le," a ti a. Tin Buipuiho chuan an kal ta a, an lawm ta hle mai a, nimahsela an kal kawngah chuan tui a lo lian sen leh ta phut mai a, Buipui chuan, "Nang Aka, bahhnukte hi keng ang che, hmuipui pu i nih hi," a ti a. Choak chuan, "Tui lian chunga ka thlawh lai tak khan ka thianten, Ak, Ak, an lo ti noh noh anga, hram ve ka chak awm si a, engtinnge ka tih ang?" a ti a. Buipui chuan, "Chumi chhung chauh chu i insum hram hram a ni ang chu, Pu te thih ai chuan le," a ti a. Choak chuan a pu a, a thlawhpui ta a, Lui a thlen lai chuan a thiante chu an lo ak noh noh va, Choak chuan a thil put chu a theihnghilh ta a, "Ak" a han ti a, chu veleh chuan a bahhnukte put chu a tla ta daih mai a, pawi an ti ta em em mai a. An vai chuan an liluh a, an zawng an zawng a, mahse an hmu thei lo va.

Zawngte tui hleuh ning chu vankamah chuan a thu a, a muthlu ta lap lap a, chutia a han muthlu chu a han bu dawrh a, li laia sangha chu a han hmu ta a. Zawngte chuan, "Khuta khu sangha puar deuh mai ka hmu e, khu khuan kan thil zawn hi a lem a ni ange," a ti

a. An vai chuan sangha man tur chuan an han liluh leh nak nak a, an han man ta hlawl a. Buipui chuan "Khai le, Nang Aka, hmuipui puah i hmuiin a ril i khei ang hmiang," a ti a. Choak chuan, "Keia hmui teh hlir mai, a na tawh em mai," a ti a. Buipui chuan, "Han ti hram rawh khai, Pute thih ai chuan maw le," a ti a. Aka chuan theihtawp chhuahin a khei leh ta a. Bahhnukte chu a lo lem ngei a, an la leh ta a, a huh avangin lungpui chungah an pho va, chutia an pho lai chuan an chung lamah Muvanlai hi a lo thlawk a, a hram lauh lauh a, an bahhnukte pho chu a zuk lak sak leh daih mai a, an mangang leh em em mai a; a tih ngaihna reng reng an hre leh ta lova. "Ka pu chu a thi zuk ni ta ngawt a le" an ti a, an thu ngui ta nghiai hlawm a.

Chutih lai chuan Safe nupa hi an lo kal zan zan a, Buipui chuan, "Fiaate hi, khi laia muvanlai pawh tithla thei hlei lo, keini chu kan duh duhin kan titla thei a sin," a han ti a. Safia chuan, "Engnge khing mai maite chu kan tih thlak theih loh vang," 'Khi' an ti a, an han kawk a, a lo tla ta mai a. Safia chuan an tum ta chat chat a, a sa chu Safiate chuan an chang vek a, a pum-pui chu Buipui ho chuan an chang ta a, an lawm hle mai a. A pumpui chu khei an tum leh ta a; Buipui chuan, "Khai le, nang Aka, i hmui kan ruai leh a niang chu," a ti a, Choak chuan, "Keia hmui teh hlir chu a na tawh viau a sin maw le," a ti a. Buipui chuan, "Pu te thih ai chuan i tuar leh hram hram a ni ang chu," a ti a, an khei leh a, bahhnukte chu an la chhuak leh ta a, pho pawh pho ro ngam lovin an kal pui ta a.

An pu chu, "Tun a chin ni sariha i chin i hriat loh chuan kan that dawn che a ni," tiin Reng lal in vengtu chuan an lo man a. Zanah thah an tum a, zan chu a lo thleng ta a, Rairahtea chu thah tumin an kil ta huai mai a. Chutia an kil huai lai tak chuan Buipuiho chu

an lo thleng ta a, bahhnukte dah an han tum a, an pu that tur chu an awm khup avangin tumahin an dah ngam lova. Sazu chu an han tir a, ani chuan, "Mipui an tam si a, min lo vawhlum mai ang," a ti a, Zawhte chu an han tir leh a, a ni pawh chuan a ngam lo va, a hnial a. Mahse Buipui chuan "E, nang chu tap lum nghak thang chawt i ni a lawm, tap lum nghah tum awm takin han kal la, kan pu lo leh pheina lai tak turah han dah zauh la," tiin an tir lui ta a. Tichuan Zawhte chu a han kal tham tham a, bahhnukte chu a pu lo leh pheina lai turah chuan a va dah a. Chutih lai chuan a pu chu thi tur lumin a lum a, a let a let tawh mai a, chutia a han leh leh chuan engin emaw do vin a hria a, a han la a, bahhnukte chu a lo ni reng mai a, a lawm em em mai a, a han chham leh ta a. "Ka pu Rulpui a thu, thutakte, ka bahhnukte khua leh tui ka chanpui dawn meuh chuan Thosi favai thap angin lo leng rawh se," a ti a. Chuveleh thosi chu favai thap ang maiin a leng ta thawt thawt mai a, Rairahtea thah tuma nghaktute zawng zawng chu an awm thei lo va, an haw zo ta vek mai a.

Tichuan Rairahtea chu tui takin a muhil ta bawrh bawrh mai a. Tin, khua chu a lo var a, Rairahtea chuan, "Ka pu Rulpuia thu, thutakte, ka bahhnukte khua leh tui ka chanpui dawn meuh chuan, Reng lal in kha a ngaiin rangkachakah lo chang sela, a kiangah nunna tui lo luang rawh se," a han ti leh a, a sawi ang tak chuan a lo awm leh ta vek mai a. Nikinah chuan ni a lo chhuak a, Rairahtea thattu turte chu an lo kal leh a, thah an rawn tum leh a, chu tih lai chuan ani chu tukverhah a chuak a, "Ka pu Rulpuia thu, thu takte, ka bahhnukte khua leh tui ka chanpui dawn meuh chuan, vana, Reng lal fanu leh a tlangval khi lo tla thla rawh se," a han ti a. Tichuan, Rairahtea leikaah chuan mipui tam tak awm lai chuan Reng lal fanu leh a tlangval chu an lo tla tawp a, an thi ta der mai a, mipui chuan

mak an ti em em mai a, an haw zo ta vek a. Reng lalpa chu a lawm em em mai a, 'Rairahtea 'nupui tur dang zawn an tum leh ta a.

Reng lalpa chuan, "I nupui hmasa a sual em a, a nau hi nei leh ang che," a ti a, a nau zawk chu neih a tum ta a. Buipuiteho chu en tur chuan a tir leh ta a, an kal leh ta dam dam mai a, an pi tur in chu an va thlen chuan, la a lo kai dalh dalh mai a. Zawhte chuan tungchawa tuibur chu a han hmuam a, chuveleh Reng lal fanu chuan a man lawk a, a hmui chu a tah bial sak ta chai mai a. Chumi zawhah chuan Thehlei leh Sazu chuan thehlana bur chu an han tlawhthla leh thuai mai a, an pi chuan a man leh lawk a, an pahniha hmui chu a tah zum sak leh ta vek a, tichuan an haw leh ta a. In an han thlen chuan an pu chuan, "In pi tur chu a tha awm emaw chu?" a lo ti a, Buipui chuan, "Tha awm lo, a thin a chhe em mai, hmui hlei hmai hlei kan put tak loh hi," an ti a, tichuan lal fanu chu an nei leh ta a.

Chumi hnu chuan Buipui chuan, "Khai le, ka pu, tunah chuan buaina engmah i tawk tawh em lovang a, kan Pu Rulpuia hnenah kan hawng leh tang e," a ti a. Tichuan Rairahtea chuan an pu Rulpui hnena pe turin bahhnukte chu a pe a, anni ho chu an Pu Rulpuia hnena pe turin an kal ta diah diah mai a. Nikhua a lo rei deuh va, Rairahtea chu a lo rethei leh ta tawlh tawlh mai a, a tawpah phei chuan engmah neih a nei ta lo va. An retheih nak alai chuan tam a lo tla leh ta nghal a, an awm thei ta ngang lo va, pem an tum ta a. Chutih lai chuan a nupui chuan nau a pai a, pemna tur pawh hre lo chuan an chhuak ta ringawt mai a, ni chu a sa em em mai a, chau takin an kal a, nakinah chuan a 'tui a lo hal ta em em mai a. Rairahtea chuan a zuk chawi sak a, a tui zuk chawi chu Kawrpawlho tuikhur hnar a lo ni a, a rap nu vek mai a, a thal lai tak chuan an rawn man ta a, an kalpui ta daih mai a.

RAIRAHTEA FAPA CHHAWNABAWRAHZA : A nupui khan a la nghak reng a. "Rairahtea chu a va lo haw har tawh em ve aw!" a ti a, a rai teuh a ni si a. chutih lai chuan a hrin a lo hun ta mai a, awl takin fapa tha tak a hring ta mai a, a pasal lo hawn hun a nghak reng a, tui lah chu a hal tawh em em mai si a, a pasal chu a lo haw thei ta lo va, "Kawrpawlhovin an man a ni ngei ang," a ti a. Tichuan a nau chu a mut lawk a, amah chu thei leh thei lo chuan tui chawi tur chuan a zuk kal a, a pasal chu Kawrpawlhovin an man tih a zuk hre ta a. Chutia tui a chawi hlin chuan nausente chu vanchung nulain an lo hmu reng mai a, tha an ti em em mai a, pakhat chu a han nui hawk a, a thiante chuan, "Engahnge a mai maiin i nuih ni?" an ti a. Ani chuan, "A khuta nausen khu ka khawngaih em a, siamah ka duh a, ka nui a ni," a ti a; chu nausen siam tur chuan an zu kal ta a.

Nausen hnenah chuan, "I hmingah chuan Chhawnabawrahza a ni ang a, tin, i tah chuan i mittuiah rangkachak a luang chhuak ang a, i nuih chuan tangka i phuh chhuak ang; nakinah i nu a lo hawng ang a, lo hrilh ang che. Tin, lui khu in lan dawn chuan i nu chuan nangmah hi pua che sela, puakpuan hmawr hi tuiah chiah sela, hmalam pawn tial tial, hnunglam thuk tial tial, ti zel rawh se. Tichuan lui hi in kai thei ang, i nu hnenah engkim lo hrilh ang che," an ti a, an chho leh ta daih a. Nakinah chuan a nu chu a lo haw a, a fa-te chuan fiah zet mai hian, "Ka nu, ka hming chu Chhawnabawrahza a ni a, tin, ka chalah ni leh thla a chuang a, ka nuihin tangka ka phuh chhuak ang a, ka tahin ka mittui rangkachakah a luang ang. Tin, min siam tuten, "I nu chuan lui a kan dawnin puakpuan hmawr tuiah chiah sela, hma lam pawn tial tial, hnung lam thuk tial tial," ti zel rawh se," an ti a han ti a. A sawi lai chuan a nu chuan mak a ti em em

mai a, a tawng chu hriat leh a chak a, "Enga ni Taite? han sawi nawn leh teh," a ti a; nimahsela a tawng leh thei ta hauh lo mai a. Tichuan a nu chuan a pua a, a kalpui ta a, luipui chu an zuk thleng a, a fapaa thusawi kha a hrereng a, "Hmalam pawn tial tial, hnunglam thuk tial tial, a ti zel a, a puakpuan fem chu a chiah a, an daikai ta mai a. An kal zel a, khaw ropui tak an va thleng a, veng hmawrah chuan hmeithai a awm a, chu mi inah chuan an thleng ta a.

Nitinin pitarte chuan Chhawnabawrahza chu a awm thin a. A feh dawn a piang hian a nu chuan "Ka pi, ka nau hi lo ti nuiin lo titap hauh suh ang che," a thin a, pitar chuan a sawi ang tak chuan a lo ti nuiin a lo titap hauh lo va. A tawpah chuan pitar chuan, "Vawin chu ka lo titap ang a, ka lo tinui teh reng ang, engtinnge a awm teh reng ni," a ti a. A nu liam veleh chuan Chhawnabawrahza chu a han vel ta a, a tap ta a, a mittui chu rangkachak tuiin a luang ta ngiah ngiah mai a. Pitar chuan, "E, khai! hei nau tha a nih hi le," a ti a, a tap chu thlem ban nan artui a chhum a, chhuatah chuan a han lum a; nausen tap chu a thlem ta a. Nausen lawm chu a han nui a, a nuih zawng chuan tangka a phuh chhuak ta thawt thawt a, pitar chuan, "E, khai! nau tha, nau tha," a ti a, a paw lawk a, a tlanbopui ta daih a. Nakinah chuan a nu chu a lo hawng a; nimahsela a fapa leh pitar chu an lo awm ta hauh lo mai a. "Ka fapa hi a lo ti nuiin a lo titap a nih hi, ka zawng ang," a ti a; a zawng a zawng a, nimahsela a hmu zo ta lo va. Pitarte inah khan amahin a awm ta a, pitar khan Chhawnabawrahza kha a chawm a, a ma fa angin a nei ta a.

Chhawnabawrahza chu a lo thanglian zel a, a lo tlangval a, hmeltha tak, huaisen tak a lo ni ta a. A lo lal ta hle mai a, khua pawh tam tak a nei ta a. Tin, Sakawr thlaki sen nufa a nei bawk a, ropui takin a awm a.

Tin, a nu khan a la 'zawng fo va, Chhawnabawrahza chu a lo puitling tawh bawk a, ropui takin a awm tih a hria a, a hnehah zin turin a kal ta a. Chhawnabawrahza chu a va hmu a, a hmuh veleh chuan a lawm em em mai a, nimahsela a nu a ni tih a inhriattir duh hauh lova, a inah ngei chuan a va thleng ta a. Zan a lo ni a, zanlaiah chuan a in hnuaia a Sakawr nufa thlun chu an inbe ta a. A pui chuan, "Ngawi teh, Chhawnabawrahza pawhin a nu a hriat loh chu!" a han ti a. Chhawnabawrahza chuan chu chu a han hriat chuan a ngaihtuah vang vang a, "Ka mikhual pitar thlen hi ka nu a ni emaw ni chu le aw?" a ti a ti mai a. A tukah chuan khua a lo var a, Chhawnabawrahza chuan a mikhualnu hnenah chuan, "Nang hi ka nu i ni e'o?" a ti ta phawng mai a. Ani chuan, "Ni e, Taite, rang hi ka fapa i ni a, kei hi i nu ngei ka ni e, a ti a. Pitar chuan a lo chhang thuai a, "Engtinnge hetiang mikhual mai maite i nu a nih theih ang? Tun hma pawhin i hmu ngai si lo va, keimah hi i nu tak tak, i sen teta lo chawi liantu che chu ka nih hi," a lo ti a. Chhawnabawrahza chuan, "Aw le, tunah hian ka fiah ang che u, ka nu tak tak leh tak tak loh chu ka hre thuai mai ang che u. Kei hi kawngka lamah ka ding ang a, nangni pahnih in char lamah in ding ang a, kei ka lo ang reng ang a, ka ka chhungah ngei lut turin hnute tui in insawr siak ang a, ka ka ngeia lo chik lut chu ka nu tak in ni tih ka hre thei ang che u," a ti a. Chhawnabawrahza sawi ang chuan an han ti ta a, pitar khan a han sawr a, ngil takin a kal phei zar zar a, nimahsela a ka chhung a thlen dawn veleh a kawi hlauh va, a awmah te, a banahte chuan a chik berh ta kuang a, chumi hnu chuan an mikhual-nu chuan a han sawr ve a, a kal kawi hle a, nimahsela a ka a thlen dawn veleh ngil takin a kal a, a ka chhungah ngei chuan a chik lut ta zar zar a. Chuveleh chuan Chhawnabawrahza chuan, "Nang, ka nu tak ni hlei lo rei tak chhung ka nu hi i lo timangang a, dam tlak pawh i nih loh hi," a

ti a. Pitar chu a sat chhum ta hmawk a, luipui a lenbo tir ta daih a, a nu nen chuan an awm ta a.

Chhawnabawrahza chuan nupui a la nei lo va, an khuaah chuan nula hmeltha tak pakhat hi a awm a, nimahsela an rethei hle mai a, chu chu Chhawnabawrahza chuan a hmangaih hle a, nimahsela mi rethei an nih avang chuan a nu chuan neih a phal si lo va. Chumi lai chuan an piah lawkah lal fanu hmeltha tak nei turin a tir a, a khute pawhin an tir bawk a, nimahsela a duh tlat lo va, mi rethei nula chu a nei ta a.

Chhawnabawrahza chuan, "Ka nu, pa hi ka nei lawm maw ni le?" a ti a. A nu chuan, "Nei e le, i pa chu a tirah chuan hausa tak a ni a, nimahsela a lo rethei ta em em a, ka pai lai che hian kan pahnihin kalkawnga kan kal laiin ka tui a hal ta em em a, tui chawi turin a zuk kal a, Kawrpawl hovin an lo man ta a ni. Tin, chutah chuan nang hi ka hring ta nghal che a, awmna bulbal pawh nei tawh hek lo, pitar hnenah khan kan awm a, ka khawii lo kal hlanin a tlanbopui daih che a ni, tin, i pa chu tunah chuan Kawrpawlhovin salah an neih a," a ti a, engkim chu a hrilh fai ta vek a. Chhwnabawrahza chuan, "A nih leh ka nu, tunah hian vai ho chah ta vak ila ka pa chu a lo tel ve ang em?" a ti a, tichuan vaiho chu a chah ta a.

Vai lal ropui tak takte chu an rawn zawn nul nul hlawm a, Chhawnabawrahza te nufa chuan an lo thlir reng a, "Ka nu, khutah khuan ka pa a lo tel ve tawh em?" a ti thin a, a nu chuan, "Tel lo" a ti zel a. A tawpah chuan hrenpereng chhete hi a kaih a, a lo kal hna hna mai a, a nu chuan, "Khu tak khu i pa a nih khu," a ti a. Chhawnabawrahza chuan a zuk man thut mai a, ani chuan a hlau em em mai a, a tal vak a, a tlanchhuak ta daih mai a.

Chhawnabawrahza chuan a zawng a zawng a, a hmu thei ta hauhlo mai a, Vaiho chu a chah tha leh ta a, an lo kal leh ta nguah nguah a. A pa a hmuh velch chuan nghet takin a chhipsamah a man ta tlat a, a han tal leh a, a chhuak thei ta si lo va. Rairahtea chuan hlau em emin, "Ka pu hemi hmunah hian min that law law mai rawh" a ti a, a khur zawih zawih mai a. Chhawnabawrahza lah chuan "Ni lo ve, ka inah ka hruai dawn che a ni, ka that dawn lo che, hlau suh," a ti a. Nimahsela Rairahtea chuan a hlau khawp mai si a, "Ka pu, i inchhung hmu tlak pawh ka nih loh hi, hetah hian min that tawh mai rawh," a ti a. Chutih chhung chuan an in chu an thleng ta a. An in chhungah chuan thutphah nuam tak tak a awm a, a thuttir a, chaw tui tak tak leh sa-in a hrai puar a, a nu chu a han ko ta a. a nu chu a lo chhuak a, engkim chanchin zawng zawng chu a bul atangin a han hrilh vek a, a nupui leh a fapa an lo ni reng mai a. A lawm ta em em mai a, a lung te a chhe zawk a, a han tap leh rih thin a. Chhawnabawrahza chuan, "Ka pa, rei lo te tal chu cham ve rih ang che," a ti a, a pa pawh chuan rem a lo ti a, reife chu a cham ta a. Nakinah chuan Rairahtea chu a hawng leh ta a.

Tin, Chhawnabawrahza chuan fa pahnih a nei a, a upa zawk chu hmeichhia a ni a, a naupang zawk chu mipa a ni a, a hmiangah Rengtea an sa a. Ni khat chu an khuaah chuan rangkachak Sikhi hi a lo lut zen zen mai a. Chhawnabawrahza chuan man atan a it ta em em a, a Sakawr thlakisen nen khan a um ta vak mai a. Thui tak thlengin a um a, chu Sakhi chu hmuh phak reng si, a man theih loh deuh si-ah hian a tlan a tlan ta a. Nakinah chuan chu Sakhi chu mual let liamah chuan putarah a chang a, meihawl a lo rawh hoh hoh va, Chhawnabawrahza chuan, "Ka pu, hetah hian Sakhi lo tlan i hmu em?" a ti a. Putar chuan,

"Hmu awzawng lo mai," a ti a, a tih zawh veleh chuan, Chu sakawr chunga chuang chu a zuan thla thut a, a ei zo ta vek mai a.

CHHAWNABAWRAHZA FAPA RENGTEA : Ramhuai tur neiin Chhawnabawrahza a ei zawh hnu chuan a thuamhnaw zawng zawng khan a inbel vek a, Sakawr chungah a chuang a, a tlan haw ta vang vang a. Chhawnabawrahza te inah chuan a va lut a, an Sakawr chuan Chhawnabawrahza nupui chu a hrilhru ta a. "In pa kha ramhuai tur neiin a ei zo vek a, tunah hian amah hi in pa angin a insiam a nih hi, i fate pawh hian ei tur an dil phawt chuan amahin a keih hmasa zel mai ang," a ti a.

Tih tak nangial chuan a fate chuan, "Ka pa sarep min pe rawh," an han ti a, ramhuai chuan a hrang zatve a keih thla a, "Kha u," a ti a. "Ka pa buhtlang min lak rawh," an ti a, a chanve a keih thla a, "Kha u," a ti leh a, chutiang chuan engkim chu a pek dawn apiangin a keih hmasa zel mai a. Nakinah chuan an nu kha kha a eisak ta daih a, chutia a ei hnu chuan Rengtea leh a farnu chu, an Sakawr chungah chuan an chuang a, an mittui dawh nan darthleng an keng ve ve a, an thlawk ta ngat ngat a. An pa dam laia an pa hova an ram fante kha an han fang leh a, an lung a leng em em mai a, an tap an tap mai a, an mittui chu an darthlengah chuan a leng ta lo va, a liam ta zawih zawih a, an Sakawr thla chu an mittui liam chuan a luan zawp ta a. Tichuan Sakawr chu a tla ta a, a tlak na hmun chu ramhuai tur nei kawn tak mai a lo ni a. Sakawr chuan, "Rengte, hei kan awmna hi hmun hlauhawm tak mai, ramhuai tur nei kawn a ni a, kulh kan siam loh chuan ramhuai tur nei a lo kal ang a, kan insual ang a, buhfang tiata ka pangti hi a pawh pawhin ka thi dawn a ni a," a ti a. Rengtea chuan, "Ni e maw le," a ti a, kulh chu an siam ta tlat tlat a.

Zan a lo thleng a, ramhuai chu a lo thleng a, an kulh chu a rawn thiat ta buan buan a, nimahsela, a thiat zo lo deuh va, a hawsan ta a. A tukah chuan kulh chu an siam tha leh ta tlat tlat a.

Zanah chuan ramhuai chu a lo kal leh a, an kulh chu a rawn thiat leh ta buan buan a, Sakawr thlasen nen chuan an insual ta chiam a. Tin, ramhuai chu a hah tawh avangin a tlanbo leh ta daih a, sakawr thlasen chuan, "Rengte, mi han envel teh u, ka lo pem reng ang e," a ti a. An unau chuan an han en vel chiam thin a, nimahsela an hmu chuang si lo va, nakinah chuan an han lei vel leh a; a hnungzangah hian buhfang tiat lek tak tak hian a lo pem hlek a, "Hei, i hnunga hi buhfang tiat lek tak takin a pem e," an ti a. An sakawr duh tak chuan, "Chutianga a pem chuan ka thih dawn chu le, ka thih hunah chuan thangte dawh ula, chutah chuan ka ruang hi hlang ula, sa engkimin min ei an rawn tum theuh ang a, "Phingnu leh Phingpa ei tur a ni, lo ti zel ang che u; Phingnu leh Phingpa in min ei rawh se," a ti a.

A sawi ang tak chuan an sakawr chu a lo thi ta a, thangteah chuan an hlang ta a, sa tinreng chu ei turin an lo kal a. Nimahsela Rengtea chuan, "Phingnu leh Phingpa ta a ni," a lo ti zel a, nakinah chuan Phingnu leh Phingpa chu an lo kal ta ngei a, "Rengte, hei kan ei dawn e," an ti a, Rengtea chuan, "Nangmahni ei atan ka lo hum a ni e, sa tinrengin ei an tum a, kan phal lo zel a ni, ei rawh u," a ti a, lawm tak chuan an ei ta a. Rengtea hnenah chuan thei sak tak pumkhat an pe a, "Min ngaih chang apiangin he thei hi han seh sawk sawk la, Phingnu leh Phingpa kan va ngai ve, han ti la, kan lo chhuak zel ang; khawiah pawh lei khi kar ah pawh kan lo chhuak zel ang," an ti a, an kalsan ta a.

Nakinah chuan Rengtea farnu kha a lo nula ta a, nikhat chu Rengtea vahbo hlanin ramhuai tur nei kha

tlangval hmel tha deuh maiah a chang a, a rawn rim a, an induh hle mai a. Ramhuai tur nei chuan, "Rengtea hi engtinnge kan tihhlum theih ang le?" a ti a, ani chuan, "Ka hre hauh lo mai," a ti a. Ramhuai chuan, "Nakina a lo hawn hunah i pum lo tina der vak langin, "Sakei hnute ka ei loh chuan ka dam thei lovang ti tlat ang che," a ti a, ramhuai chu a hawng ta a.

Chutia a hawn tak hnu chuan Rengtea kha a lo hawng a, a farnu chuan a pum a tina der ta chiam a. Rengtea chuan, "Engtinnge kan tih ang le?" a ti a, "Sakei hnute ei ila, ka dam ang," a ti a, "I damna tur na na na chu ka va zawng ang e," a ti a, a kal ta vang vang a. Sakei chu a va hmu ngei a, nimahsela a hlau hle a, tihngaihna a hre ta lo va; a thei kha a han seh vak vek a, "Phingnu leh Phingpa ka va ngai ve le," a ti a. Chutia a tih veleh chuan an lo chhuak ta mai a, "Engnge ni i duh le?" an ti a, "Ka farnu a pum a na tlat mai a, sakei hnute tui ei ila, ka dam ang, a ti a, ka la ngam si lo a ni" a ti a. Phingnu leh Phingpa chuan awl zet mai chuan an lak sak a, a hawng a, a farnu chu a han ei tir ta a, nimahsela, "A la dam lo ve," a la ti ta fo a. Ramsa zawng zawng eia dam turin a insawi zel a, Rengtea chu la turin a kal zel mai a.

Nimahsela, engmah a la sawt thei si lo va, a tawpah chuan a farnu chuan, "Phingnu leh Phingpa fa thluak ei ila, ka dam ang," a ti leh ta a. Rengtea chuan lak a tum a, a kal leh ta a. Nimahsela, a lungngai em em mai a, a thei kha a han seh leh a, "Phingnu leh Phingpa ka va ngai vele," a han ti leh a. Anni chu rang takin an lo chhuak leh ta mai a. "Engnge ni i duh le?" an ti leh a. Rengtea chuan, "Ka farnu pumna kha a la dam thei hauh lo mai a, "Ramsa tinreng ei i la ka dam ang" a ti a, ka la zel a, nimahsela a sawt thei chuang si lo va, "Phingnu leh Phingpa fa thluak ei ila, ka dam ang" a ti tlat mai si a," a ti a. Phingnu

leh Phingpa chuan, "Rengtė hetah hian lokal teh khai, thu kan lo hrilh ang che, kan fa thluak chu la lo hram la, ka hnute tui chu ka lo pe ang che. Tin, i farnu hian a pum a tina der a ni, hmana ramhuai tur nei khan neih a tum a, i thihna tur a ngaihtuah mai mai a ni. Tuna heta i thang hlan pawh hian i inah an awm reng a, i farnu nen hlim takin an awm a ni. I haw thawm a hriat velch ramhuai chu phengphehlepah a chang a, a thlawk chhuak leh daih thin a ni," an ti a.

Rengtea chu a thinur ta em em a, "In fa thluak ka la hek lovang, i hnnte tui pawh ka la hek lovang," a ti a, a hawng ta vang vėng a. In a thlen dawn chuan ngawi rengin a kal a, an kawmchhak bang awngah a bih a, ramhuai leh a farnu lo awmdun chu a hmu a, a thinur ta em em mai a, a zuk lut thut a, chuvelch chuan ramhuai kha Phengphehlepah a chang a, a thlawk leh ta a. Rengtea chuan a farnu chu a sat hlum ta daih mai a. Chutia a sat hlum chu ramhuai khan a hmu reng a. Rengtea chu a haw ta em em mai a, Sakeiah a chang a, Rengtea chu a um ta chiam a, Rengtea chuan a hlau ta em em a, a thei chu a han seh leh a, "Phingnu leh Phingpa ka va ngai em" a ti leh a, an lo chhuak a, "Engnge i duh le?" an ti leh a. Rengtea chuan "Khu lai a Sakei khuan min um a, ka hlau em em a, tih ngaihna ka hre si lo," a ti a. Phingnu leh Phingpa chuan, "Lungngai suh, khung te chu keimahniin kan tihhlum sak mai ang che" an ti a, an zuk bei a, a bawp te, a lu te chu an thuai bung hmawk hmawk a, an ei zo ta vek mai a. Rengtea chu a lawm ta em em a. Thlamuang takin a awm a, nupui hmeltha deuh mai a nei a, hlim leh lawm takin a awm ta a ni.

THAWNTHU LAKKHAWMNA LEHKHABUTE :

1. Major A.C. McCall's Lushai Chrysalis
2. N.E. Parry's The Lakhers
3. Serkawn Graded Readers Book 2&3
   14th Edition, 1978
   Buatsaihtu—Pi Nuchhungi and Pi Zirtiri
   Printed at the Baptist Assembly Press &
   Bookroom, Lunglei, 1978
4. Mizo Thawnthu for Class V
   MBSE, Aizawl, 1990.